

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMETANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**BİR KORUYUCU- ÖNLEYİCİ HİZMET OLARAK EVLİLİK ÖNCESİ ÇİFT
EĞİTİMLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜLYA ALTUN

DANIŞMAN: PROF. DR. BEDRETTİN KESGİN

**YALOVA
EKİM 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

BİR KORUYUCU-ÖNLEYİCİ HİZMET OLARAK EVLİLİK ÖNCESİ ÇİFT
EĞİTİMLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜLYA ALTUN
218118014

DANIŞMAN: PROF. DR. BEDRETTİN KESGİN

YALOVA
EKİM 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “ Bir Koruyucu- Önleyici Hizmet Olarak Evlilik Öncesi Çift Eğitimlerinin İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Hülya ALTUN

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışmanım Prof. Dr. Bedrettin KESGİN'e teşekkür ederim.

Çalışmaya katkılarından dolayı Fatih Sosyal Hizmet Merkezi'ne, Çift ve Aile Terapistleri Derneği'ne ve Esenyurt Müftülüğüne teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisansım boyunca her konudaki fikirleri ve yorumlarıyla bana destek olan yüksek lisans arkadaşlarım Tuğçe AKARÇAY ve Deniz ATILGAN'a,

Bu süreçte desteklerini her zaman hissettiğim başta Klinik Psikolog Cevdet Durmuş olmak üzere tüm çalışma arkadaşlarıma,

Hayatım boyunca ellerini her zaman omzumda hissettiğim ve beni ılık dolu gözleriyle izleyen annem Satu ALTUN ve babam Osman ALTUN'a ve bu süreçteki tüm duygu değişimlerimi sonsuz sevgiyle karşılayan canım kardeşim Derya ALTUN'a

Son olarak, bu süreci tamamlarken motivasyonumu ve cesaretimi yükselterek sevgisi ve desteğiyle her anımı daha anlamlı kılan yol arkadaşım Talha KARADAĞ'a sonsuz teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız. İyi ki yanımdasınız.

Ekim – 2024

Hülya ALTUN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	2
2.1. Kavramsal Çerçeve	2
2.1.1. Evlilik.....	2
2.1.1.1.Tarihi bağlamda evlilik kavramı.....	3
2.1.1.2.Psikolojik bağlamda evlilik kavramı.....	4
2.1.1.3.Sosyolojik bağlamda evlilik kavramı.....	5
2.1.2.Günümüzde evlilik ve aile	6
2.1.3.Evlilik öncesi dönem.....	7
2.2.Kuramsal Çerçeve	8
2.2.1.Sistem kuramı	8
2.2.2.Yapısal kuram	9
2.2.3.Deneyimsel aile yaklaşımı	11
2.2.4.Bilişsel davranışçı yaklaşım.....	12
2.2.5.Destek odaklı yaklaşım	13
2.2.6.Gelişimsel yaklaşım	14
2.2.7.Karşılıklı bağımlılık ve yatırım modeli	15
2.2.8.İletişim kuramı	16
2.2.9.Bowen kuramı	18
3.EVLİLİK ÖNCESİ ÇİFT EĞİTİMLERİ	19
3.1.Evliliklerde Yaşanan Sorunlar	19
3.2.Evlilik Öncesi Çift Eğitimleri	23
3.2.1.Evlilik öncesi çift eğitimlerine olan gereksinim.....	23
3.2.2.Evlilik öncesi çift eğitimlerinin amaç ve hedefleri	25
3.3.Evlilik Öncesi Çift Eğitimleri ve Sosyal Hizmet	26

3.3.1.Aileye yönelik sosyal hizmet yaklaşımı.....	26
3.3.2.Evlilik öncesi çift eğitimlerinde koruyucu- önleyici sosyal hizmet yaklaşımı	27
3.4.Evlilik Öncesi Çift Eğitimi Uygulamaları.....	28
4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	30
4.1.Araştırmanın Problemi	30
4.2.Araştırmanın Amacı.....	31
4.3.Araştırmanın Modeli	32
4.3.1.Araştırmanın örneklemi.....	32
4.3.2.Veri toplama araçları.....	32
4.3.3.Verilerin analizi.....	32
4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	33
5.BULGULAR ve TARTIŞMA	33
5.1.Sosyo-Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	33
5.2.Eğitimcilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirme	34
5.2.1.Eğitimcilerin mesleki yeterliliğine ilişkin bulgular ve değerlendirme	35
5.2.2.Eğitimcilerin evliliğe bakış açılarına ilişkin bulgular ve değerlendirme	38
5.2.3.Eğitimcilerin eğitimleri önleyicilik- koruyuculuk bağlamında nasıl değerlendirdiğine ilişkin bulgular ve değerlendirme	40
5.3.Eğitimin İçeriğine Yönelik Bulgular ve Değerlendirme.....	42
5.3.1.Eğitimin konularına ilişkin bulgular ve değerlendirme	42
5.3.2.Eğitimlerin amacına yönelik bulgular ve değerlendirme	45
5.3.3.Eğitimlerin süresi ve uygulama şekline ilişkin bulgular ve değerlendirme.....	48
5.3.4.Eğitimlerin oturum kapasitesine ilişkin bulgular ve değerlendirme.....	51
5.4.Eğitimin Katılımcılara Yönelik Bulgular	52
5.5.Eğitimin Görünürlüğüne İlişkin Bulgular	54
5.6.Eğitimlerin Geliştirilmesi	56
6.SONUÇLAR VE ÖNERİLER	58
KAYNAKLAR.....	63
EK: ETİK KURUL ONAYI.....	74
ÖZGEÇMİŞ	75

KISALTMALAR

ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

EÖÇE: Evlilik Öncesi Çift Eğitimi

TMK: Türk Medeni Kanunu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Boşanma ve Evlenme Oranları.....	24
Tablo 5.1. Görüşmecilerin Sosyo-Demografik Bilgileri.....	34
Tablo 5.2. Görüşmecilerin Aldıkları Eğitimler.....	36
Tablo 5.3. Eğitim Programlarının İçeriği.....	43
Tablo 5.4. Eğitimlerin Oturum Sayıları.....	49
Tablo 5.5. Eğitimlerde Geliştirilmesi Gereken Konular.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri	25
Şekil 5.1. Amaç ve Hedeflere Ait Kavram Bulutu.....	48

BİR KORUYUCU- ÖNLEYİCİ HİZMET OLARAK EVLİLİK ÖNCESİ ÇİFT EĞİTİMLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Aile bir toplumu özetleyen en temel olgudur. Aile, küreselleşmenin de etkisiyle zaman içinde yapısı, oluşumu ve süreci noktasında değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerin olumlu sonuçlarının yanında giderek artan boşanma oranları gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Hızla artan boşanma oranlarının düşürmek ve sağlıklı evlilikler oluşturulması amacıyla ülkemizde 1990'lı yıllarda evlilik öncesi eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programlar evliliğe hazırlanan çiftlere iletişim becerileri, yaşanabilecek sorunlarla baş etme, aile yapısını güçlendirme, aile yaşam döngüsü konularında bilgi sağlamıştır.

Bu çalışmada evlilik öncesi çift eğitimleri üzerine nitel bir inceleme yapılarak günümüzde koruyucu-önleyici bir hizmet olarak uygulanan ve çeşitli kurumlar tarafından gerçekleştirilen evlilik öncesi çift eğitimlerinin içerikleri uygulama yöntemleri, hedefleri, etkililiği temel alınarak araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve veri toplama yöntemi olarak evlilik öncesi çift eğitimi veren 9 eğitimciyle derinlemesine görüşmelerin yapıldığı mülakat/görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda eğitimleri veren kurumların uygulama yöntemlerinin de birbirinden farklılık gösterdiği, farklı alanlardaki meslek elemanları tarafından eğitim gerçekleştirildiği, eğitim içeriklerin kurumlar arasında büyük farklılıklar göstermediği fakat eğitim verenlerin eğitim içeriklerinin geliştirilmesi yönünde ortak anlayışta oldukları, eğitimlerinin etkililiğini değerlendirecek çalışmalara ihtiyaç olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Aile, Evlilik Öncesi Çift Eğitimi, Evlilik Öncesi Danışmanlık

REVIEW OF PRE-MARRIAGE COUPLE EDUCATION AS A PREVENTIVE SERVICE

ABSTRACT

Family is the most fundamental phenomenon that summarizes a society. The family has undergone changes in terms of its structure, formation and process over time, also under the influence of globalization. In addition to the positive results of these changes, there are also negative aspects such as the increasing divorce rates. In order to reduce the rapidly increasing divorce rates and to create healthy marriages, premarital education programs began to be developed in our country in the 1990s. These programs provided information to couples preparing for marriage on communication skills, coping with possible problems, strengthening the family structure and the family life cycle.

This study aims to conduct a qualitative review on premarital couple education and to investigate the content, application methods, goals and effectiveness of premarital couple education, which is currently implemented as a protective-preventive service and carried out by various institutions. Qualitative research method was used in the study and the interview/interview method, in which in-depth interviews were conducted with 9 educators who provide premarital couple education, was preferred as the data collection method. The collected data was analyzed using the descriptive analysis method. As a result of the research, it was concluded that the application methods of the institutions providing the training differ from each other, the training is carried out by professionals from different fields, the training contents do not show great differences between the institutions, but the trainers have a common understanding towards improving the training content, and there is a need for studies to evaluate the effectiveness of the trainings.

Keywords: Marriage, Family, Premarital Couple Education, Premarital Counseling

1. GİRİŞ

Aile ve evlilik kavramları ülkemizde ve tarihimizde her zaman kutsal olarak atfedilmiş ve önemini korumuştur. Fakat ülkemizin de etkilendiği küreselleşme akımının etkisiyle tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde boşanmalar hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Aile yapısındaki değişimin bir sonucu olarak artan boşanma oranlarının Türkiye'deki etkileri 80'li yıllarda hissedilmeye başlansa da bu alandaki ilk uygulamalar 90'lı yılların sonlarında ortaya çıkmaktadır. Boşanmaların önlenmesi adına en önemli koruyucu-önleyici uygulamalardan biri de evlilik öncesi eğitimlerdir.

Evlilik öncesi çift eğitimleri (EÖÇE); evlilik sürecinde yaşanması muhtemel sorunların tespiti, sorunlar ile baş etme becerisi kazanımı, evlilik için gerçekçi beklentiler oluşturma amacıyla hareket ederek mutlu evlilikleri, iletişimi güçlü aileleri ve düşük boşanma oranlarını hedeflemektedir. Amaç ve hedef konusunda temel olarak aynı konu üzerinde duran birçok kurum, evlilik öncesi çift eğitimi, evlilik öncesi danışmanlık, evlilik okulu, evlilik eğitimi gibi isimlerle evlenecek bireyleri evliliğe hazırlamaktadırlar. 2012 yılından itibaren artış gösteren evlilik öncesi çift eğitimleri kurumlar arasında uygulama şekli, eğitimin süresi, katılımcıları, eğitim içeriği gibi birçok noktada farklılık göstermektedir.

Evlilik öncesi eğitimler hakkında literatürde çiftlerin evlilik doyumuna etkileri, ilişki becerilerine etkileri, eğitimlerin önemi ve gereksinimi üzerine araştırmalar üzerinde durulmuştur. Bu araştırmada ise eğitimlerin uygulayıcısı olan meslek elemanlarıyla yapılandırılmış görüşmeler sonucu verilen eğitimler incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarının profesyonel meslek elemanlarından oluşması, verilen eğitimlerin değerlendirilmesi bakımından daha sağlıklı olmasına yol açmıştır.

Çalışma, EÖÇE'nin kurumlar arasındaki uygulama farklarını ortaya koyarak meslek elemanlarının bakış açıları eşliğinde değerlendirilmesini amaç etmektedir. Eğitimlerin koruyucu ve önleyici bir uygulama olması bağlamında nasıl geliştirileceği ve görünürlüğünün artırılacağı konularında öneriler sunulması hedeflenmektedir. Çalışmanın teorik kısmında ilk olarak evlilik ve aile kavramlarına ve günümüzdeki karşılıklarına değinilmiş, ailenin kuramsal çerçevesini çizmek amacıyla çift ve aile terapisinde sıklıkla kullanılan kuramlara yer verilmiştir. İkinci bölümde EÖÇE'ne duyulan ihtiyaç, eğitimlerin amaç ve hedefleri aktararak sosyal hizmet disiplini ile ele alınmıştır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmada uygulamalar üzerinden bir konu taslağı oluşturulmuş olsa da uygulamaların teorik zemininin anlaşılabilmesi adına kavramsal ve kuramsal çerçeve aktarılacaktır.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesini oluştururken evlilik, aile, evlilik öncesi dönem, evlilik öncesi çift eğitimi kavramlarına yer verilecektir.

2.1.1. Evlilik

Mandaloğlu evliliği, kadın ve erkeğin aile kurmak amacıyla birleşmesi, (Mandaloğlu, 2022, s. 489) Erkul ise iki insanın birlikteliğinin zihinlerde ve toplum gözünde resmileşmesi olarak tanımlamıştır (Erkul, 2002). Özkan (2001) evlilik için, “evlenme yeterliliğine sahip kimselerin karı-koca olarak birleşmeleri, müşterek ve meşru hayat kurmaları” tanımını oluşturmuştur. Bu tanımlardan hareketle evlilik, aileye göre sınırları daha belirgin olan ve ailenin temelini oluşturan bir sözleşme olarak tanımlanabilir. Fakat evlilik, ailenin oluşumuna temel olması açısından yalnızca iki insanın birlikteliğinin hukuki ve toplumsal olarak meşrulaştırılmasından ötesinde iki insanın toplumdaki konumu, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçları, aile içi ilişkileri ve bağları, cinselliği, inancı, kültürü etkisinde gerçekleştirilen birlikteliktir.

Evlilik, toplumsallaşma sürecinde toplum tarafından insana belirli kodlarla aktarılan beklentilerdir. Öyle ki evlilik belli bir yaş itibarıyla gerçekleşmesi beklenen bir olay olarak karşımıza çıkar. Evlilik için uygunluk yine toplumun oluşturduğu kurallar ile belirlenmektedir. Evliliğin oluşumunda biyolojik ve psikolojik ihtiyaçların yanında topluma ait olma ihtiyacı yer almaktadır. Evlilik her toplumda değişiklik gösterse de varlığı kabul edilmektedir. Bu değişikliklerin nedeni toplumu oluşturan kültürlerdir. Kültürün etkisiyle toplum insanın evlilik yaşı, evliliği kiminle gerçekleştireceği, nasıl bir evlilik merasimi düzenleyeceği gibi evliliğin oluşumuna ait her şeyi belirlemektedir (Kunt, 2022, s. 42).

Evlilik bireyi farklı bir gelişimsel sürece taşımaktadır. Evlilikle birlikte birey yeni rol ve sorumlulukları ile tanışmakta, yeni bir yaşam biçimi oluşturmakta ve böylelikle çevresinde kurduğu tüm ilişki örüntülerinde farklılaşma meydana getirmektedir (İlhan ve Işık, 2019, s. 1431).

2.1.1.1. Tarihi bağlamda evlilik kavramı

Evlilik tarihler boyunca tüm coğrafyalarda varlığını sürdürmüş bir eylemdir. Evlilik olgusu, oluşumu, şekli, sonuçları itibariyle günümüze kadar birçok boyuttan geçmiştir. Tarihsel süreçte bakıldığında İslamiyet öncesi Türk toplumlarında evlilik günümüzdekinden çok farklı olmayarak toplum için önemli bir noktada yer almıştır. Aynı dönemlerde evliliğe ‘olması gereken’ gözüyle bakıldığı, evlenilmeme durumunun toplum tarafından hoş karşılanmadığı çeşitli kaynaklarda geçmektedir. Evlenmemenin hoş karşılanmama durumuna ilişkin evrimsel açıklamalar da bulunmaktadır. Evrime göre bir evliliğin başarılı sayılabilmesi, dünyaya gelen çocukların kendilerinin de üreyebilecek olgunluğa erişmiş olmasına bağlıdır (Atak ve Taştan, 2012, s. 531). Aksi takdirde evlilik tamamlanmamış sayılacaktır. Buradan yola çıkarak ailelerin çocukları üzerindeki evlilik istekleri evrimsel bir içgüdü olarak değerlendirilebilir.

Evlilik ilişkileri değişim gösterdiği gibi evliliği oluşturma biçimleri de değişiklik göstermektedir. Evlenme biçimi, içinde bulunduğumuz kültürel yapı, ekonomi, yerleşim düzeni, geçim kaynakları gibi etkenlerle değişim göstermektedir. Türk toplumu bakımından ele alacak olursak, kültürel değişim neticesinde daha çok kadın ve erkeğin öncesinde tanışması yoluyla gerçekleştirdikleri evliliklerin yaygınlaştığı görülmektedir. Fakat bunun yanında kırsal kesim olarak da nitelendirebileceğimiz topluluklarda yüzyıllardır aktarılan geleneklerin devamıyla birlikte görücü usulü, kız kaçırma, beşik kертmesi gibi evlilik biçimlerinin olduğu bilinmektedir (Sezen,2005, s. 186).

Tarih düzleminde toplum yapısının değişiminde birçok sosyolog, antropolog ve tarih bilimciye göre dinler ve inançların büyük etkileri mevcuttur. Dinler, toplumun ve insanların değer, etik ve normlarının belirlenmesi, toplumun birliğinin ve kimliğinin oluşturmasıyla birlikte eğitim ve kültürüne kadar birçok noktada toplumda derin izler bırakırlar. Bu bağlamda Sosyoloji’nin de bir konusu olan din, Baal ve Beek tarafından insan hayatını düzenleyen ve anlamlandıran bir sistem olarak değerlendirilmiştir (Abuzar, 2011, s. 145). Semavi dinlerden İslam’a göre aile kutsal bir kurumdur. Aile toplumu ve bireyleri fizyolojik, psikolojik ve ahlaki olarak geliştirmektedir. İslam’da Âdem ve Havva’nın yaradılışı ve beraberlikleriyle insanlığın gelişimi ve devamlılığı sağlanmaktadır. İslam açısından aile, insan neslinin devamlılığının sağlanması bakımından önemli olduğu kadar nesiller arası aktarımlarla dini yaşayışın korunması ve geliştirilmesi bakımından da önem atfetmektedir (Paçacı, 2008, s. 33).

Yahudilikte de benzer şekilde evlilik ve ailenin kutsallığı esas kılınmıştır. Aile insanlığın devam etmesi için bir araç olarak görülmüş ve evlenmeyen insanlar kültürün yok edilmesi ve nesli tüketme suçlamalarıyla günahkâr ilan edilmişlerdir (Şeker, 2015, s. 253). Yahudilik, diğer

semavi dinler gibi aileye çoğalma bakımından önem atfetmiştir. Tevrat'ta bu duruma örnek olarak Yaratılış 1:28 örnek gösterilebilir; *“Tanrı onlara şöyle dedi: 'Verimli olun, çoğalın, yeryüzünü doldurun, onu boyunduruğunuz altına alın; denizdeki balıklara, gökyüzündeki kuşlara, yeryüzündeki bütün canlılara egemen olun.’*”. Hristiyanlıkta ise evliliğin kutsallığı evlilikten doğacak çocuğa dayandırılmaktadır (Alija, 2017, s. 55). Dünyaya yeni bir Hristiyan kazandırma düşüncesiyle evlilik kutsal atfedilmektedir. Diğer semavi dinlerden farklı olarak Hristiyanlık aile kurmanın önemine vurgu yaparken aynı zamanda evlenmemek ve bekar olmak ile ilgili de olumlu düşünceleri bulunmaktadır. Tanrıya olan sevginin bölüşülmemesi, Tanrı'ya daha fazla vakit ayırarak ibadetlerin yerine getirilmesi noktalarında kabul edilmektedir (Yılmaz, 2012, s. 58).

Türk tarihine bakıldığında özellikle İslamiyet öncesinde anaerkil toplum yapılarının bulunduğu dönemler yaşanmıştır. Bu dönemlerde evlilikler kadın hakimiyetinin altında olsa da genel itibariyle Türk yapısında hakimiyet her iki taraf için de sağlanmıştır (Okumuş, 2019, s. 2). Zaman için erkek egemenliğinin baskın olduğu evlilik yapıları gelişmiş ve aile reisi erkek, baba olmuştur. Evliliği tarihsel bağlamda ele aldığımızda evlilik ilişkilerinde tarihsel süreçte bir değişimin söz konusu olduğunu görürüz. Bu değişimin ortaya çıkmasında sosyal ilişkileri etkileyen bireysel sebeplerin etkili olduğu söylenebilir. Süleymanov (2009) kadın hareketinin kendini göstermesi, kadınların sosyal ve ekonomik alanda daha çok yer alması ile ataerkil yapının zayıfladığını ve bu değişimin aileyi olumsuz olarak etkileyerek boşanmalara yol açtığını aktarmıştır. Süleymanov'a göre çağdaşlaşan toplum yapısının evlilik dışı doğumlar, yabancılarla gerçekleştirilen evlilikler, kitle iletişim araçlarını gelişmesi gibi sonuçları olduğu ve bu toplumsal değişme karşısında ailenin korumasız duruma geldiğini aktarmaktadır

2.1.1.2. Psikolojik bağlamda evlilik kavramı

Evlilik, iki kişi arasında derin duygular ile yürütülen yasal bir beraberliktir. Evlilik sürecinde eşler duygusal bağlar geliştirirler. Bu sebeple evlilik, psikolojide bağlanma stilleri açısından incelenmektedir. Bağlanma kuramları temel anlamda çocuk ve anne arasındaki ilişkiyi incelese de insan gelişiminin süregelen ve devam eden yapısı, yetişkinlik üzerinden de bağlanma kuramları konuşabilmeyi sağlamaktadır. Bowbly'nin bağlanma kuramına göre her insan, duygusal bağlar kurma ihtiyacının bulunması sebebiyle yaşamı boyunca hep bir diğerine ihtiyaç duymaktadır (Bowbly, 1982). Bu ihtiyacın karşılanmasıyla birlikte kişinin psikososyal gelişimi olumlu olarak etkilenmektedir.

Romantik ilişki geliştiren ve evlilikle sonuçlandıran kişiler ilişkilerinde tüm olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte bir denge oluşturmakta ve bu denge evliliklerini yürütme

noktasında belirleyici bir etki sunmaktadır (Gülsün vd., 2009, s. 71). Bu denge evliliğin sürdürülebilir kıldığı gibi ayrılıkla da sonuçlandırabilmektedir. Denge, bireylerin evlilikteki mutluluk kaynağıdır. Adler'e göre (1999) insan mutluluğu ve evlilik problemlerine getirilen çözümler arasında doğrusal bir ilişki vardır. İnsan, evlilik ve aşk hayatındaki mutluluğu ölçüsünde mutlu bir yaşam sürdürmektedir. Bunun yanı sıra evlilik ve aşk hayatında yaşadığı sorunların hayatında diğer birçok probleme yol açtığını ifade etmektedir. Adler aynı zamanda evliliği bireyin toplumsallaşmasıyla da özdeşleştirerek, toplumsal duyguya sahip birinin evliliği kabullenebileceğini aktarmaktadır.

2.1.1.3. Sosyolojik bağlamda evlilik kavramı

Evlilik, temelde iki insan arasında gerçekleşmesi sebebiyle sosyolojinin incelediği bir konudur. Giddens'a göre evlilik, iki yetişkin insanın arasındaki, toplum tarafından tanınan ve onaylanan bir cinsel birliktelik olarak tanımlanabilir (Giddens, 2000). Sosyolojik temelli bakıldığında evliliğin toplum tarafından onay alabilmesi, içinde bulunulan mekân ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Evlilik, karşı iki cinsten bireyin hayatlarını birleştirme amacıyla bir araya gelerek ilişkilerini kurumsallaştırmasıdır. Bireyler bir sözleşme ile ilişkilerini yasal bir düzleme oturturlar. Tarihin eski dönemlerinde gerçekleştirilen evlilikler, duygusal yakınlık temeli yerine soy devamı temelinde gerçekleştirilmiş evlilikler olarak karşımıza çıkar. Günümüzde ise bu durum daha çok cinsel çekim ve romantik yakınlık temelinde oluşturulmaktadır. Tarhan, sosyal ve psikolojik sınırları bulunan bir kurum olarak tanımlayarak biyolojik anlamda eşleşme ile bağlantılandırmıştır (Tarhan, 2017, ss. 47-49). İnsanda içgüdüsel olarak bulunan eşleşme isteği kültürün etkisiyle kurumsallaşmıştır. Tarihsel bağlamda evliliğe yüklenen anlamın değişimi akademiye de yansiyarak literatürdeki evlilik tanımları zaman içinde değişikliğe uğramıştır. Literatürde yer alan evlilik tanımlarına bakıldığında, 1990 yılında Özügürlü tarafından yapılan tanıma göre evlilik, toplum tarafından onaylanmış çiftlerin bir araya gelerek yaşantılarını paylaşmak ve çocuk sahibi olmak amacıyla karşılıklı yapılan bir anlaşmadır (Özügürlü, 1990). Görece daha yakın bir tarih olan 2018 yılında Sevim tarafından yapılan tanıma göre ise evlilik, birbirlerine karşı yakınlık hisseden iki insanın bir arada yaşama ve çocuk yetiştirmek isteğiyle yapılan anlaşmadır (Sevim, 2018, s. 607).

Evlilikte beklentiler, roller ve ailenin kimliği sabit olarak devam etmez. Evli bireyler evlilikleri boyunca bazı aşamalardan geçerler. Bu aşamalar evliliğin doğal sürecidir. Evliliğe hazırlık ile başlayan bu süreç, evliliğin başlangıcı, çocuk yapmak ve olgunluk süreci olarak devam eder. Bu aşamalarda gerçekleşen boşluklar evliliği etkileyen sorunlara yol açabilmektedir (Özgüven, 2017; Sevim, 2018, s. 608)

2.1.2. Günümüzde evlilik ve aile

Aile; en az iki birey ile oluşan, bireylerin birbirine duygusal bağ ile bağlandığı, her bir bireyin ihtiyaçların karşılandığı, ortak amaçları bulunan, koruyucu bir sistemdir (Özburun, 2018, s. 172). Ailenin oluşumunda sosyolojik ve kültürel yapı, fiziksel çevre, insan ilişkileri gibi birçok faktör etkili olmaktadır.

Günümüzde evlilik birliğini ve aileyi doğrudan ve dolaylı olarak korumaya yönelik anayasada 2 önemli kanun bulunmaktadır: Türk Medeni Kanunu ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.

TMK temel olarak kişi, aile, miras ve eşya hukukuyla ilişkileri düzenleyen kanundur. TMK'ya göre eşlerin evlenmesiyle evlilik birliği kurulur. TMK'nın 185. maddesine göre *“Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar”* (TMK, 2001). Kanunun diğer maddelerine istinaden eşlerin birbirlerine saygı, sevgi ve şefkat gösterme yükümlülüğü bulunduğu gibi bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda eşlerin isteği üzerine hâkim tarafından müdahalede bulunulabilir (Kavak, 2018, s. 9). Hâkim tarafından sunulan müdahaleler eşlerin sorunlarının boşanmaya yol açacak raddeye gelmeden çözümlenebilmesi açısından önleyici olarak değerlendirilebilir. Fakat günümüz adalet sisteminde uzun süren davalar ve beraberindeki iş yoğunluğu nedeniyle hükümler yetersiz kalmaktadır (Kavak, 2018, s. 20).

6284 sayılı kanun ise aile içi ve kadına yönelik şiddet mağdurlarının korunması ve şiddetin önlenmesine dair düzenlemeleri içermektedir. Kanun kapsamında şiddet mağduru kadın barınma, ekonomik destek, psikolojik destek, koruma altına alınma, aile konutu şerhi ve çocuğu var ise kreşe erişim gibi koruyucu tedbirler ile önleyici tedbirler sunulmaktadır. Kanundan kadın ve çocuklar ile cinsiyet fark etmeksizin ısrarlı takip mağdurları faydalanabilmektedir (Tellioglu, 2021, ss. 2-4).

1980'lerden itibaren başlayan küreselleşme akımıyla aile yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. Geleneksel aile yapısının yerini modernleşmeye başlayan aileler başlamıştır. Bu bağlam evlilik yaşının yükselmesi, evlilik oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması doğurganlığın azalması sonuçlarını doğurmuştur (Baş, 2021, s. 824). Sevim ise, günümüzde artan evlilik içi sorunlarında toplumsallaşma sürecinin aile ve iş yaşamındaki rollerde hızlı bir değişime yol açmasının yanı sıra ailenin destek mekanizmalarının ve kaynaklarının aynı oranda artmamasının büyük bir etken olduğu görüşündedir (Sevim, 2018, s. 608). Bununla birlikte

evliliklerde yaşanan sorunlar geleneksele göre daha farklı şekilde çözümlenmeye başlamıştır. Değişen aile yapısının bu durumdaki etkisi büyüktür. Geçmişe bakıldığında evlilik içinde yaşanan sorunlar aile büyükleri, akıl ve deneyim olarak güvenilir yakınlık kurulan insanlar, din adamları gibi çevrede bulunan kişiler aracılığıyla çözümlenmeye çalışılırken, günümüzde modern aile yapısının gelişmesiyle çiftler profesyonel destek arama arayışına girmişlerdir. Bu noktada çiftler aile danışmanları, çift terapistleri gibi meslek elemanlarına başvuru yapmaktadırlar.

2.1.3. Evlilik öncesi dönem

Evlilik öncesi dönem, birbirine romantik ve duygusal olarak bağlanan veya evlilik amacıyla bir araya gelmiş kişilerin birbirini tanıması ve ortak bir gelecek kurmak için vakit geçirdiği süreçtir (Toprak Gültekin, 2019, s. 11). Bu süreç, çiftlerin evlilik kararı vererek ilişkilerini bir sonraki aşamaya taşımaları bakımından önemlidir. Evlilik öncesi dönem çiftlerin evlilikte yaşayabileceği problemlerin ortaya çıktığı aşama olmaktadır. Sürerbiçer'in boşanmış bireyler üzerinden evlilik eğitimine olan gereksinimi incelediği çalışmasında, evliliğini sonlandıran kişilerin önemli bir çoğunluğu, boşanmalarına yol açan sorunları daha evlilik öncesinde yaşadıklarını aktarmışlardır (Sürerbiçer, 2008, s. 103). Bu sebeple evlilik öncesi dönemde çiftlerin karşılaştıkları sorunları dikkate almaları gerekmektedir.

Evlilik öncesi dönem partnerlerin birbirleriyle tanıştıkları ve bu tanışmanın geliştiği dönemdir. Partnerlerin tanışma biçimleri ve eş seçim süreci değişiklik gösterebilmektedir. Geleneksel olarak görücü usulü ve son yıllarda flört yoluyla ilişki kurma tanışma biçimleriyle karşılaşılmaktadır. Bu ilişki geliştirme biçimlerinde toplum yapısının etkisi mevcuttur. Öyle ki görücü usulü evlilik doğu toplumlarının, flört ise daha çok batı toplumlarının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmazçoban, 2008, s. 129). Görücü usulü evlilikler eski dönemlerden itibaren anne ve babaların evlilik çağına gelmiş çocukları için akraba ve sosyal çevre aracılığıyla eş aramasıyla gerçekleşmiştir. Literatürde flört olarak da kavramsallaşan tanışarak evlenme biçimi ise çiftlerin ailelerin etkisi dışında bir araya gelerek ve belirli bir zaman geçirmenin ardından evlenme kararı vermesidir (Baş, 2021, s. 825). Toplumun yapısının dönüşmesiyle evlilik öncesi dönemde ailenin baskısı azalmaya başlayarak kişilerin duygu ve uyumu ön plana çıkmıştır.

Evlilik öncesi dönem nişanlanma ya da sözlenme yoluyla toplum onayının sağlandığı bir süreç olabilmektedir. Nişanlılığın evlilik öncesinde varlığı hukuki olarak kabul edilmektedir. 4721 sayılı TMK'nın 118 ve 121. maddeleri arasında nişanlılık dönemi ve nişanlı kişilerin birbirine

karşı yükümlölükleri çerçeveselendirilmiştir (TMK, 2001). Fakat bu yükümlölükler evlilik bağı kurulmadığından resmi değildir ve daha esnektir. Bu yasa ile amaç çiftlerin birbirine karşı duyarlı ve bilinçli hareket etmelerini sağlayarak evlilik öncesi büyük sorunların ortaya çıkmasını engellemektir (Şen, 2015, s. 42).

2.2. Kuramsal Çerçeve

Kuramsal çerçevede aileye ilişkin özellikle aile terapisinde kullanılan kuramlar hakkında bilgi verilmiştir. Bu kuramlar aileyi ve aileyi oluşturan sistemleri anlamak üzere önemlidir. Bu kısımda Sistem Kuramı, Yapısal Kuram, Yaşantısal Aile Yaklaşımı, Bilişsel Davranışçı Yaklaşım, Destek Odaklı Yaklaşım, Gelişimsel Yaklaşım, Karşılıklı Bağımlılık ve Yatırım Modeli, İletişim Kuramı ve Bowen Kuramı ele alınmıştır.

2.2.1. Sistem kuramı

Sistem kuramı, Bertalanffy tarafından ortaya atılan ve mühendislik, tıp, biyoloji gibi beşeri bilimlerin yanında sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimler alanlarını da etkilemiş bir kuramdır. Bertalanffy (1968) temel olarak sistemi parçaların oluşturduğu bütün olarak tanımlamıştır. Bütünü oluşturan parçalar işlevsel olabilmek için birbiriyle işlevsel şekilde çalışmaktadır.

Kuram birçok alanda kullanılırken 1970’li yıllarda Forder, sistem kuramının sosyal hizmet ile ilişkilendirerek uygulamada yer edinmesine katkı sağlamıştır. Forder, sosyal hizmet ile sistem teorisini insana ve topluma yönelik felsefi düşünce geliştirme, sosyal hizmet uzmanlarının sistem ilişkilerini gözetererek değerlendirmeler yapma, sistemlere hangi durumlarda müdahale edileceği kazanımının sağlanması gibi konularda ilişkilendirmiştir (Teater 2015, s. 27). Sistem kuramı bireyi tek başına ele almak yerine çevresi içinde var olduğu bilinciyle bir bütün olarak değerlendirme noktasında katkı sağlamıştır. Böylelikle sistem kuramı sosyal hizmetin kuramsal ve uygulama alanını önemli ölçüde geliştirmiştir.

Genel sistem teorisine göre sistem bir amaç için çalışmalıdır. Amacın olmadığı bir bütüne sistem denilemez. Bunun yanı sıra sistemi oluşturan parçaların birbiriyle etkileşimli olarak çalışması önemlidir. Parçaların etkileşimleri ve uyumları sistemi parçalar yığını olmaktan kurtarır (Sarıaslan, 1964, s. 51). Sistem kuramında sistemin parçaları girdiler olarak ve bu girdiler sonucu verilen çıktılarla ilişkiler devam eder.

Aile sistemine bakıldığında aile, çevresinden aldığı girdileri kendi sistemine göre en uygun şekilde kabul eder. Bu uygunluğu aile sistemin parçaları belirler. Aile sisteminin parçalarını en

temelde eşler ve çocukları oluşturmaktadır. Bununla birlikte aile içi ilişkiler, üyelerin rol ve sorumlulukları, birbirleri üzerindeki tutumlar aile sisteminin parçalarıdır. Sistem, parçalarından bağımsız olarak değerlendirilemez. Çünkü sistemdeki her bir parçanın işleyişi ve birbiriyle etkileşimi diğer parçaları etkilemektedir (Akün, 2013, s. 87). Aile sisteminde bu durum anne-baba arasındaki ilişkinin çocuğu etkilemesi veya ebeveynlerin birbirleri üzerindeki tutumunun çocuğun ebeveynleri üzerindeki tutumunu etkilemesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumda yaşanan her bir gelişme ve değişim doğrudan bireyi ve bireylerin oluşturduğu aile yapısını etkilemektedir. Bu etkileme yaşam tarzı, planlar, beklentiler şeklinde gerçekleşebilir. Olumlu olarak tezahür ettiği gibi olumsuzluk da taşımaktadır. Gelişmeleri yakalayabilen ve yakalayamayan aile bireyleri arasında çatışmalar yaşanabilir. Yaşanan çatışmaların çözülmemediği durumlarda aileler parçalanmaya kadar gidebilmektedir.

Aile sistemi, dış sistemlerden etkilenir. Bu etkilenme aile içindeki alt sistemler ve sistemler arası dengelere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Aile amaçları doğrultusunda girdileri kabul eder. Benzer şekilde aldığı girdilerin alt sistemleriyle ilişkilmesi sonucu çıktı sunmaktadır. Bu çıktı yine sistem, sistemler arası etkileşim ile değişiklik göstermektedir. Böylelikle aile dış sistem olarak tanımlanan toplum ile karşılıklı etkileşim yoluyla bağ kurar. Dış sistemin girdileri ile ailenin girdilere verdiği tepkiler ailenin sarsılmasına, yıkılmasına, güçlenmesine sebep olabilir. Bu etkiler tüm ailelerde aynı sonucu vermemektedir. Sonuçlar, aile içi dinamiklere göre şekillenmektedir. Bu farklılıklar her aile sisteminin ve alt sistemlerinin biricik olmasıyla bağlantılandırılabilir. Bu sebeple aileler olabildiğince kendi içinde değerlendirilmelidir.

2.2.2. Yapısal kuram

Yapısal aile kuramı, aile içindeki sorunları çözmek ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi analiz etmek amacıyla Minuchin tarafından oluşturulmuştur (Minuchin, 1974, s. 3). Bireyleri birbirinden ayrı ele almayan, bireyin içinde bulunduğu aile bağlamı ile ele alınması gerektiğini ifade eden ve ailenin bireylerden daha büyük bir birim olduğunu ifade eden yapısal aile kuramı (Fıfıloğlu, 1992, s. 10), aileyi anlamak için aile üyeleri arasındaki iletişim kalıplarını anlamak gerektiğini savunmaktadır (Minuchin, 1974, s. 89). Bu teoriye göre kişideki semptomatik örüntülerin temel kaynağı ailedir ve bu semptomları anlamak üzere aile içindeki iletişim örüntüleri incelenmelidir (Üstündağ, 2015, s. 125). İşlevsel bir aile genel olarak, üyeleri ve alt sistemleri arasındaki sınırları net olan, büyümeyi ve gelişmeyi teşvik ederken engel ve müdahaleyi önleyen, kuşaklar arası hiyerarşik düzeni teşvik eden, değişen koşullara uyum

sağlayan, esnek kural ve rollere sahip olan bir yapıda olmalıdır (Figley & Nelson, 1990, ss. 225-226). Bu çerçevede yapısal aile modelinde, sistem ve alt sistemler, sınırlar, koalisyon, güç ve hiyerarşi pek çok kavram karşımıza çıkmaktadır (Aponte & VanDeusen, 1981; Minuchin, 1982, s. 556).

Yapısal aile teorisi, ailenin bir sistem olduğunu ve iletişim ve etkileşim halinde olan ayrı ayrı alt sistemler içerdiğini ifade etmektedir. Aile sistemi, eşler alt sistemi, ebeveynler alt sistemi, kardeşler alt sistemi ve akrabalar alt sistemi gibi alt sistemlerden oluşmaktadır (Tadros & Finney, 2018 s. 254). Buna göre çekirdek aileyi oluşturan eşler alt sistemi çocuk sahibi olduklarında ebeveyn alt sistemi ortaya çıkar ve aile içindeki bireyler yeni sorumluluklar kazanır. Kardeş alt sistemi ise çocuklar arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır.

Minuchin (1982) sınırları, “her bireyin, ailenin ve toplumun bütünlüğünü koruyan duygusal engeller” şeklinde tanımlamaktadır. Buna göre sınırlar ailedeki alt sistemler arasındaki dengeyi koruyan, duygu ve bilgi aktarım ve paylaşımını belirleyen önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle sınırların net olması gerekmele birlikte sınırları net olmayan ailelerde bağımlılık ve farklılaşma meydana gelir, iletişim sınırları belirginleşmez ve sağlıklı etkileşim kurulamaz (Üstündağ, 2015, s. 120). Sınırları katı ve net olmayan ailelerdeki üyeler, destek ve beslenme için aile dışındaki sistemlere güvenmeyi öğrenmektedirler (Becvar & Becvar, 1996). Minuchin (1974) ideal sınırların aile içindeki her bir üyeye hem ayrılık hem de aidiyet duygusu sağlayabileceğini ve bunun da sağlıklı bir yaşam için gerekli olduğunu ifade etmektedir.

Koalisyon iki veya daha fazla aile üyesinin diğer bir üyeyle yaşanan fikir ayrılıklarında taraflardan birinin diğerini ve açık ve örtük bir şekilde bastırması ile sonuçlanan ittifak olarak tanımlanmaktadır (Minuchin, 1982, s. 659). Minuchin (1982) istikrarlı/kalıcı ve geçici olmak üzere iki farklı koalisyon türü olduğunu ifade etmektedir. Aile sistemi içindeki ilişkilerin belirleyicisi istikrarlı ve kalıcı koalisyonlardır. Geçici koalisyonlar ise, kriz ve stres zamanlarında aile üyelerinin bir araya gelmesi ve belirli bir üyeyi sorumlu görmesi olarak tanımlanmaktadır.

Yapısal aile teorisine göre güç, sınırların aile tarafları arasında oluşturduğu farka işaret etmektedir (Corey, 2016, s. 25). Buna göre, ailedeki üyelerden bazıları güce sahip olan taraf olurken bazı üyeler bu güce uyum sağlamak zorunda olan taraftadır. Söz konusu bu güç aynı zamanda hiyerarşi ile ilişkilidir. Bu hiyerarşi ailedeki kararları veren, davranışları belirleyen ve kontrol eden üyeleri tanımlamaktadır. Bu çerçevede bu modele göre ebeveyn alt sistemi çocuklar alt sistemini kontrol eden noktada olduğundan hiyerarşik olarak daha üstün bir pozisyonundadır. Bu bağlamda, yapısal aile teorisi, ailede güç ve hiyerarşinin önemi konusundaki

geleneksel görüşleri de koruduğu görülmektedir (Dülek, 2023, ss. 17-18).

2.2.3. Deneyimsel aile yaklaşımı

Deneyimsel aile yaklaşımı genel olarak Gestalt terapi, hümanistik terapi, danışan merkezli terapi, psikodrama gibi terapi ekollerinden etkilenecek ortaya çıkmış bir aile terapisi yaklaşımıdır (Bischof, 1993; Çağ ve Voltan Acar, 2015, s. 576). Bu yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri Carl Whitaker “İnsan yalnızca deneyim yoluyla öğrenebilir” önerisinden yola çıkarak, ailelerle yaptığı çalışmalarda terapistin karakteristik yapısına, yaratıcılığına, absürtlük ve spontane tepkilerine daha fazla önem vermiştir (Bermudez, 1997; Çağ ve Voltan Acar, 2015, s. 576). Bu bağlamda, aile içinde yaşanan sorunların önemli bir bölümü ailedeki yaratıcı sorun çözme becerilerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Carson, 1999, s. 327). Whitaker, ailelerle çalışırken onları serbest davranışsal ve duygusal yollarla kışkırtmış ve ailelere kendi absürtlükleriyle iletişim kurmalarında destek olmuştur. Whitaker, bilinçdışı üzerine yaptığı çalışmalarda absürtlüğü öne çıkarmış ve terapi sırasında spontanlığın önemini vurgulamıştır. Ayrıca deneyimsel aile terapistleri ailenin büyümesi, değişmesi ve gelişmesini desteklemek amacıyla seans içi deneyimlerine odaklanarak, konuşmaktan ziyade aktif, duygusal teknikler kullanmaktadırlar (Tuttle, 1998, s. 168). Absürt ve spontan iletişimle duygusal farkındalığı arttırarak, duygusal ifadeyi ve esnekliği teşvik ederek duygusal ve davranışsal değişim yaratmayı amaçlayan bu yaklaşım ailedeki sorunları ve tikanıklıkları çözmede önemli yere sahiptir (Cullin, 2008; Goldenberg, 2008; Walsh, 1993, s. 561). Bu noktada deneyimsel aile yaklaşımının 4 farklı prensibi olduğu göze çarpmaktadır: Deneyimin gücü, aktif, çokduyusal teknikler, duygulanım ve kaygı ve spontanlık ve yaratıcılık (Tuttle, 1998, s. 168-169).

Ailelerde değişimi ortaya çıkaran şeyin eğitimden ziyade deneyim olduğu varsayılmıştır (Çağ ve Voltan Acar, 2015). Bu çerçevede, deneyimin gücü, deneyimsel aile yaklaşımın en önemli kavramlarından biridir (Harris, 1996, s. 45). Terapist terapi sırasında ailenin yeni ve farklı deneyimler edinmesini sağlayarak her bir aile üyesinin sorunları farklı bir şekilde ele almasına olanak tanır (Connell ve ark., 1993, s. 86).

Aktif çok duyusal teknikler prensibi, “Hepsini duymuşlar fakat hepsini nadiren görmüşler” ifadesi ile Vos (1988) aile içi sorunların ifade edilmesine karşın duygusal ifadelerin son derece yetersiz olduğuna dikkat çekmektedir. Bu noktada aktif, çokduyusal terapi teknikleri deneyimsel aile yaklaşımın en önemli tekniklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Bischof, 1993, s. 65). Genellikle eğlenceli ve ilginç olarak değerlendirilen bu teknikler

spontanlık, keşif ve duyguların değişimini hedeflerken, aynı zamanda bilinç dışı savunmaların aşılmasını sağlar ve duygu ve düşüncelerin sağlıklı bir şekilde ifade edilmesine olanak tanır (Tuttle, 1998; Walsh, 1993; Vos, 1988).

Bischof (1993) deneyimsel terapide duyguların terapötik ittifakı ve büyümeyi teşvik edici doğasını vurgulamaktadır. Bischof özellikle aktif, çok duygusal tekniklerin duygu düzeyini arttırması nedeniyle genellikle anksiyete düzeyinin de arttığını ifade etmektedir. Bu çerçevede duygusal değişim için ortaya çıkan anksiyetenin ele alınması gerekliliği dikkat çekmektedir.

Deneyimsel aile yaklaşımında uygulanan teknikler önceden planlanmadan, seansın akışına göre belirlenir ve seans sırasında ortaya çıkmaktadır (Connell ve Russell, 1987, ss. 85-86). Bu çerçevede aile terapistinde olması gereken en önemli özelliklerin sezgisellik, yaratıcılık ve doğallık olduğu vurgulanmaktadır (Gladding, 2007, s. 286). Bu özellikler her bir oturumda ailelerin yeni deneyimler yaşamasına olanak tanıyarak aile ile ilgili yeni bilgilerin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır (Bischof, 1993; Connell ve Russell, 1987, ss. 85-86).

2.2.4. Bilişsel davranışçı yaklaşım

Bilişsel davranışçı yaklaşım, aile içinde yaşanan sorunların ele alınmasını gerektiğini öne süren ve bunun için aile üyelerinin geliştirdiği şemaları ele almak gerektiğini savunan bir modeldir (Datillo, 2010, s. 54). Bu çerçevede aile şema kavramı ile bilişsel davranışçı yaklaşımda sıklıkla karşılaşmaktadır (Schwebel ve Fine, 1994, Schwebel ve Fine, 1992, s.74). Buna göre, aile şeması kavramı aile üyelerinin sahip oldukları bilişlerin tamamını içermektedir. Bu bilişler aile üyelerinin aile yaşamını ve aile içinde yaşanan olayları nasıl algıladığını, işlediğini ve tepki verdiğini şekillendirmektedir (Schwebel ve Fine, 1994, s. 56). Ailedeki her bir birey kendi biliş ve duygu ve düşünce kalıplarını şekillendirmekte olup, diğer aile bireylerinden gelen ipuçları ile de aile dinamiğini şekillendiren varsayımlar üreterek istikrarlı ve nispeten değişime dirençli şemalar oluşturmaktadır (Dattilio vd., 1998, s. 12). Bu şemalar ise farklı eylemler ortaya çıkararak diğer aile üyelerinde tepkileri tetiklemekte ve aile içinde anlık etkileşimler ortaya çıkarmaktadır.

Bilişsel davranışçı yaklaşımda terapistler; “diğerlerinin ve ilişkinin seçici algısı”, “ailedeki olaylara yönelik nedensel atıflar”, “beklentiler veya geleceğe yönelik tahminler”, “başkaları ve ilişkiler hakkındaki varsayımlar”, ve “standartlar-çiftlerin ve ailelerin sahip olması gereken özelliklere dair inançlar” olmak üzere ilişki sorunlarını etkileyen beş tür şematik kod üzerinde durmaktadırlar (Dattilio, 2005; Datillo, 2010, s. 61). Bu doğrultuda, bilişsel davranışçı yaklaşımın sert aile kurallarının etkilerini ve işlevsiz ve sağlıklı davranış örüntülerinin devam

etmesine neden olan aile üyelerinin sübjektif anlam ve değer yargılarını ve duygusal deneyimlerini ele aldığı görülmektedir (Dattilio, 2005; Dattilio, 2010, s. 1).

2.2.5. Destek odaklı yaklaşım

Destek odaklı yaklaşım, ailede ortaya çıkan destek eksikliği sorununu ele almak ve değerlendirmek üzere geliştirilmiş olup, klinik materyalleri düzenlemek ve müdahale yöntemlerini yönlendirmek için destek, cinsiyet ve benlik saygısı kavramlarını kullanmaktadır (Rugel, 2014, ss. 8-9). Bu yaklaşım, özellikle terapist ile danışan arasındaki güven ve işbirliğine dayalı ilişkiyi ifade eden terapötik ittifak kavramından ve bu kavramla ilgili olarak yaygın faktörler literatüründen (Bordin, 1979; Weinberger, 1995, s. 45); eşler arasındaki yıkıcı etkileşim kalıplarını belirlemenin ve bu kalıpların altında yatan acı verici duyguları ortaya çıkarmanın önemini vurgulayan duygu odaklı evlilik terapisinden (Johnson ve Greenberg, 1985; Johnson ve Talitman, 1997, s. 135), terapide verilen ödevlerin ve somut davranış değişikliklerinin önemine odaklanan davranışsal evlilik terapisinden (Jacobson ve Margolin, 1979, s. 12) etkilenmiştir.

Destek odaklı yaklaşım yöntemini geliştiren Rugel (2014), evlilikte destek eksikliği ve bunun sonucunda ortaya çıkan beş farklı modeli tanımlamaktadır. Bu modeller, çeşitli evlilik sorunlarını anlamaya yardımcı olmakla birlikte biri belirli dinamikler ve ilişki sorunlarıyla ilişkilendirilmektedir:

Duygusal ve araçsal destek eksikliği modelinde bir eş diğerinden duygusal veya pratik destek eksikliği hisseder. Bu durum, genellikle eşitsizlik hissi ve öfkeye yol açar. Örneğin, bir eş ev içinde eşit sorumluluk hissetmez veya duygusal olarak desteklenmediğini hisseder.

Üçgenleşme modeline eşlerden biri, diğer eşin üçüncü bir kişi veya başka bir rolle ilişkisinde dışlanmış veya izole hisseder. Örneğin, bir eş iş veya hobiler için diğer eşin zamanını veya enerjisini kendisine ayırmadığını düşünebilir.

Aşağılama ve olumsuz artış modelinde eşler arasındaki etkileşim aşağılama, suçlama ve olumsuz tepkilerle doludur. Bu tür iletişim kalıpları benlik saygısını tehdit eder ve karşılıklı olarak olumsuz bir döngü oluşturur. Dolaylı iletişim modelinde eşler doğrudan iletişim kurmaktan kaçınır veya iletişimde zorlanır. Bu, çatışmaların çözümünü zorlaştırabilir ve ilişkideki gerilimi artırabilir.

Arkadaşlık, sevgi ve mahremiyet kaybı modelinde eşler arasındaki fiziksel ve duygusal bağlantı azalır. Birlikte geçirilen zaman azalır, sevgi ifadeleri eksik olabilir ve fiziksel temas azalabilir.

Her bir model, farklı evlilik dinamiklerini ve ilişki sorunlarına ışık tutarak, terapistlerin ve bireylerin bu sorunların kökenini anlamalarına olanak tanımakta ve evlilik terapisinde rehberlik sağlamak ve çiftlerin ilişkilerindeki sorunları ele almak için kullanılmaktadır.

2.2.6. Gelişimsel yaklaşım

Aile ile ilgili kuramsal yaklaşımlar başlarda aile kavramını bir “sistem” olarak ele almıştır (Burgess, 1926, ss. 3-9). Bu çerçevede, aile “etkileşen kişiliklerin birliği” tanımından yola çıkarak “kapalı bir sistem” olarak tanımlansa daha sonra gelişimsel aile yaklaşımının ortaya çıkması ile birlikte bu görüş yerini “kişilerin etkileşim içinde olduğu yarı kapalı bir sistem” düşüncesine bırakmıştır (Rodgers, 1964, s. 264). Rodgers (1964) bu tanımla birlikte aile dinamiklerinin farklı yönlerine ışık tutmuştur. Bu tanıma göre; aile diğer sosyal sistemlere tamamen bağımlı olmadığı gibi tamamen bağımsız da değildir, bu yüzden yarı kapalı bir sistemdir. Aile, bir küçük grup sistemi olarak öyle bir şekilde birbirine bağlıdır ki bir bölümdeki değişiklik diğer bölümlerde de bir dizi sonuçsal değişime neden olur ve aile, grup üyeleri ve bireyler olarak dinamik kişilerden oluşur ve bu nedenle hem grup ilişkilerinde hem de bireysel kişilik faktörlerindeki değişiklikler göz önüne alınmalıdır.

Öte yandan, gelişimsel yaklaşım temelde sosyoloji ve çocuk psikolojisi kavramlardan etkilenecek, aile yapısının insanlar gibi bir yaşam döngüsü olduğunu, değişen yaşam koşulları ile ailelerin değiştiğini geliştirdiğini ve büyüdüğünü ifade etmektedir (Hallaç ve Öz, 2014, s. 142). Bu döngü sırasında farklı evreler arasında geçişler bulunmakta ve her bir geçiş evresi aile bireylerinde stres durumu ortaya çıkmaktadır. Bu stres durumu bir değişimi tetiklediğinden aile üyeleri güçlenmektedir (Berkey, 1991; Connors, 2011, s. 313). Gelişimsel yaklaşım, yapısal-fonksiyonel teorinin geniş sosyal sistem odaklı bakış açısını ve sembolik etkileşim teorisinin daha dar kapsamlı aile sosyal sistemine dair perspektifini harmanlar. Böylece, geniş toplum yapısının aile üzerindeki etkilerini ve aile içindeki bireylerin birbirleriyle olan etkileşimlerini bütüncül bir şekilde ele almaktadır (Potter vd., 2012, s. 144).

Berkey (1991) gelişimsel aile yaklaşımında aile içi davranış örüntülerini; ebeveynlerin rol beklentileri, çocukların rol beklentileri ve ailenin yaşam döngüsünde yaşanan değişimler olmak üzere üç temel boyutta ele almaktadır;

- Ebeveynlerin rol beklentileri çocukların her gelişim aşamasında farklı bir görevi yerine getirmesi beklenmektedir. Ebeveynler, çocuklarının farklı yaş ve gelişim evrelerinde, onların ihtiyaçlarına ve bağımsızlık seviyelerine uyum sağlayarak beklentilerini şekillendirmek zorundadır.

- Çocukların rol beklentileri ise kendi gelişimsel görevlerine göre farklılık göstermektedir; çocuklar büyüdükçe, değişikçe ve olgunlaştıkça, aile içindeki rollerinde ve sorumluluklarında da değişiklikler meydana getirmektedir.
- Aile yaşam döngüsünün çeşitli evrelerinde, kültürel normlar ve değerler doğrultusunda ailenin gelişimsel görevlerinde değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler, ailenin bir ünite olarak toplumsal beklentilere ve kültürel bağlamlara uyum sağlama sürecini yansıtmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında, gelişimsel perspektiften bakıldığında aile kavramının, toplumun bir parçası olarak sisteme özgü benzersiz pozisyonlar, roller ve normlar ile tanımlanan ve kişiliklerin birbiri ile etkileşim içinde olduğu yarı kapalı bir sistem olarak ele alındığı görülmektedir (Gross, Mason ve McEachern, 1958).

2.2.7. Karşılıklı bağımlılık ve yatırım modeli

Bağımlılık veya teorik kavramıyla bağlılık, temelde kişinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere partnerine duyduğu öznel güven deneyimlerini ifade etmektedir (Macher, 2013, s. 84). Bağlılık, aynı zamanda bireyin ilişkisine olan sadakatini, ilişkiye yönelik uzun vadeli eğilimlerini ve partnerine karşı hissettiği duygusal bağı içermektedir (Le ve Agnew, 2003, s. 54). Bu noktada, karşılıklı bağımlılık teorisi ikili ilişkilerdeki dinamiklerin anlaşılması ve yorumlanması için güçlü bir teorik çerçevede oluşturmakla birlikte, karşılıklı bağımlılık örüntüsünü ortaya çıkaran mizaç ve bağlamsal faktörleri de ele almaktadır (Kelley vd., 2003; Kelley ve Thibaut, 1978; Rusbult ve Buunk, 1993; Rusbult ve Van Lange, 2003, s. 352).

İlişki içerisindeki partner birbirinden bağımsız iki birey olmaktan ziyade “bağımsız olamama” olarak adlandırılan ortak bir fenomeni paylaşmaktadırlar (Kashy ve Kenny, 2000, s. 487). Aktör-Ortak Bağımlılık modeli olarak da adlandırılan bu model sadece araştırmacıların bağımsız olmamayı uygun şekilde modellemelerini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yakın ilişkilerdeki ikili etkileri araştırmalarına da olanak tanıyan uygun bir çerçeve sunmaktadır (Kashy ve Kenny, 2000; Kenny vd., 2006, s. 145). Buna göre yapılan araştırmalar kadınların memnuniyet düzeyi arttığında ilişkiye bağlılığın da arttığını gösterirken, erkeklerin bağlılık düzeyinin kadın partnerin memnuniyet düzeyi ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. (Kashy ve Kenny, 2000; Kenny ve Cook, 1999; Kenny vd., 2006, s. 45).

Bağlılık modeli üzerinde pek çok farklı bakış açısı olsa da bu model temelde Yatırım Modeli tarafından öngörülmek ve ölçülmek üzere desteklenmiştir (Le ve Agnew, 2003, s. 39). Bu çerçevede, Yatırım modeline göre ilişkiye bağlılığın artması durumu üzerinde 3 temel

belirleyici vardır; yüksek memnuniyet düzeyi (ilişkinin pozitif sonuçlarının negatiften daha fazla olması), ilişkiye yapılan yatırım düzeyi (duygusal çaba, birlikte geçirilen zaman), alternatif kaynakların kalitesinin düşük olması (bir sonraki en iyi ilişkinin mevcut ilişkiden daha az kaliteli olması) (Rusbult, 1980; Rusbult, 1983; Cox vd., 1997; Impett, Beals ve Peplau, 2001, s. 313). Bu belirleyicilerden; ilişki memnuniyet düzeyi ve alternatif kaynakların kalitesi sosyal bağlılık teorisinden yola çıkarak türetilmiş olup (Kelley ve Thibaut, 1978, s. 70.), yatırım düzeyi yatırım modelinin doğası itibarıyla var olan bir özellik olarak ortaya çıkmıştır (Rusbult, 1980; Rusbult, 1983, s. 101).

Yukarıda verilen tüm bilgiler ışığında Karşılıklı Bağımlılık ve Yatırım Modelinin temelde yatırım modeli ve bu modelle ilgili yapılan araştırmalardan ve teorik varsayımlardan türetildiği gözlenmektedir (Rusbult, 1980; Rusbult; 1983; Wieselquist vd., 1999; Le ve Angew, 2003, s. 50). Bu Karşılıklı Bağımlılık ve Yatırım Modelinin ana hedefinin ikili ilişkilerde tarafların memnuniyet, alternatifler ve yatırımlarının aktör ve partner etkileri aracılığıyla ilişki bağlılığının ölçülmesi ve öngörülmesi olduğu dikkat çekmektedir (Rusbult, 1983; Macher, 2013, s. 85).

2.2.8. İletişim kuramı

İletişim, kişisel ilişkilerle ilgili beklentilerin yavaş ve sürekli olarak değişmesi nedeniyle, özellikle aile yaşamında vazgeçilmez bir unsur olarak merkezi bir öneme sahiptir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1993, s. 565). Geleneksel aileler yapılarında görülen yaşlı bakımı, çocuk eğitimi vb. gibi aile üyelerinin üstlendiği pek çok sorumluluk diğer sosyal kuruluşlara devredilmiş olmasına karşın, sözel ve sözel olmayan iletişim temelli besleyici işlev aile içinde kalmıştır (Fitzpatrick ve Badzinski, 1985, s. 591).

Bu çerçevede aile içi iletişim örüntülerini anlama ve yorumlamanın daha da önem kazandığı görülmektedir. Aile teorilerindeki iletişim kuramında 3 ana metafor üzerinden bir açıklama yapıldığı görülmektedir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1993, ss. 574-580). Her bir metafor iletişimin tam anlaşılmasında bazı unsurları öne çıkarırken bazılarını göz ardı etme eğilimindedir. Bu metaforlar: özel mini-kültür olarak aile, bir değişim sistemi olarak aile, bir dizi ilişki olarak aile.

Özel bir mini kültür olarak ailede kültür metaforu; ailenin bilgisi, ideolojik görüşleri, anlam ve değer yargıları, kural ve kaideleri ve günlük ritüelleri incelemesi gerektiği noktasına dikkat çekmektedir (Wamboldt ve Reiss, 1989, ss. 318-319). Buna göre aile kültürü, ailenin "normal" olarak kabul ettiği eylemleri üyelerine aktarmaktadır. Bu "aile-merkezcilik", bu normal eylem kodlarına uymayan uygulamaları anormal olarak gören üyeleri yönlendirmektedir.

Ailede iletişim kuramı üzerine geliştirilen pek çok iddia, aileyi özel bir kültürel atmosfer olarak değerlendirip bu doğrultuda ele almakla birlikte niteliksel metodolojiler kullanmaktadır. Örneğin, Handel (1985), kardeş ilişkilerini ele alırken aileyi, kendi normlarını yaratan ve algılayan bir grup olarak tanımlamaktadır. Baxter (1988), ise aile içi ilişkileri güçlendirmek için iletişimi stratejik bir şekilde kullanma konusunda diyalektik bir yaklaşımı benimsemektedir.

İletişim araştırmacıları aile üyelerinin davranışlarını ve iletişim kalıplarını daha anlaşılır ve öngörülebilir hale getirmek üzere karşılıklı beklentiler ve normal kümeleri içeren modeller geliştirmişlerdir. Bu aile "kültürleri" ilk başta ortak normlar bağlamında ele alınarak kavramlaştırılmış olup (McLeod ve Chaffee, 1972), sonrasında bireysel algıları da ele alarak görüşler ortaya atılmışlardır (Fitzpatrick, 1988; Ritchie & Fitzpatrick, 1990, s. 527). McLeod ve Chaffee'nin (1972) aile iletişim desenleri, ebeveyn ve çocuk arasındaki bilgi ifade veya gizlemeyi içerek bilgi değişim sürecini ele almakla birlikte bu ifade ve gizleme üzerinde aile yapısının etkisini değerlendirme imkânı sunmaktadır. Fitzpatrick'ın (1990) evlilikle ilgili görüşleri, insanların evlilikleri hakkında bilgiyi nasıl yorumladıkları ve düzenledikleri şemaların bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci metafora aile, bir kaynak değişim sistemi gibidir. Roloff (1987), aileyi kaynak değişim sistemi olarak ele alırken, aile üyeleri arasında sürekli kaynak alışverişi olduğunu ve bu alışverişin koşullarına odaklandığını belirtmektedir. Bu yaklaşım, aile içi iletişimin her bir üyenin diğerlerine sembolik olarak değerli kaynaklar sağladığı bir süreç olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Bu kaynak değişimi fikri aile içindeki karşılıklı kazanç ve ödül beklentilerine dayanmakla birlikte iletişim aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu değişim sürecinde bireylerin farklı kuralları benimseyebileceği görülmektedir; bunlar arasında rasyonellik, özveri, statü tutarlılığı, katkı, ihtiyaçlar veya eşitlik gibi kurallar yer almaktadır (Roloff, 1981; Fitzpatrick, 1988, ss. 87-92).

Bu kaynak değişim modelinin aynı zamanda, ebeveyn, çocuk ve kardeşler arasındaki negatif ve pozitif pekiştireç döngülerini nedeniyle sosyal öğrenme modelinden de etkilendiği ve iletişim eksikliklerinin aile temelinde yatan sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir (Patterson, 1982, s. 161-162). Diğer bir görüş ise, evlilikteki etkileşim modelleri ödüllerin pekiştirilmesi ve maliyetlerin cezalandırılması arasındaki denge üzerine odaklanmaktadır. Pozitif değiş tokuşun fazla olması, mutlu bir evliliği pekiştirirken, negatif değişimin artışı uyumsuzluğa ve mutsuzluğa işaret etmektedir (Jacobson, 1984, s. 192-193).

Sonuç olarak, kaynak değişim metaforu, ailenin iç dinamiklerini anlamada önemli bir araç olarak kullanmakta ve aile üyeleri arasındaki etkileşimlerin karmaşıklığını ve önemini

vurgulamaktadır (Robinson ve Jacobson, 1987, s. 142-143). Bu metafor, aile içindeki bireyler arasındaki kaynakların (bilgi, duygusal destek, güç vb.) alışverişini betimleyerek, aile üyelerinin birbirlerine olan bağımlılığını ve etkileşimlerinin derinliğini açıklamayı amaçlamaktadır.

Aile, bir ilişki kümesidir metaforunda, aileyi incelemenin aile içindeki ilişki örüntülerini incelemekten geçtiğini savunmaktadır (Hinde, 1987, s. 21). Buna göre Hinde (1987) her bir ilişkinin, bireyler arasındaki etkileşimler dizisine işaret ettiğini ve bu etkileşimlerin hem geçmişten etkilendiğini hem de gelecekteki etkileşimleri etkilediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla her ilişki diğer ilişki etkileşimleri içinde yer alırken diğer ilişkileri hem etkiler hem de onlardan etkilenir.

Sistemler görüşüne dayalı aile teorilerinde de aile bir ilişki kümesi olarak görülmekle birlikte ilişkilerin aile çerçevesinde, konuşma yoluyla şekillendiği, sürdüğü ve değiştiği anlamı vurgulanmaktadır (Raush, Greif ve Nugent, 1979, s. 260-262). Bu çerçevede aileyi bir ilişki kümesi olarak değerlendiren iletişim teorisinin diğer aile kuramlarıyla görüş olarak bazı noktalarda örtüştüğü görülmektedir. Bu metafor, aile iletişimi üzerine yapılan araştırmaları etkilemektedir çünkü her bir partnerin diğerini nasıl etkilediği tanımlamaktadır.

2.2.9. Bowen kuramı

Bowen aile sistemleri kuramı, (Bowen, 1972; Bowen, 1978, s. 101) aile terapisi alanındaki araştırma ve uygulamaları yönlendiren önemli bir sistemik bakış açısı olmuştur. Bowen (1978), farklı cinsel yönelim, engellilik durumu, farklı etnik köken ve ırkları kapsayan geniş bir aile yelpazesini gözlemleyerek aile duygusal sistem teorisini geliştirmekle birlikte, aile bilimcilerinin eleştirileri sayesinde ön kabullerinde, kavramlarında ve klinik uygulamalarında evrim geçirmiştir (Boyd-Franklin, 1989; Hare-Mustin, 1987; Falicov, 1995; Trask ve Hamon, 2007, s. 1-4).

Bowen (1978), ailenin işlevindeki değişkenliği, aile içindeki kaygı düzeyi ve farklılaşma derecesi ile ilişkilendirmiştir. Kaygı düzeyi düşük olduğunda, çoğu ilişki sistemi normal veya semptomdan arınmış halde görünmekle birlikte, kaygı düzeyi arttığında sistemde gerilimler gelişir ve semptomlar ortaya çıkar. Bowen, çoğu ailenin orta düzeyde işlevselliğe sahip olduğu görüşünü savunmakla birlikte, değişken bilişsel ve duygusal dengeler nedeniyle yakınlık ve onay görme ihtiyacına karşı aile üyelerinin bazı tepkisel yanıtlar gösterdiklerini ifade etmektedir.

Bowen modeline göre, bireysel olarak sağlıklı bir farklılaşma gözlenen ailelerde, çiftler bireysel

özerkliklerini kaybetmeden bir duygusal yakınlık yaşayabilmektedirler. Ebeveynler, çocuklarının bireysel farklılaşmasını destekleyebilirler. Her bir aile üyesi kendi davranışlarının sorumluluğunu alır ve yaşanan sorunlarda diğerlerini suçlamaktan kaçınırlar. Her bir üye gerek yalnız başına gerek diğerleri ile birlikte son derece işlevsel ve uyum için hareket edebilmekle birlikte bu kişilerin işlev bozucu olaylar karşısında başa çıkma mekanizmaları son derece gelişmiştir. Bowen 4 farklı işlev bozucu olay tanımlamaktadır:

- **Ailede yüksek duygusal reaktivite ve düşük farklılaşma:** Aile üyeleri çok duygusal tepkiler verir ve bireyselliklerini koruyamazlar, bu da sık sık gerginlik yaratır.
- **Üçgenler:** Ebeveynler arasındaki çatışmadan kaçınmak için, genellikle çocuk gibi zayıf bir üçüncü kişiyi sorunlarına dahil ederler.
- **Aile projeksiyon süreçleri:** Ebeveynler, kendi kaygılarını çocuklarına yansıtarak, onların üzerine odaklanırlar.
- **Duygusal kopukluk:** Duygusal olarak yoğun ilişkilerde, insanlar birbirlerinden uzaklaşarak ilişkiyi keserler.

Bowen, bu tür işlev bozukluklarında ve stresli yaşam olayları karşısında, ailenin uyum sağlamak için çeşitli başa çıkma mekanizmaları kullandığını ifade etmektedir. Özellikle ölüm, yas ve kayıp gibi aile sistemini tehdit eden stresli yaşam olayları, farklılaşmayı azaltmakta ve tepkiselliği artırarak genellikle kopukluklara neden olmaktadır. Aşırı kaygı ve yoğun duygusal tepkiler işlev ve ilişkileri bozmaktadır.

3. EVLİLİK ÖNCESİ ÇİFT EĞİTİMLERİ

Bu bölümde evlilik öncesi çift eğitimlerine, evlilik öncesi eğitimlerin uygulamalarına yer verilerek eğitimler sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınacaktır.

3.1. Evliliklerde Yaşanan Sorunlar

Evlilik, aile kurumunun oluşmasını ve ailenin işlevlerini yerine getirebilmesini resmi olarak temellendiren sözleşmedir. Evlilikle birlikte bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Evlilik yoluyla aile, bireylerin güven ve sevgi hissetme, topluma uyum sağlama, toplumsal normlar eğitimi, ekonomik kaynakların yönetimi, fiziksel sağlık ve güvenliğin sağlanması gibi ihtiyaçları karşılamaktadır. Bu ihtiyaçlar aile yaşam döngüsü boyunca karşılanmaya devam etmektedir.

Aile yaşam döngüsü ailenin zaman içinde geçirdiği aşamaları, bu aşamaların aile bireyleri

üzerindeki etkisini, aile yapısında meydana gelen değişimi tanımlamaktadır. Aile yaşam döngüsü evlilik ile başlar ve eşlerin ölümüyle sonlanır (Yılmaz, 2020, s. 8). Bu aşamalar bireylere farklı rol ve sorumluluklar getirdiği gibi farklı sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Aile yaşam döngüsü yaklaşımına göre, ailenin dönemleri ile çevrede gelişen toplumsal olaylar arasındaki ilişkinin sağlanması hem toplum hem de birey için önemlidir. İlişkinin sağlanamaması veya aksaması durumunda çatışmanın ortaya çıkması kaçınılmazdır. (Cihan, 2020, s. 314).

Aile işlevlerinin yerine getirilmemesi ve aile yaşam döngüsünde karşılık bulamaması, aile ve aile bireyleri üzerinde çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Aile bireylerinin yetersiz duygusal desteği, güven ve sevgi eksikliği depresyon, kaygı bozukluğu, düşük öz saygı gibi psikolojik sorunlara, bağlanma problemleriyle birlikte yetişkinlik döneminde sağlıklı ilişkiler geliştirmesine yol açmaktadır. Ekonomik problemler, ailelerin geçim sorunu yaşamaları ve bununla birlikte barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını engellemekte ve ihtiyaçların giderilememesi durumunda ev içi huzursuzluklar tavan yapmakta, boşanma, eşler arası çatışma ve huzursuzluk gibi olumsuz etkiler olmaktadır (Bayrakçı, 2020, s.171). Tüm bunların yanında aile işlevlerinin gerçekleşmemesi, aile içi ilişkilerin ve dinamiklerin bozulmasına, iletişim problemlerine, çatışmaların artmasına, aile içi huzurun ve uyumun zarar görmesine bireylerin toplum içindeki rollerini yerine getirememesine neden olmaktadır.

TÜİK'in 2021 yılında gerçekleştirmiş olduğu aile yapısı araştırmasında eşleriyle sorun yaşadıklarını ifade eden evli bireylerin sorun yaşadıkları konular incelenmiştir. Bu inceleme sonucuna göre bireylerin %5,6'sı harcamalar, %5,5'i ailece birlikte vakit geçirmeme, %4,9'u gelirinin yeterli olmaması, %3,7'si ev ile ilgili sorumluluklar ve %3,6'sı sigara alışkanlığı ile ilgili konularda sıklıkla veya her zaman sorun yaşadığı ortaya konmuştur (TÜİK, 2021).

Greene'in 750 çiftle gerçekleştirdiği çalışmada, aile içindeki çatışma kaynakları olarak şunlar belirlenmiştir: iletişim eksiklikleri, sürekli tartışma halleri, duygusal ihtiyaçların karşılanamaması, cinsel tatminsizlik, ekonomik uyuşmazlıklar, kayınvalide-kayınpeder sorunları, sadakatsizlik, çocuk yetiştirme konusundaki anlaşmazlıklar, eşlerin otoriter tutumları, şüpheli davranışlar, alkol bağımlılığı ve fiziksel şiddet (Akt: Kızmaz ve Altuğ, 2019, s.539).

- **İletişim Sorunları:** Aile içi iletişim doğrudan bireyin ve ailenin dışsal iletişim unsurlarını etkilemesi sebebiyle önemlidir. Aile içindeki bireylerin birbirleriyle sağlıklı iletişim kurması bireyin aile dışı iletişimini olumlu etkilemektedir. Fakat ailedeki sorunların çözüm odaklı konuşulmaması, sorunların uzatılması ve biriktirilmesiyle

iletişimsizlik ortaya çıkmaktadır. İletişim sorunu yaşayan ailelerde;

- Ailede konuşulması gereken konular üzerinde ciddiye alınmayan ve özensiz konuşmalar yapmak
- Karşı tarafı rahatsız edecek şekilde şüphelilik
- Açıklama fırsatı verilmeden davranışlar ve düşünceler üzerine yorumlama yapmak
- Geçmişteki olumsuz olayları sürekli gündeme getirmek
- Sorulan soruları yanıtsız bırakmak ya da umursamamak.
- Aşırı onaylama veya reddetme; abartılı tepkiler verme.
- Sürekli önerilerde bulunmak ya da kişisel görüşleri karşı tarafa zorla kabul ettirmeye çalışmak.
- Sürekli suçlama, olumsuz eleştirilerde bulunma ve negatif değerlendirmeler yapma.
- Emir verme veya tehdit etme davranışları sergilemek.
- Alay etmek, küçümsemek ve fikirleri dikkate almamak.
- Olayların yalnızca olumsuz yönlerini vurgulamak ve kötüye yormak.
- Küçük hataları gereğinden fazla abartmak. (Durğun, 2016, s. 88).

Böylelikle iletişimsizlik çiftlerin birbirinden uzaklaşmasına, duygusal birlikteliğin bozulmasına yol açacağından mutsuz evlilikler oluşturmaktadır (Bayer, 2018, s. 222).

- **Şiddet:** Şiddet Dünya Sağlık Örgütü tarafından (WHO) “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” olarak tanımlanmıştır. Aile içi şiddet ise “aile üyelerinden biri tarafından aynı ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fizik veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmaldir” (Ünal, 2005, s. 88).

Aile içinde güç ve kontrolün kötüye kullanılmasıyla bireyler fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel maruz bırakılmakta ve ihmale uğrayabilmektedir. Aile içi şiddet, şiddet mağdurları travmaya bağli olarak ruhsal bozukluklara neden olması, aile içi ilişkilerin bozulması,

çocukların şiddetin var olduğu ortamda büyümesiyle davranışsal ve gelişimsel sorunlar yaşaması gibi sonuçlara yol açmaktadır. UNFPA'nın 2023 yılında hazırlamış olduğu rapora göre 'Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı'na 2007-2021 yılları arasında gelen aramalara göre şiddete maruz bırakılan 10 kişiden 8'i kadındır.

- **Aile Müdahaleleri:** Geleneksel aile yapısının biçim değiştirmesiyle yeni evlenen çiftlerin kök aileleriyle yaşamak yerine ayrı evlerde yaşamaya başlamışlardır. Uzun dönemler boyunca geniş aileler şeklinde yaşamının getirisi olarak ailelerin, yeni evlenen çocuklarının yaşantılarına müdahil olma alışkanlıkları devam etmektedir. Aileler, deneyimlerin aktarılması, maddi destek sağlanması, problemlerin çözülmesi gibi olumlu işlevlerle müdahalelerde bulunsalar da bu müdahalelerin birçok olumsuz sonucu bulunmaktadır (Kızmaz ve Altuğ, 2019, s. 540). Çiftler arasında çatışma ve gerilimler, iletişim sorunları, bireysel alanın kısıtlanması, kendi aileleriyle iletişimin bozulması ve uzaklaşma, çiftler arasında güvensizlik bu sonuçlara örnek verilebilir. Bunların yanı sıra çiftlerin kendi kararlarını almasını zorlaştırarak çizdikleri sınırlar ve benimsedikleri değer yargılarıyla bir yaşam tarzı oluşturmalarına engel olmaktadır.
- **Ekonomik Sorunlar:** Aile, temel ihtiyaçların karşılandığı yerdir. Aile bireylerinin hayatta kalmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik refaha sahip olması gerekmektedir. Ekonomik krizlerin yol açtığı küçülme ve daralma süreçleri, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin artması, yoksulluğun derinleşmesi ve enflasyonun yükselmesi gibi önemli faktörler, aile kurumunu derinden etkileyerek ailelerin yoksulluk içinde yaşamalarına neden olmaktadır (Günindi Ersöz, 2003). Aile içinde yaşanan ekonomik sorunların nedenleri gelir eksikliğinden de doğabileceği gibi gelirin kullanımını yönetememekten de kaynaklanabilmektedir (Çopur ve Şafak, 2003). Ekonomik sorunlar aileyi; stres faktörlerini tetikleyerek aile için çatışmalara yol açma, bireylerin eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşımını güçleştirme, sağlıklı gelecek planlamasını yapamama gibi birçok noktada olumsuz olarak etkilemektedir.
- **Medya:** Medyanın aile içi sorunlarda iki yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Aile içi sorunların fark edilmesi, farkındalık oluşturmaları, destekleyici bir gücünün olması gibi olumlu özellikleri bulunmaktadır. Fakat bunun yanı sıra medya üzerinden maruz kaldığımız olumsuz görüntüler bireylerde umutsuzluk, yılgınlık ve duyarsızlık oluşturmaktadır (Bayer, 2018, s. 226). Televizyon ailelerde iki taraflı olarak sorunlara yol açabilmektedir. Aile bireylerinin toplu bir şekilde birbirlerine ayırması gereken vakitlerde veya boş zamanların değerlendirilmesinde televizyon, internet gibi medya

gereçlerine dikkat kesilmesi, çiftler ve ebeveyn-çocuk arasındaki iletişimlerini sınırlandırmaktadır (Güleç, 2018, s. 113).

3.2. Evlilik Öncesi Çift Eğitimleri

3.2.1. Evlilik öncesi çift eğitimlerine olan gereksinim

Evliliğin gerçekleşmesi ile çift ilişkisi farklı bir boyuta girmektedir. Evlilik öncesinde kamusal alanda olan birliktelik özel alana geçse de yalnızca iki kişinin ilişkisi olmamakta ve aile bireylerinin de dahil olduğu bir ilişki biçimi ortaya çıkmaktadır. Çiftler evlilik öncesindeki ilişkinin etkisiyle evlilik için bazı gerçekçi olmayan beklentiler geliştirirler. Gerçekçi olmaya beklentiler ilişkide sorunlara ve beraberinde mutsuzluğa yol açmaktadır (Aksakal, 2023, s. 222). Diagrazia, gerçek dışı beklentilerle oluşturulan evliliklerin mutsuzluk barındıran evlilikler olduğunu aktarmıştır (Martin vd., 2001). Tarhan, günümüzde artan boşanma sorununa, toplumun modernleşmesi ile ortaya çıkan bireyselleşme ve özgürleşme duygusunun kadın ve erkek rolleri üzerinde etkisi olduğunu düşünmektedir. Tarhan'a göre çiftler arasındaki hakimiyet çatışması, tüketim ekonomisiyle birlikte çiftlerin birbirlerine dayattığı gerçekçi olmayan beklentiler evlilikteki temel sorunları oluşturmaktadır (Tarhan, 2017, ss. 43-45).

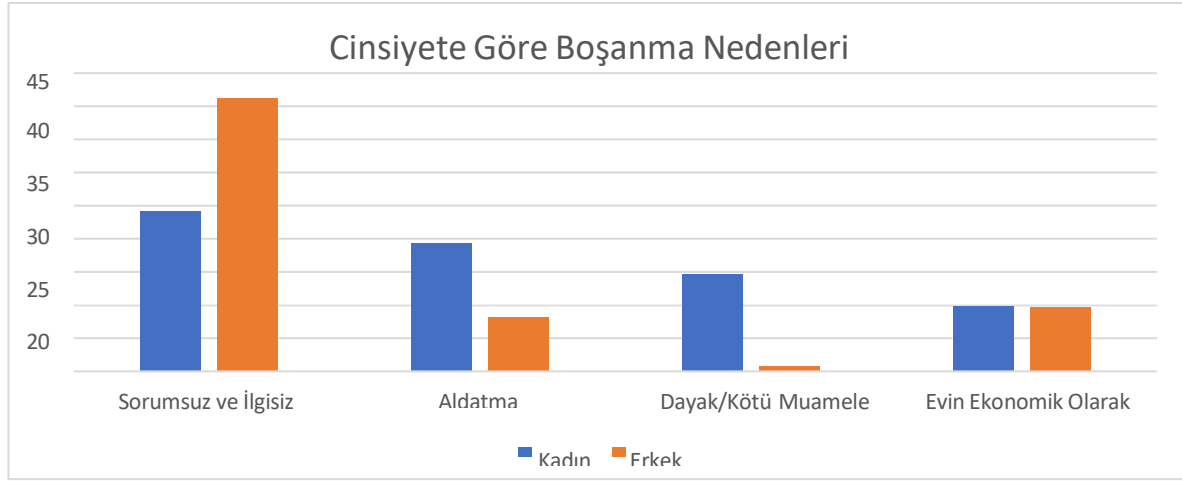
Yetişkin bireylerin çevresiyle kurdukları iletişim ve sosyal becerileri ruh sağlıklarını olumlu olarak etkilemektedir. Kılıç'ın 1995'te üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada insanların sosyal çevresi ile yaşadığı iletişim sorunları değerlendirildiğinde en fazla karşı cins ile ilişki kurmada sorun yaşandığı saptanmıştır. Alptekin'in 2008 yılında yaptığı bir araştırmada ise bu bulgular desteklenerek intihar girişiminde bulunan yetişkin bireylerin, daha çok karşı cinsle kurulan iletişimde yaşanan problemlerin etkileyici bir faktör olduğu saptanmıştır (Duran, 2010, s. 3) Bununla birlikte karşı cins ile sağlıklı ilişkiler geliştirmek, mutlu evlilikler oluşturmak kişiyi olumlu anlamda etkilemektedir. Sağlıklı ilişkide bireyler öğrenmeye ve üretmeye daha açık olma, hayata daha pozitif bir pencereden bakma, geleceğe yönelik umut dolu olma gibi özelliklere sahip olurlar (Çifçi Dumlu, 2019, s. 12).

Tablo 3.1. Boşanma ve Evlenme Oranları

Yıl	Evlenme Sayıları	Boşanma Sayıları	Yıl	Evlenme Sayıları	Boşanma Sayıları
2001	544 322	91 994	2012	603 751	123 325
2002	510 155	95 323	2013	600 138	125 305
2003	565 468	92 637	2014	599 704	130 913
2004	615 357	91 022	2015	602 982	131 830
2005	641 241	95 895	2016	594 493	126 164
2006	636 121	93 489	2017	569 459	128 411
2007	638 311	94 219	2018	554 389	143 573
2008	641 973	99 663	2019	542 314	156 587
2009	591 742	114 162	2020	488 335	136 570
2010	582 715	118 568	2021	563 140	175 779
2011	592 775	120 117	2022	575 891	182 437

Tablo 3.1.'e bakıldığında yıllara göre yapılan evlilik sayıları dalgalı bir grafik gösterse de boşanma sayılarında artışın olduğu gözlemlenmektedir. (TÜİK, 2023). Ülkemizde giderek artan boşanma oranları evlilik öncesi çiftlerin beraber çeşitli konularda desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu ortaya koymaktadır. Evlenecek bireylerin evlilikte yaşayabilecek sorunlara karşı farkındalık oluşturmaları ve sorunların çözümüne ilişkin baş etme becerileri kazanması, gerçekçi beklentiler ile evlilik yoluna girmesi evlilik sürecinde doyumsuzluk, hayal kırıklığı ve mutsuzluk yaşamalarını engelleyecektir.

Şekil 3.1.'de boşanma nedenlerinin cinsiyete göre incelendiği TÜİK araştırmasında, boşanmış erkeklere ve kadınlara göre en önemli boşanma nedeni eşlerinin sorumsuz ve ilgisiz davranması olmuştur. Bu oran, erkeklerde %41,2, kadınlarda %24,2 olarak seyretmiştir. Erkeklere göre sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra en önemli boşanma nedenleri %11 ile aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması ve %9,7 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama oldu. Kadınlara göre sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra en önemli boşanma nedenleri ise %19,3 ile aldatma ve %14,6 ile dayak/kötü muamele oldu (TÜİK, 2021). Sevim ve arkadaşlarının 2009 yılında yapmış oldukları bir çalışmanın sonucuna göre kadınların boşanma sebebi olarak en fazla aldatma sonrasında ise şiddeti sebep göstermektedirler. Bunun yanı sıra evlilik içinde yaşanan en önemli sorun olarak iletişimsizlik olarak gösterilmektedir. Günümüzde birçok kesim için iletişim problemleri boşanma sebebi olarak gösterilmese bile evlilikten alınan doyumu oldukça azaltmaktadır (Sevim, 2009, ss. 525-536).

Şekil 3.1. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri

3.2.2. Evlilik öncesi çift eğitimlerinin amaç ve hedefleri

Evlilikte yaşanan sorunların temelinde çiftlerin birbirleriyle kurdukları iletişimin sağlıklı olmaması yer almaktadır. Evlilik öncesi çift eğitimleri partnerlere iletişim becerileri, problem ve çatışma çözme becerileri aktararak yaşanabilecek sorunlara önleyici bir destek sağlamaktadır (Duran, 2010, s. 5). Evlilikte yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümü noktasında evlilik öncesi eğitimleri araştıran bir çalışmada evlilik öncesi eğitimin amaçları şu şekilde açıklanmıştır:

- Çiftlere evliliğin iki kişi arasında gerçekleşmediği, toplumsal ve kültürel bir boyutu olduğunu aktarılması
- Çiftlere ilişkideki sorunların farkına varma ve sorunların çözümlerini keşfetme
- Evlilik hakkında profesyonel olarak bilgi sahibi olmak ve yaşayabilecek sorunların belirlenip tartışılması
- Çiftlere sorunlarla baş etme becerisi kazandırması
- Çiftleri evlilik danışmanlık hizmetleri hakkında bilgilendirmesi ve ihtiyaç duyulması durumunda hizmetlere başvurma konusunda farkındalığının artırılması
- Evlilikteki tatminsizlik ve istikrarsızlık duygularının riskinin azaltılması (Rich vd., 2003, s. 253).

Evlilik öncesi çift eğitimleri, çiftlerin birbirlerini tanımaları, ilişkilerini keşfetmeleri için bilinçli bir yaklaşım geliştirmeleri sağlaması, ilişkide ortaya çıkabilecek sorunlara karşı ilişkinin sona ermesine yönelik bir direnç oluşturma, ilişkiye ve birbirlerine karşı daha gerçekçi ve olumlu bir

değerlendirme yapma, iletişim ve çatışma çözme becerilerini geliştirme, bu becerilerin kalıcılığını artırma, sorunlarla baş etme kapasitesini güçlendirmeleri açısından önemlidir (Duran, 2010 s. 15) Bu bağlamda evlilik öncesi çift eğitimleri evlenecek çiftlerde gerçekçi evlilik beklentileri oluşturma, ekonomik yönetim, ebeveynlik becerileri, eşitlikçi rol dağılımı, iletişim kurma ve çatışmaları çözme, cinsel sağlık konusunda bilgi sağlama ve farkındalık oluşturmaya amaçlamaktadır.

3.3. Evlilik Öncesi Çift Eğitimleri ve Sosyal Hizmet

3.3.1. Aileye yönelik sosyal hizmet yaklaşımı

İnsanlar bir araya gelerek toplumları oluştururlar. İnsanların bir arada yaşamalarıyla gelişen ilişkilerin yarattığı anlamlar ve değerler kültürel yapıyı oluşturmaktadır. İnsanların zaman içinde düşünme biçimleri ve tutumlarında değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler toplumsal yapının da değişimine yol açmaktadır. Toplumsal yapının değişiminde demografik faktörler, coğrafi faktörler, teknoloji, kültür ve toplumsal çevre etkilidir (İçli, 2015, ss. 141-145). Toplumun en küçük birimini oluşturan aile de bu değişimlerden etkilenmektedir.

Sosyal Hizmet; insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, insan ilişkilerinde sorun çözme ve güçlenmeye yardımcı olan, bireyin iyilik halini geliştiren ve tüm bunları insanların çevresiyle etkileşime girdiği noktalara müdahalesiyle gerçekleştiren bilim dalıdır (IFSW, 2000). Sosyal hizmet, bireylerin ve grupların belli başlı durumlar halinde gereksinimlerini karşılayarak sosyal refahı artırmayı ve toplumsal değişim için mücadele etmeyi amaçlamaktadır (Öngen, 2015, s. 79). Davies, Sosyal hizmetin insani ideallerin ötesinde toplumsal düzenin devamını sağlama ve sosyal dokuyu koruma rollerinin bulunduğunu aktarmaktadır (Davies, 1994, s. 40). Aile, Toplumun oluşturan bir parça olması dolayısıyla sosyal hizmetin hem uygulama hem de disiplin olarak odağındadır. Aile ile toplum iç içe birbirini etkileyen ve birbirinden etkileyen konumdur. Toplumda yaşanan gelişmeler aileyi etkisi altına aldığı gibi ailelerde gelişen olay ve durumlar toplumun etkilenmesine yol açmaktadır (Mavili Aktaş, 2004).

Aile etkileşim içinde olan bir sistemdir. Aileyi oluşturan bireyler aile içi dinamiklerden karşılıklı olarak etkilenmektedir. Aile içinde ortaya çıkan bir sorun tüm aile bireylerini çeşitli düzeylerde etkilemektedir. Sosyal Hizmet, ailede var olan sorunun bireyler üzerindeki etkilerini gözlemleyerek hizmetler geliştirir. Bu hizmetler maddi yardım, koruyucu hizmetler, aile terapisi, ev idare hizmetleri gibi ev dışı ve ev içi hizmetler olabilmektedir (Zastrow, 2010, s. 105). Tomanbay aileye yönelik sosyal hizmet uygulamalarını “*Sosyal refah alanında belirlenen*

politikalara uygun olarak ailenin toplum içindeki her türlü işlevinin yerine getirilmesinde ortaya çıkan engel ve yetersizliklerin giderilmesi, sorunların çözümlenmesi, aile bireylerinin sağlıklı gelişmesi, ilişkilerinin ve aile yaşamının düzenli sürmesini amaçlayan, aileye yönelik her türlü sosyal refah hizmetleri” olarak tanımlamaktadır (Tomanbay, 1999, s. 5).

3.3.2. Evlilik öncesi çift eğitimlerinde koruyucu- önleyici sosyal hizmet yaklaşımı

Sosyal Hizmet, toplumun refah düzeyini yükseltmeyi hedefleyen, dezavantajlı grupların topluma kazandırılmaları için mikro, mezzo ve makro çalışmalar yapan, bireylerin ihtiyaçlarını belirleyen ve bu doğrultuda kaynaklarla buluşturan, tüm bu uygulamaları güçlendirmek adına sosyal politikalar tasarlayan multidisipliner bir çalışma alanıdır. Sosyal hizmet müdahaleler aracılığıyla iyilik halini sağlamak hedefindedir. Sosyal hizmet müdahalelerinden korucu önleyici müdahale yöntemleri, bireylere zarar verecek, bireyin gelişimini ve güvenliğini olumsuz etkileyecek olay ve durumların yaşanmadan önce yapılan çalışmalardır. Koruyucu önleyici hizmetlerin temel amacı riskleri görerek bireyin zarar görebileceği durumların önüne geçmektir (Dinçer Set, 2019, s. 26-27).

Evlilik öncesi çift eğitimlerini koruyucu-önleyici bir hizmet olarak değerlendirebiliriz. Günümüzde evlilik birliğini temelden sarsan iletişim sorunları sağlıklı ilişkiler ile sonuçlanmaktadır. Evlilik öncesinde gerçekleştirilen ilişki geliştirme programları, çiftler arasındaki iletişimi olumlu anlamda etkileyerek sağlıklı ilişkiler oluşumunun önüne geçecektir. Evlilik öncesi çift eğitiminin önleyici bir çalışma olmasıyla ilgili Martin ve arkadaşları 2003’te evlilik öncesi çift eğitimleri gibi önleyici çalışmaların evlilik olgusunun getirmiş olduğu stresi azaltma ve evliliklerinin oluşumunda daha başarılı olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır (Martin, 2003; Duran, 2010, s. 33). Evlilik öncesi çift eğitimleri, çiftlerin evlilik olgusunu bütünüyle ve gerçekçilikle değerlendirebilme, evliliği yeniden gözden geçirebilme fırsatı sağlama, aile danışmanlığı programları hakkında bilgi sahibi olma ve ileride yaşanabilecek sorunlara hızlıca müdahale edebilme bakımından evliliklerin bozulmasının önüne geçerek önleyicilik sağlamaktadır (Şen, 2015, s. 57).

Literatürde Caplan (1964) tarafından önleme programları; temel önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme olarak sınıflandırmıştır (Akt: Yavuzer ve Gazioğlu, 2022, s. 10). Markman ise önleme çalışmalarını çift ilişkileri ile ilişkilendirmiştir. Birincil önleme programları yalnızca mevcutta yaşanan ilişkiler veya problemler için değil, daha sonrasında gerçekleşebilecek ilişki ve sorunlara yönelik oluşturulan önleme programlarıdır. İkincil önleme programları çeşitli yöntemlerle yapılan değerlendirmeler sonucu ilişki ve çiftler arasında potansiyel sorunların

keşfedilmesi ve bu sorunların çözümü hedef alınan müdahale programlarıdır. Üçüncül önleme programları ise var olan ve çiftlerin farkında olduğu sorunlara müdahale amacıyla oluşturulan programlardır (Markman vd., 1997). Bu bağlamda evlilik öncesi çift eğitimleri birincil önleme programları arasında değerlendirilmektedir.

3.4. Evlilik Öncesi Çift Eğitimi Uygulamaları

Evlilik öncesi çift eğitimleri ilk olarak 20.yy'ın başlarında ABD'de artan boşanma oranlarını düşürmek amacıyla evlilik öncesinde çiftlerin güçlendirilmesi düşüncesiyle oluşmaya başlamıştır. Devam eden süreçte 1925 yılında Graves'in Boston Univ.'de verdiği ve çiftleri evlilik hayatına hazırlamak amacıyla oluşturduğu kurslar, 1930'larda yaşanan ekonomik kriz sonucu etkilenen aileleri kurtarmak üzere danışmanlık uygulamaları bu eğitimlerin günümüze kadar uzaması ve şekillenmesinin temelini oluşturmuşlardır (Şen, 2015, s. 55). Fakat o dönemde gerçekleştirilen uygulamalar toplumsal sorunların aile üzerindeki etkilerinin en alt seviyeye indirmek amacı güttüğünden evliliğe hazırlığın gerçekçiliğinden uzakta planlanmıştır.

1966 yılında kurumsallaşmış bir yapı olan Amerika Evlilik ve Aile Danışmanları Birliği'nin evlilik öncesi eğitim programlarını uygulama sayılarının çok az olduğu, eğitimlerin daha çok kilise görevlileri ve din adamları tarafından verildiği saptanmıştır (Stahman ve Hiebert, 1997). Böylelikle birçok eyalette çalışmalar sıklaştırılarak 1970-1980 yıllarında ABD'de Önleme ve İlişki Geliştirme Programı (PREP) oluşturulmuştur. Bu programın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için kendi kendine eğitim metoduyla bireylerin kitaplar ve online olarak eğitime erişimi desteklenmiştir (Duncan vd., 2010, s. 627).

Günümüzde ise ABD'nin Florida gibi gelişmiş eyaletlerinde kabul edilmiş Evliliği Hazırlama ve Koruma Yasası kapsamında evlilik öncesi çift eğitimleri verilmektedir. Sosyal Çalışmacı, Psikolog, Aile Danışmanları, Çift Terapistleri, Din Görevlileri tarafından verilen eğitimlerin yaygınlaştırılmasında yasal düzenlemeler aracılığıyla teşvik yoluna başvuruyla, çiftlerin eğitime katılmaları durumunda nikah için ödenecek ücretlerde indirim sağlanması gibi uygulamalara geçmişlerdir (Clyde, 2019, ss. 17-22).

ABD dışında Asya kıtasında da geliştirilmeye devam eden evlilik öncesi çift eğitimleri, Malezya, Kore, Endonezya gibi ülkelerde verilmeye devam etmektedir. Uygulama noktasında daha farklı bir yol izleyen bu ülkelerde aile içindeki bağları güçlendirmek, boşanmaları ve çatışmaları önlemek amacıyla 2 ay boyunca devam eden 'Ana – Baba Okulu' projesini uygulamış ve evlenecek çiftleri bu eğitimi almaya zorunlu tutmuştur (Bederşen ve Demirkan, 2008, s. 121).

Türkiye’de 1980’ler itibariyle aile üzerindeki çalışmalara önem verilmeye başlamıştır. 1988 yılında yapılan Aile Şurasında evlilikte yaşanan sorunlar üzerine konuşulmuş, aile eğitimi için çeşitli kurumların destek sağlaması ve eş adaylarının bilinçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmış, bu konuda birçok profesyonel meslek grubunun rol alması gerektiği belirtilmiştir (Devlet Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1998).

Türkiye’de ilk olarak 1998 yılında başlayan evlilik öncesi çift eğitimleri, İstanbul Üniversitesi öncülüğünde ‘evlilik okulu’ ismiyle verilmeye başlanmıştır (Sürerbiçer,2008; Sevim, 2018, s. 608). Verilen ilk eğitimlerde çiftler için aile yaşam döngüsü, iletişim çatışmaları, evliliğe hazırlık, cinsellik, ilişkilerde denge gibi konularda bilgi aktarımı yapılmıştır. 2012 yılında AÇSHB ve TBB arasında gerçekleştirilen bir protokol ile ‘Evlilik Öncesi Eğitim Projesi’ oluşturulmuş ve evlenecek çiftler için belediyeler evlilikte iletişim ve yaşam becerileri, evlilik ve sağlık, evlilik ve hukuk gibi konularda 4 saatlik verilecek eğitim için yetkilendirilmişlerdir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın uygulamakta olduğu Evlilik Öncesi Eğitim Programı, Aile Eğitim Programlarına dahil bir programdır. Eğitim toplamda 4 modülden oluşmaktadır. Modüllerden biri eğiticiler için tasarlanmış olan el kitabı olmak üzere Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri, Evlilik ve Sağlık, Aile Hukuku Rehberi modülleri bulunmaktadır. Evlilikte iletişim ve yaşam becerileri modülünde eş seçimi, sağlıklı bir evliliğin nasıl olması gerektiği, evlilikte çatışmaya yol açan faktörler ve çözüm önerileri, cinsellik, iletişimin temel unsurları konularına değinilmektedir (Canel, 2012). Evlilik ve sağlık modülünde üreme ve cinsel sağlık, aile planlaması, ev içinde yaşanabilecek kazalar, aile içi şiddet sonucu akut ve kronik sağlık sorunları konuları bulunmaktadır (Çetin vd., 2012, s. 7). Aile hukuku rehberi modülünde ise özel hayat, konut dokunulmazlığı, aile içi şiddet konularında eğitimler verilmektedir (Deniz ve Göral, 2012, s. 7). Program, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve İlçe Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla verilmekte olup 2023 yılı itibariyle bu program kapsamında 3,7 milyon kişiye erişmiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Aynı zamanda ASHB’nin yürüttüğü Evlilik Öncesi Eğitim Programı Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı iş birlikleriyle farklı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla daha fazla kişiye ulaşmaktadır.

Sağlık Bakanlığı ise Evlilik Öncesi Danışmanlık adı altında halk sağlığı merkezileri ve aile hekimlikleri aracılığıyla programlar yürütmektedir. Önleyici, geliştirici ve eğitici olma amacıyla oluşturulan program kapsamında üreme sağlığı, kalıtsal kan hastalıkları, akraba evliliği, kan uyuşmazlığı, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, lepra ve tüberküloz, ruh sağlığı değerlendirilmesi konularında danışmanlık hizmeti sunulmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2014).

Evlilik başvuruları esnasında 4721 sayılı kanun gereği çiftler çeşitli muayene ve tetkiklerden geçerek sağlık raporu almaları zorunlu tutulmuştur (TMK, 2001). Bu rapor için aile hekimliklerine başvuru yapan çiftlere bulaşıcı hastalıklar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, genetik hastalıklar ve kan uyuşmazlıkları açısından tetkikler yapılarak engel teşkil eden bir durumla karşılaşmadığında sağlık raporu verilmektedir (Ünver vd., 2022, s. 465).

Evlilik öncesi danışmanlık ve eğitim konusunda en kapsamlı programı düzenleyen kurum olan ASHB, 2012 yılında oluşturduğu Aile Eğitim Programı dahilinde bu eğitimleri vermeye başlamıştır. Bu süreçte Türk Belediyeler Birliği (TBB) ile protokol oluşturan ASHB, belediyeler aracılığıyla eğitimi yaygınlaştırmayı hedeflemiştir. Bu çalışmalara ek olarak günümüzde birçok belediye, bünyelerinde oluşturdukları eğitim programıyla hizmet vermektedir. İstanbul'da İBB'ye bağlı olan İSMEK'lerde düzenlenen Evliliğe Hazırlık Kursları başta olmak üzere Şişli, Bağcılar, Sultangazi, Zeytinburnu, Ataşehir, Beşiktaş belediyelerinde Evlilik Okulu ya da Evliliğe Hazırlık Eğitimi adıyla insanlara ulaşılmıştır (Ökten, 2022, s. 79).

Diyanet İleri Bakanlığı tarafından kurulan Aile ve Dini Rehberlik Büroları aileye yönelik olarak evliliğe ilk adım seminerleri, temel aile bilinci eğitimleri, değerler eğitimi, ebeveyn okulu gibi hizmetler sunmaktadır (Kılınçer, 2023, s. 198). Eğitimler Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının koordinasyonu ile İlçe Müftülükleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Eğitim sonunda katılımcılara teşvik olması adına çekilişle beyaz eşya, altın, ev araç ve gereçleri hediyeleri verilmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2024).

Türkiye'de evlilik öncesi çift eğitimleri kamu kurum ve kuruluşlarının yanında özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından da verilmeye devam etmektedir. Özel danışmanlık merkezleri ve STK'lar tarafından verilen eğitimler süre ve içerik bakımından farklı ve çeşitli olsa da genel itibarıyla iletişim becerileri, çatışma çözme becerileri, finansal yönetim, aile ve akraba ilişkileri, cinsellik ve ebeveyn olma konularını içermektedir.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma yapılırken kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizinde kullanılan teknikler ve araştırma yönteminin sınırlılıkları ele alınacaktır.

4.1. Araştırmanın Problemi

Ülkemizde uzun yıllardır artan boşanma oranlarının ve gerçekleştirilen sağlıksız evliliklerin sayısının azalması için bir koruyucu-önleyici hizmet olarak evlilik öncesi eğitim programları

düzenlenmektedir. Özellikle Batı Avrupa toplumları bu konudaki eğitimlere ülkemizdeki çalışmaların geçmişine nazaran daha erken tarihlerde başlamış ve farkındalık çalışmalarında belli bir mesafe katetmişlerdir. Ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak sunulan ve desteklenen evlilik öncesi çift eğitimlerine 2013 yılında başlanmış bu hizmetin içeriğine ve etkililiğine dair yüksek toplumsal farkındalığa henüz tam anlamıyla ulaşılamamıştır. Bu noktada bu çalışmayla problemlerin çözümüne yönelik çalışan meslek gruplarının ve meslek elemanlarının koruyucu-önleyici bir hizmet olarak evlilik öncesi çift eğitimlerine yönelik farkındalığa ve içeriğe dair görüş ve önerileri ülke genelinde yapılan uygulamaların etkililiğini ve uygulamalara dair toplumsal farkındalığı arttırmak için fikir verici olabilecektir.

Ülkemizde farklı meslek mensupları ve farklı kurumlar tarafından uygulanan evlilik öncesi eğitimlerin içeriğine bakıldığında kapsam, yaklaşım ve içerik açısından birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir. Bu çalışmada sunulan verilerle evlilik öncesi çift eğitimi alanında hizmet veren meslek gruplarının ve meslek elemanlarının hizmet sunumunda izledikleri yol ve uygulamaların farklılıkları bütünsel olarak değerlendirilebilecek ve farklı meslek gruplarından olup evlilik öncesi çift eğitimi alanında hizmet sunan meslek elemanlarının hizmet sunulan alana dair anlayışlarının karşılıklı kazanım temelinde bütünleşmesi sağlanabilecektir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada günümüzde koruyucu-önleyici bir hizmet olarak uygulanan ve çeşitli kurumlar tarafından gerçekleştirilen evlilik öncesi çift eğitimlerinin içerikleri, hedef kitlesi, etkililiği temel alınarak incelenmesi, değerlendirilmesi ve çalışmadan elde edilecek verilerin bu alanda araştırma yapan diğer araştırmacılar için yol gösterici olması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmanın aşağıdaki alt amaçları bulunmaktadır. Bu çalışma, aile ile çalışan meslek elemanlarında ve bilim insanlarında evlilik öncesi eğitim çalışmalarının gerekliliği ön plana çıkarmayı ve bu konuda gerçekleştirilecek çalışmalar için yol gösterici olmayı amaçlamaktadır.

- Araştırma kapsamında ulaşılan kurum ve kuruluşların mevcut evlilik öncesi çift eğitimlerinden yola çıkılarak yapılacak değerlendirmede en uygun eğitim programının nasıl olması gerektiğine cevap aranması hedeflenmektedir. Buradan yola çıkarak verilen eğitimlerde kurumlar arası içerik bakımından ne gibi farklılıklar olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır.

4.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma, sosyal bilimlerde pozitivist bakış açısının dışında kalan sorgulayıcı, yorumlayıcı ve gözlemci bir araştırma yöntemidir (Baltacı, 2019, s. 369). Bu çalışma konu bağlamında değerlendirildiğinde kişilerin öznel görüş ve algılarına başvurulacağından en uygun yöntemin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

4.3.1. Araştırmanın örnekleme

Araştırmanın evrenini, İstanbul'da evlilik öncesi çift eğitimlerinin eğiticiliğini yapmış ve eğitimleri vermeye devam ediyor olan eğiticiler oluşturmaktadır. Görüşmeler için kurumlara başvuru yaparak eğitimcilere ulaşılmıştır. Kişiler tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Görüşülecek kişi sayısı öncesinde bir hedef konulmamış olup görüşmelerin içeriği belli bir doyuma ulaşana kadar devam edilmiştir. Nitel araştırmaların, nicel araştırmaların aksine kabul görmüş bir örneklem büyüklüğü bulunmamaktadır (Morgan ve Morgan, 2008). Nitel araştırmalar, karmaşık bağlantılar ve derinleşen verilerin etkisiyle çözümlemesinin zor araştırmalardır ve bu sebeple az sayıda örneklem üzerinden yürütülür (Britten, 1995 akt. Baltacı, 2018, s. 260). Dolayısıyla bu çalışmada görüşmeler doyum noktasına ulaştığında veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

4.3.2. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak mülakat/görüşme yöntemi kullanılmıştır. Mülakat yöntemi, iki veya daha fazla kişinin araştırmanın amacı doğrultusunda soru-cevap biçiminde yapılan söyleşiler olarak tanımlanabilmektedir (Coşkun ve ark., 2019, s. 113). Mülakatlar, yapılan görüşmenin türüne göre yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada da kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme, genel itibarıyla taslağı oluşturulmuş fakat görüşmenin gidişatına göre taslağın dışına da çıkılabilecek görüşmelerdir.

4.3.3. Verilerin analizi

Bu araştırmada verilerin betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmesi hedeflenmektedir. Betimsel analiz yöntemi, belirli veri toplama aracıyla elde edilen verilerin araştırma kapsamında belirlenmiş temalara göre incelenerek değerlendirilmesidir (Özdemir, 2010, s. 336). Bu çalışmada mülakat/görüşme tekniğiyle toplanılan veriler çözümlenerek ham haliyle bilgisayar ortamına aktarılmış sonrasında elde edilen veriler temalara ayrılarak sınıflandırmalar

yapılmıştır. Yapılan sınıflandırma sonrasında ulaşılan sonuçlar betimsel analizin amacına uygun olarak özetlenerek ve yorumlanarak çalışmada yer almıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 249).

4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada sosyal bir olgu olarak evlilik öncesinde çiftlere verilen eğitimler değerlendirilecektir.

Sosyal gerçeklik, belirli bir zaman ve mekân içindeki sosyal etkileşimlerin sonucu ortaya çıkan dinamik ve çok boyutlu bir olgudur. Bu yapının karmaşıklığı, çok çeşitli sosyal problemlerin ortaya çıkmasına neden olurken, aynı zamanda bu problemlere yönelik farklı çözüm stratejileri geliştirilmesine olanak tanır. Nitel araştırma, bu karmaşık yapıyı derinlemesine incelemek için uygun bir yöntem olsa da, elde edilen bulguların tüm popülasyona genellenmesi sınırlıdır. Çünkü nitel araştırmalarda genellikle küçük ve amaçlı örneklem grupları kullanıldığından, istatistiksel olarak anlamlı genellemeler yapmak mümkün değildir (Denzin ve Lincoln, 2008b; Hatch, 2002; Merriam ve Grenier, 2019).

Bu çalışmada da değerlendirilecek eğitimler İstanbul ili sınırları içerisinde evlilik öncesi çift eğitimi veren kurum ve kuruluşlar ile sınırlıdır.

5. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ve bulguların tartışılmasına yer verilecektir. İlk olarak katılımcıların sosyo-demografik bulgularına yer verilecektir.

Araştırmanın bulguları iki gruba ayrılarak incelenmiştir. İlk grupta eğitimcilere, ikinci grupta ise verilen eğitimlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

5.1. Sosyo-Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında beş farklı kurumdan 7 kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına destek sağlamak amacıyla görüşmecilerden bazı sosyo-demografik bilgiler alınmıştır. Görüşmecilerin medeni durumları, yaşları, çalıştığı kurumlar, meslekleri ve kaç yıldır meslekte olduklarına dair bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır;

Tablo 5.1. Görüşmecilerin Sosyo-Demografik Bilgileri

EĞİTİMCİLER	MEDENİ DURUM	YAŞ	KURUM	MESLEK	MESLEK YILI
G1	Nişanlı	33	ASHB	Sosyolog	10
G2	Bekar	30	ASHB	Psikolog	3
G3	Evli	42	ASHB	Sosyal Hizmet Uzmanı	20
G4	Evli	44	ASHB	Sosyolog	21
G5	Nişanlı	28	İBB	Psikolojik Danışman	3
G6	Evli	40	Esenyurt Müftülüğü	Vaize	10
G7	Boşanmış	60	Dernek	Sosyal Hizmet Uzmanı	25
G8	Boşanmış	75	Dernek	Aile ve Çift Terapisti	45
G9	Evli	45	Danışmanlık Merkezi	Sosyal Hizmet Uzmanı	20

Çalışma için görüşme yapılan eğitimcilerin 1'inin bekar, 2'sinin nişanlı, 4'ünün evli ve 2'sinin eşinden ayrıldığı; 1 kişinin 30 yaşından küçük olduğu, 2 kişinin 30-40 yaş aralığında olduğu ve 4'ünün 40 yaşının üstünde olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Görüşmecilerden 1'i İstanbul Büyükşehir

Belediyesi'nde, 1'i Esenyurt Müftülüğü'nde, 1'i özel bir danışmanlık merkezinde hizmet verirken 4'ü ASHB ve 2'si Çift ve Aile Terapileri Derneği'nde eğitimleri gerçekleştirmektedir. Görüşmeciler 3 Sosyal Hizmet Uzmanı, 1 Çift Terapisti, 1 Psikolog, 2 Sosyolog, 1 Psikolojik Danışman ve 1 Vaize'den oluşmaktadır.

5.2. Eğitimcilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirme

Evlilik öncesi çift eğitimlerini hakkında bütüncül bir değerlendirme yapabilmek için yalnızca eğitimlerin içeriğinin araştırılması yeterli değildir. Sosyal bilimlerde bireylerin düşünce ve aktarış biçimleri olay ve durumları etkilemektedir. Bu bağlamda evlilik öncesi çift eğitimlerinde eğitimi veren meslek elemanlarının mesleki tecrübesi, alanı, olayları değerlendiriş biçimini, aktarımlarını etkileyecektir. Bu nedenle eğitimleri daha detaylı değerlendirebilmek adına bu

kısımda, eğitimcilerin mesleki yeterliliği, mesleklerinin getirdiği bakış açıları ve eğitimleri önleyicilik- koruyuculuk bağlamında nasıl değerlendirdikleri incelenecektir.

5.2.1. Eğitimcilerin mesleki yeterliliğine ilişkin bulgular ve değerlendirme

Aile ve aileye yönelik alanlar çok uzun dönemlerdir araştırılmaya devam edilmektedir. Özellikle son yıllara bakıldığında çiftlerin bilinçlenmesi ve aile için sorunların çözümü noktasında profesyonel destek arayışının artmasıyla aile danışmanları, çift terapistleri daha çok ilgi odağı olmaktadır. Aile ve çift olma durumu aynı zamanda bir sistemin içinde olma durumunu kapsadığından tek başına ele alınamayacak ve sistemsel olarak değerlendirilmesi gereken karmaşık bir süreci beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda bu alanda alınacak eğitimler ve eğitimcilerin yetkinlikleri önem arz etmektedir.

Aile ve Çift Danışmanlığı eğitimleri Sosyal Hizmet, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Psikoloji, Sosyoloji, Çocuk Gelişimi, Tıp ve Hemşirelik gibi lisans bölümlerinden mezun meslek elemanlarına verilmektedir. Lisans eğitimi dışında meslek elemanları lisansüstü eğitimler aracılığıyla da çift ve aile danışmanı olabilmektedir. Fakat lisans alanlarının bireye kazandırdığı mesleki eğitim ve bakış açısının aile ve çift danışmanlığı için yeterli düzeyde olup olmadığı yönünde çatışmalar mevcuttur. Algan'ın aile danışmanlığı eğitimi ve uygulamaları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında katılımcılar; hemşirelik ve tıp bölümlerinin aile ve çift danışmanlığın eğitim bölümü için mutlaka alınması gerektiği fakat Sosyolojinin de uygulama noktasında eksik kaldığı, Sosyal Hizmet, Psikoloji, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Psikiyatri alanlarının aile ve çift danışmanlığı için ideal alanların olduğunu vurgulamışlardır (Algan, 2024: 625). Bu konuda benzer görüşe sahip G5 şunları aktarmıştır;

“Öncelikle kesinlikle bir sosyal hizmet uzmanı ile birlikte bir psikolojik danışman veya psikoloğun bir arada eğitimi vermesi gerektiğini düşünüyorum. İletişime ve aile danışmanlığına dair bilgi sahibi olmaları, daha önce çiftlerle çalışmış olmaları eğitim için bir avantaj olacaktır ve bu noktada yetkinlik için deneyim önemli aslında.” (G5)

Evlilik öncesi çift eğitimlerine bakıldığında literatür araştırmalarında genel itibariyle eğitimlerinin içeriği ve eğitimlerin katılımcıları üzerinde araştırmaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Yıldız, evlilik öncesi çift eğitimlerini değerlendirdiği bir araştırmasında, eğitimleri verenler üzerinde literatürde gözle görülür derecede bir eksiklik olduğunu, eğitimcilerin yetkinliklerinin eğitimin niteliği için önemli olduğunu aktarmıştır (Yıldız, 2016, s. 74).

Bu çalışmada ise evlilik öncesi çift eğitimi verenlerin lisans bölümlerinin Sosyal Hizmet, Sosyoloji, Psikoloji, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Pedagoji olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 5.2. Görüşmecilerin Aldıkları Eğitimler

EĞİTİMCİ	LİSANS	ALDIĞI EĞİTİMLER
G1	Sosyoloji	Aile Danışmanlığı Sertifikası
G2	Psikoloji	-
G3	Sosyal Hizmet Uzmanı	Aile Danışmanlığı
G4	Sosyolog	AEP Eğitici Eğitimi
G5	Psikolojik Danışman	-
G6	Vaize	Aile Danışmanlığı
G7	Sosyal Hizmet	Çift Terapisi Eğitimi
G8	Pedagoji	Çift Terapisi Eğitimi
G9	Sosyal Hizmet	Aile Danışmanlığı

G5 verdiği eğitimlerin bağlı olduğu derneğin, eğitimler için özel bir komite kurduğundan bahsetmiştir. Komitenin bağlı olduğu eğitimciler için;

“Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikologlar, Psikiyatristler ve Psikolojik Danışmanlardan oluşan bir ekip ve bunların hepsi de çift aile terapisi formasyonunu da almış.” (G7)

ASHB’de görevli eğitimci G1 ise bakanlıkta her konunun uzmanları tarafından verildiğini, eğitimcilerin öncesinde eğitici eğitimlerinden geçtiğini vurgulayarak şunları söylemiştir;

“Her bakanlığın aslında kendine has çalışmaları var, bazen koordineli bir şekilde yürütüyoruz. Bazen münferit olarak kendimiz yapıyoruz. Bu evlilik öncesi eğitimden benim bahsettiğim eğitimler bizim bakanlığımızın kendi münferit eğitimleri. Ancak herkes uzmanlık alanına göre daha etki yaratabileceği ilgi, duyabileceği alanlara dair konuşmalar yapıyor. Bu eğitim programlaması yapılırken bu hususlar gözetiliyor. Yani ben bir sosyolog olarak sağlık eğitimi vermem veremem. O yöne bir yeterliğim yok çünkü. Onun planlaması il müdürlüğümüzde

birimlerimiz var, eğitim ve danışmanlık birimi. Aile toplum hizmetlerinde ona göre planlanıyor, yapılıyor. O şeye göre zaten eğitici eğitimi açılıyor.” (G1)

Diyanet İşleri Başkanlığı’nda görevli eğitimce Vaize G6 ise G1 ile benzer şekilde her modülün farklı vaize tarafından verildiğini, sunum metinlerinin ise alanında uzman kişiler tarafından hazırlandığını aktarmıştır;

“Her birini farklı vaize hocam yaptı. Alanında uzman kişilerden de alabiliriz biz bunu aslında ama gidiş, geliş, getirme, götürme, özellikle de yüz yüze yapacaksak bu eğitimi sıkıntı olabiliyor. Biz de bu anlamda Diyanet İşleri Başkanlığımızın hazırlamış olduğu uzman kişilerle hazırlıyorlar tabii bunları pedagoglarla efendime söyleyeyim psikologlarla eğitim bilimcilerle hazırladıkları için çok güzel sunumlar hazırlamışlar.” (G6)

Sosyal Hizmet Uzmanı G9 ise mesleki yeterliliğin yanı sıra eğitimcinin iyi bir aktaran olması ve katılımcılar ile arasında güven bağına sağlaması sonucu eğitimlerin etkili olabileceğini şöyle aktarmıştır;

“Doğru metotları uygulayabilecek doğru bir içeriği belirleyebilecek ve bunları doğru şekilde aktarabilecek kişilerin olması gerekir. Uzmanlaşmış olmanın önemi nedir bu konuda? Çünkü çok fazla duyabiliyoruz. Yani hani pek çok farklı yerde işte şurada aile eğitimi burada çift eğitimi gibi olabiliyor ama doğru bilgiler ne kadar aktarıyor? Bu da soru işareti olabiliyor. Çünkü herkes aile konusunda konuşuyor. Günümüzde popüler bir mesele haline geldi. Burada güven duygusu da olması lazım. Konuşan uzmana güvenmek çok önemli.” (G9)

Literatürden hareketle aileyle ve çiftlerle çalışan kişilerin Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolojik Danışman, Psikolog, Sosyolog temelli lisanslardan gelerek aile ve çift ile çalışma noktasında aile danışmanlıkları çift terapileri gibi eğitimler alarak mesleki yetkinliğe ulaşmaktadırlar. Ailenin kapsamlı değerlendirilmesi yapıldığında meslek elemanlarının çatışma çözümü, iletişim becerileri, finansal yönetim, manevi eğitim gibi alanlarda da kendilerine katkı sağlamaları önemlidir. Bu çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde eğitimcilerin birçoğunun yetkin olabilmek adına aile ve çift alanında farklı eğitimler aldıkları gözlemlenmiştir. Görüşmecilerden Psikoloji ve Psikolojik Danışman eğitimcilerin lisans eğitimi dışında konu dahilinde ayrı bir eğitim almadığı gözlemlenmiştir. Psikoloji ve Psikolojik danışmanlık bölümlerinde lisans düzeyinde iletişim becerileri ve çatışma çözme üzerinde durmaları bu durumun açıklaması olabilir.

5.2.2. Eğitimcilerin evliliğe bakış açılarına ilişkin bulgular ve değerlendirme

Bireylerin iş yaşamından getirdiği gereksinim ve deneyimler kişisel değerlerini, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemektedir. Farklı meslek gruplarına ulaşılan bu çalışmada bireylerin meslekleriyle bağlantılı olarak evliliğe bakış açılarının ve evliliği algılama biçimlerinin farklılık göstereceği düşünülmektedir. Katılımcılara evliliğin tanımı sorulmuştur. Katılımcılar aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Sosyal Hizmet Uzmanı olan G7 konuya ilişkin olarak;

“Hem temel psikolojik ihtiyaçların hem fiziksel ihtiyaçların ve hem de toplumsal ihtiyaçların karşılandığı bir kurumdur evlilik. İnsanlık tarihi içinde en eski, en kadim kurumdur. Evlilik insanın ihtiyaç duymasından gelir. Çünkü insan eksik doğuyor. Dolayısıyla eksik doğan insanın bir ötekine ihtiyaç duyması ilişkisel bir varlık olduğunu gösteriyor. Ve bu ilişkisel varlığın ihtiyacının giderildiği en temel kurumdur evlilik... Evlilik bir kurumdur aynı zamanda. Öyle bir kurumdur ki eş olursun, anne-baba ebeveyn olursun, ev kadını olursun, ev erkeği olursun... Emek üretirsin, toplumsal olarak o toplumun ilerlemesini, gelişmesini, toplum haline gelmesini sağlarsın.” (G7)

Sosyolog G1 ise evliliğe bakış açısını şu şekilde aktarmıştır;

“Evliliği insanın sevdiği, değer verdiği, hayatını paylaşmayı düşündüğü biriyle bir ömür mutlu olmak için çıktığı bir yol, hukuki bir anlaşma, hukuki bir akit olarak görüyorum. Çünkü tek bir açıdan ele almamak gerekir evliliği. Hukuki sonuçlar doğuran bir birliktelik bu. Sadece duygusal kalbi parametrelerle hareket ettiğinde insanlar, olumsuz bazı şeylere yol açabiliyor. Bu sebeple rasyonel bir durum olduğunu da düşünmek lazım. Ama tabii ki çok önemli, kutsiyet atfedilen bir kavram. Ama ben bir Sosyolog olduğum için meseleye sadece o boyutuyla bakmak istemiyorum. İnsan doğumuyla birlikte bir ailenin parçası oluyor ve o aile onun toplumsallaştığı ilk yer oluyor. İnsanın en önemli özelliği, sosyalliği ya toplumsallığı ya, işte o ilk başta ailede pratik ediliyor.” (G1).

Psikolog G2 ise evliliği daha çok güvenle ilişkilendirerek şöyle bir tanım yapmaktadır;

“Evlilik aslında güvenli hissedebileceğiniz bir ortam bence güvende hissetmenizi sağlayabilecek yeni bir toplumsal statüye kavuşmak olarak tanımlayabilirim. Ya da bazı duygularımın duygularımızı tamamlayabildiğimiz bir kurum evlilik kurumu. Aynı zamanda da aile kurmak yani çocuk sahibi olmak bir aile kurmak açısından önemli. Yani bunların bunları kazandırdığı için benim bakış açım bu şekilde. Toplumsal statü işte. Güvende hissedebileceğimiz bir kurum olduğunu düşünüyorum.” (G2).

Aile ve Çift Terapisti G8 ise evliliği yalnızca hukuki olarak sınırlamadığını ve yalnızlığın paylaşılması olarak algıladığını şu şekilde aktarmıştır;

“Evlilik, iki farklı cinsin yaşam yolculuğunu birlikte götürmesi, birlikte yürümeleri. Kadın ve erkek gece ve gündüz gibi, biri olmadan diğeri olmuyor. Her ikisi de birbirine muhtaç bir yandan. Muhtaçlık yalnızca fiziksel, ekonomik, maddi değil, duygusal olarak da muhtaç insan. Çünkü insan tek başına yaşayabilen bir varlık değil. Yani şimdi günümüzde yalnız yaşayanlar çoğaldı ama en azından bir kedi alıyorlar. Yani evlilik insanın yalnızlığını paylaştığı bir kurum. Bizde bize eşlik edecek bir can arıyoruz. Legal, resmi bir yapı olmak zorunda değil, iki cinsin birlikteliği ve hayatı sürdürmesidir evlilik.” (G8)

Psikolojik Danışman G5 iletişim, sevgi ve aşk kavramlarını ön planda tutarak;

“Evliliğin, toplumsal cinsiyet bağlamında rollerin eşit dağılımı ile oluşturulmuş bir kurum olduğunu düşünüyorum. Kötü bir şey değil gerçekten güzel özellikle sağlıklı iletişim varsa. Severek ve âşık olarak evlenince sanıyorum ki evlilik daha da güzel bir noktaya evriliyor. Fakat bizim toplum yapımızda gerçekten sadece kişiler değil aileler de evleniyor. O yüzden evlilik kurumuna geçiş yapılmadan önce her şeyin detaylıca düşünülmesi gerekiyor.” (G5) şeklinde bir tanım yapmıştır.

Sosyal Hizmet Uzmanı G9 evliliği toplumsal yönüyle değerlendirerek açıklamıştır;

“Evlilik gerçekten çok doyumlu bir şey. İnsanın hayatını uzatan, mutluluk veren yaşam kalitesini arttıran çok güzel bir kurum aslında. İnsanın biyopsikososyal iyilik hali için çok gerekli. Neslin devamlılığı sağlayan ve gelecek toplumları oluşturan kuran, sağlıklı toplumları ortaya çıkaran bir kurum. Küreselleşmenin de insanları yalnızlığa ittiği bu toplumda insanın sığınabileceği son kale.” (G9)

Vaize G6 ise evliliği haramdan korumak olarak tanımlayarak;

“Evlilik bir anlaşmadır. Erkek ve kadının bir araya gelip bu hani birbirimizi koruyacağız, birbirimizin elbisesi olacağız, neslimizi koruyacağız diye yapmış olduğu bir anlaşma. Atiktir bence evlilik. Ne yapar? Evlilik hem erkeği hem kadını her anlamda haramdan korur.” (G6) ifadelerini kullanmıştır.

Bireylerin mesleklerinin gereği olarak iş yaşamlarında belirli rol ve sorumlulukları bulunmakta ve ideolojiler geliştirmektedirler. Bu rol, sorumluluk ve ideolojiler her meslek için farklılık göstermektedir. Profesyonel meslek elemanları, mesleğin rol ve sorumlulukları benimseyerek, ideolojileri içselleştirerek ve mesleği ile özdeşim kurarak hayatı algılama biçimlerini değiştirirler. Weber bu konuda profesyonel meslek elemanların farklı yaşam biçimlerine sahip olduğunu vurgulamaktadır (Ritzer, 1975, s. 629).

Seçer'in 2009 yılında ve mesleki profesyonelliğin bireyin meslek dışı faaliyetlerini de etkilediği hipoteziyle bir çalışma yürütmüştür. Akademisyenler, avukatlar ve doktorlar üzerinden yürüttüğü bu çalışmanın sonucunda profesyonel meslek elemanlarının sahip oldukları mesleki değerlerin bireysel yaşamlarında da görüldüğü ve bunların birlikte farklı meslek grubuna dahil insanların ideoloji, rol, kimlik, boş zamanları değerlendirme gibi parametrelerde farklılaştığına ulaşılmıştır (Seçer, 2009, s. 55). Bu bağlamdan yola çıkarak araştırmanın bulgularına bakıldığında; Sosyal Hizmet Uzmanı, Sosyolog, Psikolog, Aile ve Çift Terapistlerinin tanımları incelendiğinde meslek elemanlarının farklı kavramlar üzerinde durarak tanımlar yaptıkları gözlemlenmiştir.

Sosyal Hizmet Uzmanı ve Sosyolog katılımcıların evlilik ve aileye bakış açılarının toplum, toplumsallaşma, toplumsal hukuk, toplumsal kurum kavramlarıyla çerçevelendiği görülmektedir. SHU G7 evliliği toplumun gelişmesini sağlayan ve topluma hizmet eden bir kurum olarak görürken Sosyolog G1, evlilik ve aileyi toplumsallaşmanın ilk adımlarının atıldığı yer olarak vurgulamaktadır. Toplum sosyal hizmet mesleğinin temel unsurlarından biri olmakla birlikte sosyolojinin de kaynağını oluşturmaktadır. İki meslek dalının da çalışma alanı toplumdur. Bu sebeple evlilik ve aile kurumlarını da toplumsal yönüyle değerlendirmişlerdir.

Psikolog, Psikolojik Danışman ve Terapist eğitimcilerin evlilik ve aileye bakış açılarının güven, duygular, ihtiyaç, ilişkisellik kavramlarıyla çerçevelendiği görülmektedir. Diyanet İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren Vaize ise mesleği ve değerleriyle paralel olarak insanların haramdan korunmasına yönelik bir tanım aktarmıştır.

5.2.3. Eğitimcilerin eğitimleri önleyicilik- koruyuculuk bağlamında nasıl değerlendirdiğine ilişkin bulgular ve değerlendirme

Sosyal hizmet uygulamasının temel hedeflerini 3 boyutta değerlendirebiliriz; sosyal değişimi hedefleyen dönüşümsel uygulamalar, insan ilişkilerine yönelik sorunları çözmeyi hedefleyen toplumsal yapı ve düzen uygulamaları ve bireyin iyilik halini güçlendiren terapötik yardım uygulamaları (Adams, Dominelli ve Payne, 2015, s. 34). Koruyucu- önleyici hizmetler de bu 3 temel hedef üzerinden değerlendirilmelidir.

Evlilik öncesi çift eğitiminin koruyucu- önleyici bir uygulama olması üzerinden değerlendirecek olursak;

Evlilik öncesi çift eğitimleri sosyal değişimi hedeflemesi bakımından koruyucu-önleyicidir. Sosyal değişim, sosyal alanda yaşadığımız ilişkiler, içinde bulunduğumuz roller, gösterdiğimiz davranışlar, değer ve normlarda yaşanacak değişimlerdir (Yaka, 2011, s. 43). Sosyal değişim

anlık gelişen bir olay olmamakla birlikte uzun erimlidir. Eğitimci G1 bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Zaten bizim yaptığımız çalışmaların temel gayesi koruyuculuk önleyicilik. Bir mesele, bir problem olduktan sonra çözülmesinden ziyade o mesele hiç olmasın diye çalışıyoruz. Bizim makro düzeydeki hedefimiz bu. Uzun vadeli planımız bu. O yüzden eğitim içeriklerini buna göre planlıyoruz. Evlilik yolunda olan ya da sevgilik ilişkisi yaşayan henüz o yola girmemiş ya da bu noktada daha toy olan kitlelere, uzun vadede evliliklerinin nasıl olması gerektiğine dair bazı ipuçları sunmaya çalışıyoruz.” (G1)

G(1) evlilik öncesi eğitimleri yaşanabilecek sorunlara çözüm üretmenin yanı sıra sorunların hiç ortaya çıkmadan önlenmesi bakımından eğitimleri değerlendirmiştir. Evlilik öncesi çift eğitimleri özellikle evlilik hazırlık sürecinde ilişkilerini ve evlilik kararlarını gözden geçirmesini, çiftlerin evlilik beklentilerinin açığa kavuşturmaktadır (Koçak ve Köse, 2015, s. 77). Şen ise evlilik öncesi çift eğitimlerinin, çiftlerin evlilik kararlarını ve eşlerini tekrar değerlendirmelerine olanak sağladığı, kafalarında sorular olan çiftlerin evlilik tarihlerinde düzenleme yaptığı veya anlaşılamayacaklarını düşünen bazı çiftlerin evlenme kararından vazgeçtiklerini aktarmıştır (Şen, 2009, s. 56).

Evlilik öncesi çift eğitimleri insan ilişkilerinde yaşanabilecek sorunların çözülmesi bakımından değerlendirecek olursak G7 şunları aktarmaktadır;

“Şunu görüyorum. Bu danışmanlığı alan ya da bu bilgileri edinen çiftler arasında sorun olabiliyor tabii ki olmayacak demek değil ama sorunun üstesinden gelebilme becerileri, evlilikten doyum alabilme halini pozitif etkiliyor. Bu eğitimler işte bu sebeple koruyucu, bilgilendirici, önleyici, farkındalık geliştirici.” (G7)

Evlilik sürecinde yaşanan sorunların; çiftler üzerinde daha büyük sorunlara yol açmaması, çiftleri bireysel olarak yıpratmaması adına sorunlarla baş edebilme becerisi kazanmak önemlidir. Bu noktada G7’nin de aktardığı gibi, evlilik öncesi çift eğitimleri çiftlere baş etme becerileri kazandırmak ve çatışmaların önüne geçmek bağlamında koruyucu önleyicidir. Aileye yönelik sosyal hizmet politikalarını araştıran Kısa, bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde evlilik öncesi eğitim programlarının mutlu, sağlıklı ve sorun çözme kapasitesine sahip aileler oluşturması yönüyle koruyucu önleyici bir politika olduğunu aktarmıştır (Kısa, 2023, s. 45).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde görevli eğitimci G5 ise eğitimlerin koruyucu ve önleyici olarak değerlendirebilmenin doğrudan eğitime katılanların aktarılanları ne kadar hayatına dahil edebildiğiyle ilgili olduğunu aktarmıştır;

“Aslında az önce söyledim ya hani koruyucu veya önleyici olabilmesi de katılımcıya bağlı baktığımızda. Eğer bir çifte veriyorsak eğitimi, kişilerden biri tartışmaya çok müsaitse belki buna dair farkındalık kazanması ve buna yönelik davranış değişikliğine gitmesi bizler için önemli bir pekiştireç olur. Ve aslında bu önleyici bir çalışmaya örnek olabilir. Ya da haklara dair bilgi sahibi olmaları ve bu haklarını bilerek hareket etmeleri bu noktada kesinlikle koruyucu bir uygulama olacaktır.” (G5)

Eğitimlerin koruyuculuk ve önleyicilik bağlamında değerlendirilmesinde katılımcıların tamamının eğitimleri sorunların önüne geçilmesi, sorunlarla baş etme kapasitesinin güçlendirilmesi bağlamında koruyucu ve önleyici bulmuştur. Bu bulgular literatürde elde edilen bulgular ile uyumludur. Bunun yanı sıra eğitimlerin koruyucu ve önleyici olarak değerlendirilebilmesinin katılımcıların bireysel özellikleri ile doğrudan ilişkili olduğu bulgularına da ulaşılmıştır. Eğitimlere katılan katılımcılara ilişkin bulgulara ayrı olarak değinilecektir.

5.3. Eğitimin İçeriğine Yönelik Bulgular ve Değerlendirme

Bu kısımda eğitimlerin içeriği; eğitimlerin konularına, eğitimlerin amaçlarına, sürelerine ve uygulama şekillerine ilişkin bulgular değerlendirilerek aktarılacaktır.

5.3.1. Eğitimin konularına ilişkin bulgular ve değerlendirme

Bu çalışma kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Bağcılar Belediyesi, Diyanet İşleri Bakanlığı ve evlilik öncesi çift eğitimi çalışmaları yürüten bir dernekte eğitim veren meslek elemanları ile görüşmeler sağlanmıştır. Kurumların evlilik öncesi eğitim olarak düzenledikleri eğitimlerin konuları Tablo 5.3.’teki gibi aktarılmıştır.

Tablo 5.3. Eğitim Programlarının İçeriği

KURUMLAR	PROGRAMIN İSMİ	OTURUM SAYISI	KONU BAŞLIKLARI
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Evlilik Öncesi Danışmanlık	4	Hukuk, Sağlık, İletişim, Finans
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Hak Temelli Evlilik Eğitimi	4	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Medeni Hukuk, Cinsel Sağlık, İlişki Sorunları ve Çözüm Yöntemleri
Özel Danışmanlık Merkezi	Evlilik Öncesi Çift Eğitimi	10	Evlilikte Uyum, İletişim Yöntemleri, Çatışma Çözme Yöntemleri, empati ve Sorun Çözme, Aile Yaşam Döngüsü, Aile Planlaması, Sağlık
Diyanet Başkanlığı İşleri	Evliliğe İlk Adım Seminerleri	8	Evlilikle Büyüyen Aile, Ailede İffet ve Mahremiyet, Ailenin İletişim Dili, Çevre Bilinci ve Tüketim, Çocuk, Nikah ve Sorumlulukları
Çift ve Aile Terapistleri Derneği	Mutlu Aile Olmanın Sırları	6	Evlilik Nedir, Roller, Hukuk, İletişim, Şiddet, Bütçe

Evlilik ve Çift Terapistleri Derneği'nde eğitici G8 eğitim konularına ilişkin şunları aktarmıştır;

“Eğitim toplamda 6 oturumdan oluşuyor. İlk oturumda evlilik nedir, ilişkiden ne anlıyorsunuz, ben kimim, kendimi hangi özelliklerle anlatırım, hangi rollerim var, bu rollerin hangi sorumlulukları var, bu roller hangi becerileri getiriyor, bunlar konuşuluyor. Sonraki oturum

hukuksal çerçeve yani medeni kanun, yaptırımlar, eş olmanın sorumlulukları, çocuk sahibi olmanın sorumlulukları gibi hukuksal bilgiler veriliyor. Bir diğer oturum iletişim. İletişim 2 oturumdan oluşuyor. İletişim engelleri, çözüm yolları, olumlu çatışma, çatışma çözme biçimleri konuşuluyor. Şiddet oturumu var bir de. Fiziksel şiddet geliyor ilk akla ama aynı zamanda duygusal şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet gibi. Ve tabii ekonomi... Bütçe, gelir, gider... Çünkü bütçe çok önemli bir problem. Kimlerin çalıştığı, ne kadar kattığı, nasıl bütçe oluştuğu, bütçenin nerelere harcanacağı, nerelere yatırım yapılacağı, paranın nasıl korunacağını konuşuyoruz.” (G8)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında görevli olan G1 eğitimci ise;

“Evlilik öncesi eğitim 4 başlıkta hukuk, sağlık, iletişim ve finans yönetimi gibi konuları içeriyor. Aslında hayat içerisinde karşılaşılan ana başlıklarının ele alındığı bir eğitim programı. Bu noktada bir evlilikte nelerle karşılaşılır, bir evlilikte ideal eş seçimi nasıl olmalıdır, eşlerin birbiriyle iletişimi nasıl gelişmelidir, ev ekonomisinin kontrolü nasıl sağlanmalıdır... Finans okur yazarlığı noktası önemli çünkü çok bilinen bir mesele değil. Malum kredi kartı kullanımından bile parçalanmış onlarca yuva var. Ekonomik sıkıntılar dolayısıyla parçalanmış onlarca yuva var. Bunların önüne geçmek için işte meseleyi biraz ekonomik boyutuyla ele alan konu başlıklarımız var. Yine bu noktada sağlık meselesi önemli. Tabii ki evlilik cinselliği de beraber getiriyor, o cinsel sağlık meselesini. Cinselliğin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi noktasında bazı aydınlatıcı hususlara değiniyoruz.” (G1)

G1 eğitimlerde ekonomi yönetiminin öneminin vurgulayarak yeterince önemsenmediğine vurgu yapmıştır. 2021 yılı boşanma nedenleri verilerine bakıldığında Türkiye’deki erkeklerin %11,2’si iş garantisinin olmaması %22,5’i de maddi kazançlarının yeterli olmaması sebebiyle evliliklerini sonlandırmaktadır. Kadınlarda bu oran sırasıyla 2,6 ve 2,9’dur (TÜİK, 2021). Maddi problemler zaman içinde çiftler arasında problem doğurmaktadır. Maddi kaygılar yalnızca çiftleri ekonomik olarak etkilememektedir. Evlilik doyumu olumsuz olarak etkilenmektedir. Gürel ve Çopur araştırmasında ekonomik güçlük ile eş tükenmişliği arasında pozitif bir ilişki saptayarak bireylerin ekonomik güçlüklerinin artmasıyla eşinin tükenmişliğinin de arttığını saptamıştır (Gürel ve Çopur, 2021, s. 659). Bu bağlamda evlilik öncesinde çift eğitimlerinde ekonomi, bütçe yönetimi ve finansal okuryazarlık konularının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle finansal okuryazarlık aileye düzenli birikim ve bütçe planlaması becerisi kazandırarak gelecek kaygılarının azalması ve ekonomik sorunların önüne geçilmesini sağlayacaktır (Eskici, 2014, s. 19).

İBB’de görevli eğitimci G5 eğitimin içeriğine yönelik olarak şunları aktarmıştır;

“Toplumsal cinsiyet eşitliği, medeni hukuk ve haklar, cinsel sağlık ve haklar ve son olarak ilişki sorunları ve çözüm becerilerine dair bilgiler veriyoruz. İlk oturum toplumsal cinsiyet, günümüzün ve toplumumuzun kanayan yarası. İkinci oturumda hukuk mekanizmasına değiniyoruz. Medeni hukuk ve haklara baktığımızda ise maalesef hukuki bilgi herkes için ulaşılabilir bir noktada değil ve biz de olabildiğinde bu bilgileri güncel tutmaya çalışarak aktarıyoruz. Diğer bir oturum da cinsel sağlık ve haklara baktığımızda ise cinselliğin oluşturulma süreci, karşılıklı rıza kavramı, korunma, uygun süre, uygun talep, cinsel işlev bozuklukları, gebeliğe yönelik aile planlaması gibi birçok kavramdan bahsediyoruz. Son olarak ilişki sorunları ve çözümlerine baktığımızda ise aslında temelde kişilerarası sağlıklı iletişimden bahsediyoruz. Sadece romantik ilişki bağlamında değil; aktif dinleme, suçlayıcı olmama, senben dili gibi birçok kavrama değiniyoruz.” (G5)

Eğitimlerin içeriklerine bakıldığında hukuk ve iletişim konularının bütün eğitimlerde mutlaka yer aldığı görülmektedir. Ailenin hukuki bir temelini olması ve hukuki sonuçlar doğurması bağlamında bireylerin ailenin hukuki temelini, sorumluluklarını ve yaptırımlarını bilmesi yönünden önemlidir. İletişim ise evlilikte karşılaşılan en büyük problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim iki boyutlu olarak ikili ilişkilerde önem kazanmaktadır. Sorunların ortaya çıkmasını engellediği gibi, sorunların çözümü konusunda da etkindir. Bireyler iletişim kurarak birçok problemin yaşanmasını engeller. Aynı şekilde iletişim kurarak yaşanan problemleri çözerler. Böylelikle aile içi iletişim, ailenin işlevini koruyarak dağılmasını önlemektedir (Yaşar, 2023, s. 14). Buna yönelik olarak kurumlar sağlıklı iletişim modelleri, çatışma çözme becerileri gibi konulara eğitimlerde sıklıkla yer vermektedir.

5.3.2. Eğitimlerin amacına yönelik bulgular ve değerlendirme

Literatüre bakıldığında EÖÇE’lerin çiftlerin uyumlu evlilikler gerçekleştirmek için gerekli bilgi ve becerilerin aktarılmasını amaç edindiğine ulaşılmıştır. Eğitimlerin bu amaç doğrultusunda boşanma oranlarının düşürülmesini hedeflediği görülmektedir. Bu çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Görüşmecilere EÖÇE’lerin amaç ve hedefleri sorularak şu cevaplar alınmıştır:

G1 ASHB’de çalışan bir Sosyolog olarak programın amacını şu şekilde ifade etmektedir;

“Geçmiş yıllarda aile yapısına, mahalle kültürüne, kentleşmeye ve dolayısıyla tüm bunların çatısı olan toplumsallaşmaya bakış biraz farklıydı. İnsanlar modern zamanda bireyselleşmeye başladılar. Ekonomik koşullar kadın ve erkeği ya da evdeki yetişkinleri çalışmaya zorladı. Haliyle kendi ayakları üzerinde durabilen insan daha tahammülsüz olmaya başladı. Bu da belki de boşanmaların, ailelerin

yıkılmasının oranını artırdı... Evlilik öncesi eğitimler de işte bu zamanın zorluklarında aile kurumunun korunması için, daha kalıcı bir hal alması için, çiftlerin birlikte daha sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için bir rehber. Bu eğitimlerle amaç, ideal eş seçiminde, insanın kendini tanımasında, ideal eş seçiminden sonra evlilik birlikteliğinin kurulma sürecindeki zorluklarda hukuki, iletişimsel, tıbbi noktalarda bilgilendirmek... Kişileri aileleri ve evlilikleri hakkında düşünmeye sevk ediyoruz. Çünkü insan düşünerek hareket ederse genel itibariyle daha sağlıklı hareketler yapar” (G1).

G1 artan boşanma oranlarını toplumsal yapının değişimine, modernitenin insanları bireyselleştirmesinin bir sonucu olarak görmektedir. Elmas ve Adak bu görüşü destekler nitelikte, post modernizmi geçici, kaygan ve anlık bir zeminde yaşananlar olarak imgeleyerek, bu dönemdeki evliliklerinin kalıcı olmadığını aktarmıştır (Elmas ve Adak, 2023, s. 86). Bu noktada evlilik öncesi eğitimler ailenin toplumsal olarak var olmasını desteklemesi ve dolayısıyla kalıcılığının artırmak için yol göstericidir. Evlilik öncesi eğitimler kalıcılığı, çiftleri karşılaşılabileceklerine hazırlayarak gerçekleştirmektedir. G6 ve G8 destekleyici olarak şunları aktarmıştır;

“Bu programların amacı ve hedefi evlenmeden önce hem erkeği hem de kadına karşılaşılabilecekleri zorluklara rağmen hayatlarına nasıl devam ettireceklerini öğretmek. Hani ileride yaşanabilecek sorunları belki de boşanmaları azaltmak, anlaşılabilir yollarını gösterebilmek için herhalde gerekli olan eğitimler. Böyle görüyorum ben. Daha çok amaç bence keskin amaç yani ana amaç diyebilirim. Boşanmaların önüne geçmek.” (G6)

“Amacı, daha sağlıklı evliliklerin oluşmasına destek vermek diyebilirim. Hedef olarak bir hedef koymamıştık ama hani boşanmaların azalması denebilir.” (G8)

Vaize G6 ve Çift Terapisti G8, literatürle uyumlu şekilde evlilikte ortaya çıkması muhtemel sorunların oluşumunu engellemek ve boşanmaların önlenmesi olarak hedefi ve amacı açıklamıştır. Sosyolog G1 de günümüzde artan boşanma oranlarına ve mutsuz evliliklere toplumsal yapının değişimin neden olduğunu, toplulukçu düşünmenin yerini bireyselciliğin aldığını ve bu durumun bireylerde tahammülsüzleşmeyi artırdığını aktarmıştır. Toplumsal yapının aileyi ve evlilikleri doğrudan etkilemesinin yanında aralarında karşılıklı bir etkileşim de mevcuttur. Bu noktada toplumsal yapının düzelmesi, sağlıklı evlilikler oluşturmaktan geçmektedir. Yılmazçoban araştırmasında sağlıklı ve toplumsal yapıya uygun evlilikler için, geleneksel ve modern unsurların anlaşılmasıyla birlikte, temel Türk aile yapısına yeniden uyum sağlamak adına çözümler ve yöntemler geliştirmenin öneminden bahsetmiştir (Yılmazçoban, 2016, s. 1334).

Evlilik öncesi çift eğitimlerinin de evlilikleri daha kalıcı hale getirmeyi hedeflemektedir. Eski toplum yapısına bakıldığında daha çok görücü usulü yapılan evlilikler ve aile müdahalesinin baskın olduğu evlilikleri görmekteyiz. Bu durumda bireyler ailelerin etkisiyle oluşturdukları evliliklere daha çok devam etmeye meyilli olmaktaydılar. Bu noktada evlilik öncesi çift eğitimlerini görücü usulüyle bağdaştıran G5, programın amacını şu şekilde açıklamaktadır.

“Görücü usulü de aslında benim şimdi eğitimi yaptığım evlilik öncesi danışmanlığın geleneksel yapılmaya çalışılan bir versiyonuymuş. Çünkü görücü usulünde nasıl bakıyorsunuz? Bir kadın ve bir erkeğin ondan daha deneyimli, evlilikten geçmiş ya da evlilikleri deneyimlemiş ya da gözlemlemiş büyükler tarafından ‘bu kadın sana uygun, bu erkek sana uygun’ diyerek evlendirilmesi. Nereden uygun? Ne bileyim... yaşı yaşına uygundur, aile yapıları birbirine uygundur, ailelerde olanlar, bitenler, yaşantılar birbirine uygundur denir ve önerilerde bulunulur değil mi? Önerilerde bulunarak o kadın ve erkek evlendirilir. Ve baktığınızda da işte... görücü usulü olan evlilikler daha uzun erimlidir.” (G7).

G7 tarafından evlilik öncesi çift eğitimi bilgi ve tecrübelerin aktarımı konusunda görücü usulü evlilikler ile ilişkilendirilmiştir. Görücü usulü evliliklerin bireyleri tanıyan ve beklentilerini tahmin eden insanlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda evlilik öncesi çift eğitimlerinde eğitimciler bireylere beklentilerini ve isteklerini fark ettirmek ve bunun doğrultusunda seçim yapmasını sağlama amacındadır. G2 ve G3 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Programın amacı ve hedefi aslında doğru seçimler yapmayı bireye kazandırmak. Öncelikle bireyin kendisini tanıması daha sonrasında karşısındaki kişiyi tanıyarak kendine uygun bir eş seçebilmesini sağlayabilmek bunun bilincinde ve farkında olarak yapılandırılmasını sağlamak. Şöyle, kişinin kendini tanıması daha sonrasında insanların özelliklerinin yine farkında olması, insanların doğru tanıyabilmesi. Kişiler arası ilişkilerinde nasıl olduğunun farkına varabilmesi, farklılıkları ne kadar tolere edebildiğini ve iyi bir evlilik yapması için doğru eşi nasıl seçmesi gerektiğini işliyoruz aslında burada da doğru iletişim aynı zamanda da bağlanma stilleri güvenli bağlanmanın ne kadar önemli olduğunu görüyoruz bu konulara özellikle değiniyoruz diyebilirim.” (G2)

“Bence evlilik öncesi eğitim programları, gençleri özellikle gençlerin erkek kız fark etmiyor, evlilik öncesinde ileride karşılaşacakları için bilinçlendirilmesini amaçlıyor.” (G3)

EÖÇE’lerin amacı görüşmeciler tarafından olarak genel itibarıyla boşanmaların azalması hedefi ortaya atılmıştır. Bu bağlamda G7 şu bilgiyi aktarmıştır;

“Bu arada yurt dışındaki boşanma oranları çok yüksek. Bunları engellemek için işte evlilik öncesi çift eğitimi konusunda çok büyük çalışmalar var. Hatta bu çalışmalarda evlilik masrafları

işte yurt dışında 300-400 dolarlara kadar çıkıyor. Bunların yarısını bazı devletler karşılıyor. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bu eğitime katılanların ücretini devlet karşılıyor ve bundan büyük medet umuyorlar. Gerçekten de boşanma oranları Amerika'da son 20 yıldır değişmedi. Hala %50'nin üzerine fazla çıkmadı. Demek ki işe yarıyor.” (G7)

Ülkemizde henüz EÖÇE'lerin boşanma oranları üzerinde etkisine yönelik araştırmalar yapılmamıştır. ABD'de uzun yıllardır verilen bu eğitimle boşanma oranlarının artmadığı ve durma seviyesine geldiği görüşmeciler tarafından aktarılmıştır. Ülkemizde ise evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarının daha çok evlilik doyumu üzerine etkisi araştırılmış olup bu programlarının evlilik doyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz ve Kalkan, 2022).

Araştırmanın bulgularına göre EÖÇE'lerin amaçlarının görüşmecilere göre hangi kavramlar üzerinde yoğunlaştığına dair bir kavram haritası oluşturulmuştur. Şekil 2.'de verilen kavram haritasına göre ideal eş seçimi, boşanmaların azalması ve iletişim kavramlarının sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 5.1. Amaç ve Hedeflere Ait Kavram Bulutu

5.3.3. Eğitimlerin süresi ve uygulama şekline ilişkin bulgular ve değerlendirme

Yapılan görüşmelere göre EÖÇE'ler süreleri ve uygulama şekilleri bakımından farklılık göstermektedir. Eğitimlerin süreleri bakımından bulgulara bakıldığında;

Eğitimlerin en az 4 en fazla 10 oturumdan oluştuğuna ulaşılmıştır. Oturumların hangi konuları kapsadığına ise eğitimlerin içeriği kısmında yer verilmiştir.

Tablo 5.4. Eğitimlerin Oturum Sayıları

KURUMLAR	OTURUM SAYISI
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	4
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	4
Özel Danışmanlık Merkezi	10
Diyanet İşleri Başkanlığı	8
Çift ve Aile Terapistleri Derneği	6

Eğitimlerin oturum sayılarına bakıldığında en fazla oturuma sahip olan kurumun 10 oturum ile Danışmanlık Merkezi olduğu, Diyanet İşleri Başkanlığının 8, ÇATED'in 6, ASHB ve İBB'nin ise 4'er oturumluk eğitimler düzenlediği bulgularına ulaşılmıştır.

Bunun dışında eğitimcilere her bir oturumun ne kadar sürdüğü sorulduğunda 2 görüşmeci bir oturum süresinin 3 saat sürdüğünü aktarmıştır;

“Eğitimlerimiz toplamda 6 oturumdan oluşuyor. Her bir oturum 3 saat gibi sürüyor net bir süresi yok. Daha uzun olmuyor ama çünkü dikkati dağıtıyor fazlası.” (G8)

“Yani daha fazlası tahammüllerini aşabiliyor. Hatta daha kısa isteyenler de oluyordu en başta. Ama şunu net gördük, bu yetmiyor, az, daha fazla olmalı. Daha da uzamalı.” (G7)

Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı çalışan eğitimci görüşmelerin 40 dk sürdüğünü ama yeterli olmadığını aktarmıştır;

“Bir konu için 40 dakika yeterli. Soru cevap kalmıyor, vakit kalmıyor soru cevaba ama ne oluyor? En sonunda konumuz yani artık bütün modüllerin sonunda biz onlarla görüşmeler sağlıyoruz. Soruları olduğu vakit özelden soru sorup cevaplarını alabiliyorlar. O halde sistem kurduk tabi.” (G6)

ASHB ve İBB'de görev alan eğitimciler ise genellikle 1 saat kadar eğitimlerini sürdürdüklerini ve yeterli olduğunu aktarmışlardır;

“Genelde bir saat 15 dakika sürüyor ama katılımcı grubuna göre bu durum biraz daha uzayabiliyor ama tabii planlama 1 saat 15 dakika olması yönünde.” (G5)

“Bir saat yani aslında 45 dakika 15 dakika da sorumluluk dersi bir saat sürmesi gerekli ama bir saat biraz aştığı da olabiliyor. Çünkü çok fazla bir soru geliyor ya da çok bir şeyler anlatmak isteyenler oluyor o yüzden hani benim işim 1 saat 10dakika gibi bir şey sürmüştü. Zaten benim daha fazla sürmesi doğru olmaz çünkü dikkatleri dağılıyor bir süre sonra yoruluyorlar. Bundan dolayı bir saat falan uygun oluyor.” (G2)

İnsanların eğitimlerde aktif dinleme süreleri ele alındığında oturumlar sürelerinin de 40-50 dk arasında olması gerekmektedir. Fakat soru-cevap kısımları süreleri uzatabilmektedir. Sürenin uzamaması adına soru-cevap kısmının ayrı olarak ele alınması güzel bir uygulama olabilir. Fakat oturumun içeriğiyle paralel soruların gelmesi ve çiftlerin soru-cevap kısmında yer alması etkililiği de artıracaktır. Oturum sürelerinin uzaması durumunda katılımcıların dikkatini tek bir yerde tutacak farklı uygulamalara gidilmesi gerekmektedir. Eğitimci G7 de bunun gerekliliğini vurgulayarak;

“Paylaşımlı oluyor oturumlar yani interaktif olduğunu söyleyeyim. Hani böyle anlatıcı var, işte geliyor çiftler dinliyor değil, son derece interaktif. Etkinlikler uygulamalarla pekiyor.” (G7)

“Biz eğitimlerimizde role play tekniğini kullanıyoruz. Böyle olması gerekir. Çift eğitimin bizzat içinde olmalı. Tüm dünyada bu böyledir. Grup çalışması aslında bu, farkındalık yaratma çalışması. Rollerde gerçekçi davranmasalar bile neyin doğru olduğunun farkına varıyorlar.” (G9)

Eğitimler bireylerde davranış değişikliğinin oluşması amacıyla verilmektedir. Davranış değişikliği öğrenme yoluyla gerçekleşir. Öğrenme için en iyi yöntemlerden biri de interaktif eğitimlerdir. İnteraktif eğitimler kişiyi pasif dinlemeden uzaklaştırarak dikkatin ve ilginin odakta tutulmasını sağlamaktadır (Ersoy ve Ergezen, 2019, s. 53). Bu noktada G7 ve G9’nin vermiş olduğu interaktif eğitim yönteminin kullanıldığı eğitimlerin etkililiğinin daha yüksek olduğuna dair bir değerlendirme yapılabilir.

İBB ve Diyanet İşleri Başkanlığı uygulamalarında ise çiftlerin birlikte katılma zorunluluğu olmasa bile eğitimcileri bunu temenni etmektedirler;

“Eğitimleri çift olarak vermeye çalışıyoruz ama hafta içi olduğundan bu pek mümkün olmuyor” (G5)

“Çiftlere veriyoruz eğitimi, yani nişanlı çiftler artı evli çiftler. Tek olarak da katılabilirler. Nişanlısı ya da eşi müsait değildir. Kendisi katılır ama müsait olanlar çift şeklinde katılabilirler.” (G6)

Bu uygulamaların dışında ASHB'nin hazırlamış olduğu eğitimde ise çift olarak katılım zorunluluğu bulunmamakla birlikte eğitmenler çiftlere yönelik eğitim vermediklerini aktarmışlardır. G2 bu konuda şunları aktarmıştır;

“Doğrudan kurumumuza ben eğitim almak istiyorum diye gelen biri ben şahit olmadım. Aslında bu kurumlar arası iş birliği ile yürütüyoruz biz burada eğitimleri. Talep ediyorlar biz de işte ilgili eğitim birimi personelleri iş birliği içinde onlarla iletişime geçerek günlük bir saat belirleyerek bu şekilde yürütüyoruz. Benim de eğitim verdiği bir kız öğrenci yurdu ve 20 30 yaş aralığında yani belli bir popülasyonu olan bir gruptu. Farklı kesimlerden gelen bir grup değildi.” (G2)

ASHB eğitimcisi G1 ise evlilik öncesi eğitim programı kapsamında hiç çiftlere yönelik eğitim vermediklerini fakat bu konuda farklı uygulamaları olduğundan bahsetmiştir;

“Eğitim programı olarak yapmadık fakat bizim evlilik süreci danışmanlığımız var. Yani aslında birimizin adı eğitim ve danışmanlık birimi. Biz bu hizmetleri eğitim birimi adıyla yapmıyoruz. Eğitim ve danışmanlık birimi olarak yapıyoruz. Burada görevli klinik psikolog arkadaşlarımız var. Çift terapisi ölüm süreci danışmanlığı boşanma süreci danışmanlığı. Yürütüyorlar. Yani birebir görüşmelerle bu işi yapıyoruz ama çiftlere genel kalabalık gruplar halinde eğitimler verdiniz mi dersiniz? Hayır, ben vermedim.” (G1)

5.3.4. Eğitimlerin oturum kapasitesine ilişkin bulgular ve değerlendirme

Oturum kapasitelerini değerlendirmek amacıyla katılımcılara bir oturumda kaç kişiye eğitim verdikleri sorulmuştur;

“Bizim evlilik önce eğitimlerimiz 20 25 kişiyle gerçekleşiyor. Çok kalabalık gruplarla yapmayız. Benim çünkü dediğim gibi daha çok yurtlarda falan yaptığımız için onların geniş salonlarından ziyade dinlenme alanlarında bir şeylerde bu sohbetleri gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Ya bu tip sohbetlerin olması daha önemli oluyor açıkçası. Çünkü bu soru cevap kısmında ya da insanın kendi hayatına dair bazı şeyleri aktardığı olarak çok kalabalıklar içinde bunu yapmayı tercih etmiyorlar. O yüzden bu tarz konuların daha küçük gruplarla yapmayı anlatmaya, konuşmaya çalışıyoruz. Bu tarz hassas konuların daha küçük gruplarla konuşuyoruz.” (G1)

Eğitimci G7 ve G9 gruplarda paylaşımların artmasını sağlamak adına küçük gruplarda eğitimi verdiklerini şu şekilde ifade etmiştir;

“En az 8 en fazla 12 çiftle yapıyoruz. Grup psikoterapisinin özelliklerinden faydalıyoruz. Nasıl oluyor bu? ‘Ben yalnız değilim’, ‘benim yaşadığım sorunu yaşayan başkaları da varmış’, ‘onun bulduğu çözümü ben de deneyebilirim’ bunları düşünüyorlar. Kendilerinin benzeri çiftleri

görüp, canlı, sıcaklığı sıcaklığına karşılıklı etkileşim, iletişim kuruyorlar. Bunlar da yararlı ve öğretici dinamikler.” (G7)

“En az 3 en fazla 6 7 çiftten oluşan yani en fazla 6 ila 14 arasında katılımcının olduğu. Hepsi nişanlılık aşamasında hepsi aynı durumda birbirlerinden de öğreniyorlar, iletişimi öğreniyorlar, empati öğreniyorlar. Kadın erkek arasındaki fiziksel ve ihtiyaç farklılıklarını öğreniyorlar.” (G9)

Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı EÖÇE’lerde ise sayılar biraz daha artarak,

“Amacımız en az en fazla bir kerede en fazla 15 çifti he, bir defa da 15 çift yani 30 kişi neden sayıya ne kadar az olursa nicelik ne kadar az olursa nitelik bu kadar kuvvetli olur ya.” (G6)

Genel itibariyle oturum kapasitelerine bakıldığında kurumların 30 kişiyi geçmeyecek şekilde planlamalar yaptıkları görülmektedir. Davranış değişikliği hedeflenen programlar için her bir katılımcının eğitimlere aktif katılabilmesi önemlidir. Oturum kapasitelerinin sınırlı olması durumu katılımcıların aktifliğini de artıracaktır.

5.4. Eğitimin Katılımcılara Yönelik Bulgular

Bu kısımda evlilik öncesi çift eğitimlerine katılan katılımcılara ilişkin bulgulara değinilecektir. Katılımcıların sosyo-demografik profillerine dair bulgular aktararak değerlendirilecektir.

ASHB’de eğitim veren eğitimciler G1 ve G2 katılımcıların sosyo-demografik bilgileri için aşağıdaki bilgiler vermişlerdir;

G1 eğitimlerin yapıldığı gün ve saat itibariyle kadın ağırlığının fazla olduğunu, yaş bakımından ise evlilik öncesi eğitimlerin daha çok 20’li yaşlardaki kadınlar tarafından tercih edildiğini aktarmıştır;

“Eğitimlerimize daha çok kadınlar katılıyor. Buna evlilik öncesi eğitimler de dahil aile eğitim programı dahilinde yaptığımız diğer eğitimler de dahil. Bunun ana sebebi şu, biz genel itibariyle bu eğitimlere mesai saatleri içerisinde yapıyoruz ve Türkiye’de kadınların iş hayatına katılımı erkekler kadar yoğun değil haliyle erkekler daha çok işte oluyor. Evlilik öncesi eğitimlere gençler 20 yaş yirmili yaşların başlarındaki gençler daha çok katılıyor. Ama aile eğitim programlarına daha çok orta yaşlarda kadınlar katılıyor.” (G1)

G2 ise kurum içi iş birliklerinde sosyo-ekonomik destek alan ailelere yönelik eğitimler düzenlediklerini ve eğitimlerin bu ailelere de verildiğini aktarmıştır. Bu durumda katılımcı profilleri için şunları söylemiştir;

“Sed aileleri sosyoekonomik destek alan aileler oluyor. Maddi durum açısından sosyoekonomik düzeyleri daha düşük aileler oluyor.” (G2)

Çift ve Aile Terapistler Derneğinden eğitimci G7, katılım şartı olarak belirli kriterleri olduğundan ve bu kriterlerin katılımcı profilini belirlediğini aktarmıştır;

“Bu bahsettiğim eğitimin koşulu şu; flört olabilirsiniz, sözlü olabilirsiniz, nişanlı olabilirsiniz, bir de maksimum 2 yıllık evli olabilirsiniz. Dolayısıyla 25-40 yaş arası çiftler geliyorlar. Ve tabii ki çocuksuzlar. Biz çocuksuz eğitimi öneriyoruz. Çünkü ebeveyn olmak başka bir boyut. Anne-baba olmadan önce eşiz biz. Çift sisteminde neler eksik, neler yapılandırılmalı? Çift sistemini yapılandırırsak, ne kadar beslersek, daha iyi anne baba oluyoruz.” (G7)

“Yani biz bunu nişanlı çiftlere verelim diyenler de var. Belediyelerle protokol yapılıyor o zaman, nikah günü almaya gelenler oluyor ya onlarla ilgili işte bu eğitime de katılması için Bazı arkadaşlarımız uyguladılar. Ama ben nişanlı çiftler için bir anlamı olacağını düşünmüyorum. Daha çok belki bir eş seçerken de daha o yola girmeden önce de bilinçlendirmeleri gerektiğini düşünüyorum.” (G3)

Çift ve Aile Terapistleri Derneğinden katılımcı G8 ise katılımcı profilini eğitim durumu ve sosyoekonomik olarak değerlendirmiştir;

“Bu proje için daha çok üniversite mezunu geliyor. Meslek sahibi kadın ve erkekler. Sosyoekonomik statü olarak da orta düzeyde, hatta yüksek gelirli birkaç katılımcımız olmuştu. Kentli ailelerdi hepsi ama kök aileleri kırsaldan gelen çiftlerdi. Çünkü biz kuşaklararası aktarımlara da bakıyoruz.” (G8)

Eğitimci G6 ise katılımcılar için ilk başta nişanlı olma ve evlilikte ilk 5 yılda olma gibi bir sınır koyduklarından fakat daha sonra bu sınırı kaldırdıklarından belirli bir profil genellemesi yapamadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Biz o katılımda şeyi yakalayamadığımız zaman yani ilk 5 sene ile sınırlamadık. Sosyal medyadan duyurularımızı yaptığımız zaman evli olan çiftler ilk 5 senesinde kaldırdık. Yeter ki katılım olsun. Yeter ki biz herkese ulaşabilelim diye. Sınırlama yaptığımız zaman tamam atıyorum. Mesela evliliğin 30 senesinde bir teyzem ben ne yapacağım? Benim işime ne yarar ki diyebilir ama evliliğin üçüncü senesinde olan yedinci senesinde olan çiftleri de almaktan geri durmadık. Bu yüzden de bir katılımcı profili oluşturamıyorum kafamda. Herkese yardım ulaştırmaya çalışıyoruz biz” (G6)

Bulgular değerlendirildiğinde eğitime katılan katılımcıların genelinin 20-40 yaş aralığında olduğuna ulaşılmıştır. Eğitim programının inisiyatifine bağlı olarak bu yaş yükselmektedir.

Ekonomik durum olarak ise kamu kurum ve kuruluşlarına daha çok orta-alt gelire sahip katılımcılar, özel kuruluşlara ise orta-üst gelire sahip katılımcıların katıldığı ulaşılmıştır.

Eğitimlerde G7, G8 ve G9 çiftlerin birlikte katılma durumunun zorunlu olduğunu fakat çiftlerden erkek olanın daha az istekli olduğuna ilişkin olarak şunları aktarmaktadır;

“Eğitimin bir kere şöyle bir koşulu var: çift birlikte geliyor. Yani genellikle söylediğiniz zaman işte birisi gelsin deniyor. Genellikle bu taraf kadın oluyor. Kadın gelsin öğrensin, ben gelmesem olur mu diyor erkek. Olmaz. Çünkü çift olmak ayrı bir sistem ve ikisinden de iki taraf sorumlu.” (G8)

“Biz toplamda 300 çifte ulaştık. Ancak yani kuralımız şuydu, tek başınıza eğitime gelemezsiniz. Geri bildirimlerine baktığımız zaman erkeklerin katılmaktan dolayı başlangıçta direnç gösterdiklerinden sonra sonrasında çok mutlu olduklarını görüyorlar iki kişinin aynı anda bu eğitime katılmış olmasının olumlu tarafı şu bir şey olduğu zaman diyor ki ‘bak ... hocanın dediği yanlış hareketi yapıyorsun’ diyor kadın adam diyor ki ‘ha’ diyor frene basıyorlar.” (G9)

EÖÇE’lere katılımı daha çok kadınların istekli olduğu, erkeklerin ise eşlerinin isteği üzerine katıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilebilir. Toplumsal anlamda evin ve ailenin düzenin sağlanmasında kadın daha sorumlu tutulmaktadır. Evlilik ilişkisinin geliştirilmesi de benzer şekilde kadının sorumluluğundadır. Fakat eğitime katılan erkeklerin eğitim sonrasında çok memnun bir şekilde ayrıldığı gözlemlenmiştir. Bu durumda ilişkilerin geliştirilmesi gibi iki tarafı da ilgilendiren bir konunun tek bir tarafa yıkılmaması gerekmektedir.

5.5. Eğitimin Görünürlüğüne İlişkin Bulgular

Evlilik öncesi eğitimler 90’lı yıllardan itibaren ASHB başta olmak üzere Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Bakanlığı, Belediyeler, Dernekler, Üniversitelerin gündeminde olan bir konu. 2012 yılından beridir ASHB ve belediye iş birliği ile eğitimler verilmektedir. Özellikle ASHB 2022 itibarıyla 3 milyondan fazla katılımcıya ulaşmış olsa da bu eğitimler hakkında bilgi sahibi olmayan kitle çoğunlukta. ASHB bu konuda diğer bakanlıklar aracılığıyla kitlelere ulaşarak eğitimlerini gerçekleştirmekteler fakat diğer kurumlar eğitimlerin görünür olmaması sebebiyle çiftlere ulaşamadıklarını aktarmışlardır.

Çift ve Aile Terapistleri Derneği eğitimcisi G8;

“Evet çok çift gelmiyor. Başvuru yeterince olmuyor. Aslında ben terapistim 25 yıldır, çiftleri çok görüyorum. Hep şunu duyuyorum; keşke bunları evlenirken bilseydik, keşke bunları önceden fark

etseydik. Çünkü biz seansa geldiğimizde sorunların aslında tam ilişkilerin başında filiz verdiğini, orada başladığını görüyoruz.” (G8)

“Yani bizim radyomuz var. Diyanet radyomuz vardı. Diyanet TV'miz var. Diyanet çocuk kanalımız var. Dergilerimiz var. 5 tane bizim dergimiz var ilmi dergi, aylık dergi, aile dergisi, çocuk dergisi, cim dergisi. Yani hepsinde bangır bangır söylenmesine rağmen. Çok fazla bilindiğimizi düşünmüyorum.” (G6)

Dişli ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırma sonucuna göre, araştırmaya katılan çiftlerin daha önce evlilik öncesi çift programlarına dair bir bilgi duymadıkları bu sebeple katılmak istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Dişli vd., 2023, s. 111). Eğitimlerinin görünürlüğünün sağlanamaması, daha az kişiye ulaşmaya yol açmaktadır. Bu da eğitimlerin oluşturulma hedefine ulaşmayı engellemektedir. Buradan hareketle görünürlüğün nasıl sağlanabileceğine dair katılımcılara sorular sorulmuştur.

Eğitimin görünürlüğünün artırılmasına yönelik olarak G9 ve G6 medya etkisinin kullanılmasını önermişlerdir;

“Medyada paylaşılmalı, insanlar artık bir yere gidemiyorlar yoğunluktan dolayı. Ama evlerinde aradığı konuda bunun sosyal medyada tarayıp tam istediği konuyu alıp öğrenebilirler. Bununla ilgili çok güzel çalışmalar yapıp profesyonel çekimler yapılabilir. Ve herkesin ulaşımına sağlanabilir.” (G9)

“Fotoğraflamak gerekiyor. Yani diğer. Kişiler, diğer kurumlar, sivil toplum kuruluşları nasıl kendilerini bilinir kılıyorlarsa bizim de aynen onu yapmamız lazım ama. Zamanın gerekliliği bu.” (G6)

Görünürlük için medya ve reklam uygulamalarının yanı sıra G8, eğitime katılan insanların çevresine aktarmasının daha mühim olduğunu eklemiştir;

“Ben kişisel olarak şeye inanıyorum. Reklamdan çok fısıltılar var ya kulaktan kulağa, onun daha güçlü olduğuna inanıyorum. Yani katılanların tavsiyesi, yönlendirmesi.” (G8)

Eğiticilerin ifadelerinden hareketle kurum ve kuruluşların iş birliği yoluyla görünürlük artırma ve katılımcılara ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle eğitim içeriği bakımından daha zengin olan özel kuruluşların, kamu kurumlarıyla etkileşim içinde daha fazla kişiye ulaşmasını sağlayacaktır. İş birliği dışında eğiticiler sosyal medyanın da eğitimin yayılmasında önemli olduğunu vurgulamışlardır.

5.6. Eğitimlerin Geliştirilmesi

Bu kısımda eğitimcilere ‘Eğiticisi olduğunuz evlilik öncesi eğitim programını geliştirecek olsanız hangi noktalara dikkat ederdiniz?’ sorusu sorularak verilen eğitimlere eleştirel bir gözle bakarak nasıl geliştirilebileceğine cevap aranmıştır. Eğitimcilerin neredeyse tamamı mevcut eğitimde değiştirilmesi gereken noktalar olduklarından bahsetmişlerdir.

Tablo 5.5. Eğitimlerde Geliştirilmesi Gereken Konular

Eğitimci	Eğitimler Geliştirilmeli Mi?	Hangi Konular Geliştirilmeli?
G1	Evet	Hukuk, Sağlık
G2	Hayır	-
G3	Evet	Eğitimcilerin Yetkinliği
G4	Evet	Eğitimcilerin Yetkinliği
G5	Evet	Katılımcıların İstekliliği
G6	Evet	Dini Hukuk
G7	Evet	Eş Roller, Cinsellik, Bağlanma, Toplumsal Cinsiyet
G8	Evet	Sosyal Medya, Bütçe
G9	Evet	Takip

G1 konuların daha derin ele alınması gerektiğini ve evliliğin hukuki sonuçlarına daha önem vererek aktarılmasının sağlıklı olabileceğini aktarmıştır;

“Yani belki de bizim sunduğumuz hizmetleri o eğitim programının konu başlıklarının daha derinlemesine ele alınabileceği bir gelişim geliştirme düşünebilirim. Neden bir şeyi çok atlıyoruz? Tamam, benim gibi birçoğu zaman sevgi bağıyla kuruluyor. Duygusal reflekslerle insanlar bir oraya geliyor. Fakat evlilik dediğimiz şey hukuki sonuçları çok büyük işte boşanma sürecinde çekişmeli boşanmalar o insanları geren uzun uzadıya çetrefilli bir hal alan davalar... işte o hukuki sürecin çetrefilli olduğu bilgisi biraz daha derinlemesine aktarılabilirse o evlilik yolunda olan çiftlere ben bu noktada daha düşünerek hareket edebilirler. Çünkü, nişanlılık dahi

hukuki sonuçları olan bir birliktelik. Yani biz bunu atlıyoruz sanki şeymiş gibi düşünüyoruz ama. Bu noktada daha detaylı bilgilendirme yapmamız lazım.” (G1)

G7 eğitimlerin birçok konuda geliştirilmesi gerektiğini, G6 ise sosyal medyanın eklenmesi gerektiğini aktarmıştır;

“Yakınlık, bağlanma, cinsel hayat ve roller. Aslında hepsi bizim programda var ama derin ele alınması gerekiyor. Daha zaman ayırarak ayrı ayrı ele alınması gerekiyor. Ve tabii ki şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği. Eşitsizliğin bireylere toplumlara neler ettiği anlatılması gerekiyor.” (G7)

“Şimdi bakıldığında iletişim kısmı çok etkili, iletişimi daha derin ele almak isterdim. Değer çatışmalarını koyardım. Şiddete yer veriyoruz ama onu da artırmak isterdim. Bir de aslında neyi koyardım eğitime biliyor musun? İnternet, sosyal medya. Sosyal mobil kullanımı, gerçekten hayatımızın tam ortasında” (G8)

Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı eğitim veren G6 ise;

“Biz alo 190 fetva hattına da bakıyoruz. Bize en çok gelen sorulardan bir tanesi miras ve boşanma nikah. Dolayısıyla evlilik öncesinde dahi evlilik sonrasında dahi çiftlere nikahın bütün detaylarıyla anlatılması gerekiyor. Boşanıldığı takdirde yani hem erkeğe hem kadına hatta daha evvel erkeğe anlatılması gerekiyor öncelikli olarak.” (G6)

Eğitimcilerden G5 ve G9 ise eğitimlerin konu bağlamının dışında farklı yönlerden geliştirilmesi gerekliliğinin üzerinde durmuşlardır;

“Kesinlikle katılımcıların ulaşılabilirliğine ve istekli oluşlarına. Çünkü hangi eğitim olursa olsun bir eğitim varsa ortada, alacak kişilerin bu eğitim konusunda hevesli ve bir şeyleri değiştirmeye yönelik isteklerinin olması gerekiyor. Burada eğitimcinin yetkin olması da çok önemli. Aynı zamanda kurumun eğitim vermeye müsait olması, salon içerisinde eğitim anında dikkat dağıtıcı bir unsurun olmaması gibi fiziki durumlar da var tabii. Ama tabii ki az önce söylediğim gibi e önemli nokta katılımcı... katılımcı eğer evliliğe dair bilgi almaya açık ve o bilgiler ışığında değişmeye hazırsa eğitim anlamlı hale geliyor.” (G5)

“Şöyle bir şey olsa harika olur. Takip bunlara alanlar ve almayanlar böyle bir araştırma yapsa biz böyle hayal ediyoruz ama henüz hayata geçirdiğimizi söyleyemeyeceğim. Bu eğitimden böyle danışmanlık alan çiftleri işte 6 ay sonra bir yıl sonra nasıllar? Nerede kullandılar, nerede işledi, nerede takılıyorlar, burayı nasıl yapılandırabiliriz? 5 yıl, 10 yıllık hani vardır ya? Böyle çalışmalar dünyada var. Bizde de bu olsun harikulade olur.” (G9)

Yüksektepe’nin ilgili literatürde yapılan araştırmaları incelediği çalışmasında, verilen eğitimlerde, iletişim becerisi, kök aile ilişkileri, cinsel sağlık, sorun çözme becerisi, evlilikten beklentiler, çatışma çözme becerisi, bütçe yönetimi, evlilikteki rol ve sorumluluklar ile çocuk

yetiştirme gibi konuların genel hatlarıyla ortak unsurlar içerdiği ortaya çıktığını, ayrıca eş seçimi, aile hukuku, aile yaşam döngüsü ve ailede karar alma süreçleri gibi konuların ülkemizde yapılan çalışmalarda daha ön planda olduğunu aktarmıştır (Yüksektepe, 2024, s. 120). Ulaşılan sonuçlar bu çalışmanın bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Bu çalışmada ek olarak katılımcılar eğitimlere eklenmesini uygun gördükleri konuları belirlemişlerdir. G1 hukuk ve sağlık konularında, G6 dini hukuk konusunda, G7 evlilikte eşlerin rolleri, bağlanma kuramları, cinsellik, toplumsal cinsiyet farkındalığı konularında, G8 sosyal medya ve bütçe konularında düzenlemeler ve eklemeler yapılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Neredeyse insanlık tarihiyle eşdeğer geçmişe sahip aile kavramı yapısı, şekli, içerdiği roller bakımından değişikliğe uğrasa da insanın en temel ihtiyaçlarından biri olan beraber olma, yakın olma ihtiyacını karşılaması bakımından önemi konusunda istikrarını korumaktadır. Akademik literatürde üzerine farklı birçok alanda sayısız çalışmalar yapılmış ve insanlığın var olduğu sürece aile, araştırılmaya devam edilecektir. Araştırmalar son zamanlarda sağlıklı aileler kurulabilmesi ve evliliklerde boşanma oranlarının düşürülmesini amaç edinen evlilik öncesi eğitimler üzerine yapılmaya başlamıştır.

Bu çalışmada ise evlilik öncesi eğitimler üzerine eğitimlerin içerdiği konular, uygulama yöntemleri, katılımcıları ve geliştirilmesi gereken yönleri incelenmiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan evlilik öncesi eğitimler boşanmaların önlenmesi amacıyla ilk olarak yüksek boşanma oranlarının bulunduğu ABD’de oluşturulmuştur. Evlilik öncesi eğitimleri Türkiye’de ise 1980’li yılların sonlarında konuşulmaya başlanmıştır. 1990’lı yılların sonunda bu konuda ilk uygulamalar başlayarak günümüzde de birçok kurum ve kuruluş aracılığıyla verilmeye devam etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Bakanlığı, Belediyeler, Yükseköğretim Kurumları, Dernek ve STK’ler, Özel Danışmanlık Merkezleri kendi eğitimlerini oluşturarak katılımcılara ulaşmaktadır.

Çalışma kapsamında evlilik öncesi eğitim veren ve ASHB, Belediye, Diyanet İşleri Başkanlığı, Dernek ve Danışmanlık Merkezlerinde görev almakta olan 9 meslek elemanı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonrasında;

- Eğitimcilerin mesleki yeterliliği, evliliğe bakış açıları, eğitimleri koruyucu-önleyici olarak nasıl değerlendirdikleri,
- Eğitimlerin konuları, amaçları, süreleri, uygulama şekilleri, oturum kapasiteleri,

- Katılımcıların sosyo-demografik profilleri,
- Eğitimlerin görünürlüğü
- Eğitimlerin geliştirilmesi hakkında bulgulara ulaşılmıştır.

Evlilik öncesi çift eğitimi veren eğitimcilerin mesleki yeterlilikleri konusunda literatürde eksiklik olduğu gözlemlenmiştir. Evlilik öncesi çift eğitimleri teori ve uygulamanın bir arada kullanıldığı bir alandır. Bu noktada hem teorik bilgisi hem de uygulama pratiği olan alanlardan eğitimcilerin arttırılması gerektiği gözlemlenmiştir. Sosyal hizmet mesleği uygulama ve teoriyi içinde barındıran bir alan olması gerekçesiyle evlilik öncesi eğitimler için uygun bir disiplindir. Bu çalışmada da eğitimcilerden 4'ü Sosyal Hizmet, 1'i Psikoloji, 2'si Sosyoloji, 1'i Pedagoji, 1'i Psikolojik Danışmanlık ve 1'i İlahiyat lisans mezundur. Görüşmecilerden 3'ü çift terapisi ve aile danışmanlığı eğitimlerini alarak eğitimleri vermeye devam etmektedir. Görüşmecilerin çoğunluğu eğitimlerin alanında uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğini, özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında eğitim öncesi çift eğitimleri alanı için uzman meslek elemanlarının istihdam edilmesinin daha sağlıklı olacağı konusunda hemfikir oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşmecilerin EÖÇE'leri uzun vadede toplumsal değişimi ve gelişimi hedeflemesi, evlilikten alınan doyumun artması, bireylerin biyopsikososyal iyilik halini sağlaması bakımından koruyucu-önleyici bir uygulama olarak kabul ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eğitimcilerin, evlilik öncesi verilen eğitimlerin hem koruyucu hem de önleyici olduğunu vurgulamışlardır. EÖÇE'ler mutlu aileler oluşturmayı hedefleyerek, o ailelerde yetişen çocukların da tüm bağlamlarda sağlıklı bireyler olması, sağlıklı bireyler olarak aileler kurmasını sağlayacaktır. EÖÇE'lerin toplumda sosyal değişim oluşturma gücü buradan gelmektedir. Sosyal değişim koruyucu-önleyici uygulamaların en önemli sonucudur.

EÖÇE uygulamalarına yönelik bulgularda:

- Konu bakımından; İBB'nin 4 oturumluk, Diyanet İşleri Bakanlığı'na bağlı Müftülüklerde eğitimlerin 8 modülden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. ASHB, Çift ve Aile Terapistleri Derneği ve görüşme yapılan danışmanlık merkezinde verilerin eğitimlerin ise birden fazla sayıda oturum oluşturdıkları sonucuna ulaşılmıştır. ASHB dört oturumda hukuk, sağlık, iletişim ve finans konularına; Çift ve Aile Terapistleri Derneği altı oturumda roller, hukuk, iletişim, şiddet ve bütçe konularına; Danışmanlık Merkezi ise on oturumda evlilikte uyum, iletişim yöntemleri, çatışma çözme yöntemleri, empati ve sorun çözme, aile yaşam döngüsü, aile planlaması, sağlık konularına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Amaç bakımından; eğitimcilerin genellikle boşanmaların önlenmesi, evliliklerin kalıcılığı, gerçekçi beklentiler ile evlilik kurma, bireyin kendi hakkında farkındalık kazandırarak ideal eşi seçimini yapmayı amaç edindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Evlilikte yaşanan ve evliliğin bitmesine sebep olan çoğu sorun, evlilik öncesi dönemde veya evliliğin ilk yıllarında kendini göstermektedir. Dolayısıyla sorunların ortaya çıkmadan ele alınması ve çiftlerin yaşanabilecek sorunlara karşı çözüm becerilerinin öğretilmesi evliliklerin korunmasını ve sorunların önlenmesini sağlayacaktır. Evlilik öncesi çift eğitimleri, Evlilik öncesinde çiftlere verilen eğitimlerde yalnızca ileride yaşanabilecek sorunlar üzerinde durup alternatif çözüm yolları geliştirmek değil, mevcutta bulunan güçlü yönlerin de ortaya çıkarılması ve korunması amaçlanmaktadır. Böylelikle çiftler güçlü yönleri ile sorunlarla başa çıkma becerileri elde edeceklerdir. Görüşmeciler eğitimlerin amaçları konusunda benzer doğrultuda cevaplar vermişlerdir.
- Uygulama şekli bakımından; görüşmecilerin aktarımıyla eğitimlerin tamamın online ve yüz yüze olarak iki şekilde de uygulanabildiği, özellikle çiftlerin beraber katılmak istedikleri eğitim programlarında online görüşmelerin daha tercih edilebilir olduğu, fakat eğitim sürecinin yüz yüze oturumlarda daha sağlıklı ve amacına uygun ilerlediği sonucuna ulaşılmıştır. EÖÇE'lerin tamamında çiftlerin bir arada katıldığı eğitim programlarının uygulamanın etkililiğini artıracığı fakat tercih edilmemesi sebebiyle zorunlu tutulmadığı, yalnızca Çift ve Aile Terapistleri Derneği de görüşme yapılan danışmanlık merkezinin çift olarak katılma zorunluluğu tuttuğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Eğitimlerin görünürlüğü bakımından; evlilik öncesinde verilen bu eğitimleri insanların yeterince bilmediği, buradan yola çıkarak görünürlük çalışmalarının iyi yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel kurum ve kuruluşlar görünürlük çalışmaları için kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği geliştirmeyi hedeflemektedir. Kamu kurum ve kuruluşları ise daha fazla kişiye ulaşmak için diğer kamu kurumlarıyla birlikte eğitimler vermektedirler. Buradan yola çıkarak kamu kurumları görünürlüğün sağlanmasında kritik bir önem oluşturduğu söylenebilir. Bu nedenle ASHB'de verilen eğitimlerin ve eğitimcilerinin kapasitelerinin geliştirilmesi eğitimlerin etkililiğini arttıracaktır.
- Katılımcıların sosyo-demografik profilleri bakımından; katılımcıların daha çok evlilik öncesi dönemden veya evliliklerinin ilk yıllarında eğitimleri katılmasının bir sonucu olarak daha çok 20-35 yaşlarında oldukları, çift olarak katılma zorunluluğu bulunmayan eğitimlerde kadın katılımcıların ağırlıklı olduğu, kamu kurum ve kuruluşlarında verilen eğitimlerde eğitim seviyesinin düşük ve sosyo-ekonomik düzeyin orta altı olduğu, özel

kurum ve kuruluşların verdikleri eğitimse ise eğitim seviyesinin çoğunlukla lisans düzeyinde, sosyo-ekonomik düzeyin de orta ve orta üstü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Eğitimlerin geliştirilmesi bakımından; katılımcıların önemli büyüklükteki çoğunluğu eğitimlerin çeşitli şekillerde geliştirilmesi gerekliliğini aktarmışlardır. Eğitimlerin geliştirilmesi için eğitim içeriklerinin ve konularının güncellenmesi gerekliliği, özellikle hukuk, sağlık, aile bütçesi, sosyal medya kullanımı, toplumsal cinsiyet farkındalığı konularının eğitimlere eklenmesinin gelişime katkı sağlayacağı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma farklı kurumların evlilik öncesinde çiftlere verdikleri eğitimlerin genel itibarıyla derlenmesi ve toparlanması, farklı uygulamaların ortaya koyulması, eğitimciler gözüyle değerlendirilmesini ve öneriler sunulması bakımından önemlidir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ve öneriler bu alandaki pratiklerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak ve eğitimcilerin de görüşleri değerlendirilerek evlilik öncesi çift eğitimlerinin geliştirilmesi için aşağıdaki öneriler hazırlanmıştır;

- Evlilik öncesi eğitim alanın daha net sınırlar ile çizilerek bu alanda eğitim verecek olan meslek elemanlarından belirli yetkinler beklenmelidir. Özel kurum ve kuruluşlar daha çok alanın içindeki meslek elemanları tarafından kurulduğundan eğitimcilerin mesleki yetkinliklerinin aldıkları eğitimler referans gösterilerek daha iyi düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında ise bu alana özel olarak eğitim veren insanların istihdam edilmesinin eğitimlerin niteliğini arttıracakı düşünülmektedir.
- Eğitimcilerin mesleki yeterlilikleri konusunda bu çalışmada kapsamlı bir değerlendirilme yapılamamıştır. Literatürde bu evlilik öncesi eğitim veren kişilerin yetkinlikleri üzerinde yapılacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Eğitimlerin uygulaması konusunda teorik bilgi aktarımının yeterli olmadığı ve katılımcılar için kalıcı olmayacağı, bu noktada uygulamalı ve interaktif eğitimlerin artırılması önerilmektedir.
- Bütçe yönetimi aile içi yaşanan en önemli sorunlardan biridir. Bu nedenle para yönetimi, aile bütçesinin belirlenmesi, yatırım gibi konulara evlilik öncesi çift eğitimi uygulamalarında daha çok verilmesi önerilmektedir.

- Sosyal medya her gün daha fazla hayatımıza girmektedir. Yanlış medya kullanımı, sosyal medyada görünen hayatlardan etkilenme gibi sebeplerle çiftler arasında tartışma ve sorunlara neden olmaktadır. Bu sebeple sosyal medyanın kullanımına ve çiftleri olumsuz etkilemesini azaltacak oturumlar eğitimlere eklenmelidir.
- Uygulama yöntemi olarak çiftlerin bir arada katıldığı programlara ağırlık verilmelidir. Eğitimlerde çiftlerin beraber katılmasına yönelik teşvik edici kaynakların kullanılması önerilebilir.
- Evlilik öncesi eğitimi alan kişilerin takibinin yapılması, programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi ve araştırmalara konu edilmesi önerilmektedir.
- Evlilik öncesi eğitimler çiftlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kapsamlı bir içeriğe sahip olmalıdır. İçeriğin daha kapsamlı olması adına farklı alanlara sahip profesyonellerin gözetiminde bir planlama oluşturulmalıdır. Bu profesyonellerin Sosyal Hizmet Uzmanları, Psikologlar, Psikolojik Danışmanlar, Sosyologlar, Din Görevlileri olması kapsamı genişletecektir.

KAYNAKLAR

- Abuzar, Celil. “Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi”. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 26/26 (Aralık 2011), 143-153.
- Adams, R., Dominelli, L., Payne, M. (2015) Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar.
- Adler, A. (1999). *Cinsiyetler Arasında İş Birliği*. (Çev.: Seçkin Selvi). İstanbul. Payel Yayınları.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Aile Eğitimi Programı ile 3.7 Milyon Kişiye Ulaşıldı” Erişim: 20 Mayıs 2024. <https://www.aile.gov.tr/ankara/haberler/aile-egitim-programi-ile-3-7-milyonkisiye-ulasildi/>
- Aksakal, İ. (2023). Evlilik Öncesi Eğitim Programının Geliştirilmesi ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi (Erzincan Örneği). *Anasay* (23), 219-246.
- Akün, E. (2013). Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Bağlamında Ergenlik Döneminde Aile Yapısı ve Ergenlik Dönemi Sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 85-116.
- Algan, T. (2024). Türkiye’de Aile Danışmanlığı Eğitim ve Uygulamalarının Aile İçi Sorunları Çözmedeki Yeterlilikleri Üzerine Niteliksel Bir İnceleme. *International Social Sciences Studies Journal*. 10(4). 614-633.
- Alija, N. (2017). Hristiyanlıkta Evlilik Sakramenti. Uludağ Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Aponte, H. J., VanDeusen, J. M. (1981). Structural family therapy. In A. S. Gurman & D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy* (pp. 310-360). New York: Brunner/Mazel.
- Atak H, Taştan N. Romantik İlişkiler ve Aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. Aralık 2012;4(4):520546.
- Ataşalan, Z.A. (2002). Tevrat, İnciller ve Kuran-ı Kerim’e Göre Aile Kavramı. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş.
- Avcılar, M.Z. (2020). Evlilik Öncesinde Aile Danışmanlığı Hizmeti Alınmasının Evlilik Sürecine, Yaşamına ve İşlevselliğine Katkılarının Araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı Programı, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1). 231274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

- Baş, E. (2021). Evlilik: Modernleşme Sürecinde Kuşaklararasıda Yaşanan Değişim. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 20(2), 821-845.
- Baxter, L. (1988). A dialectical perspective on communication strategies in relationship development. In S. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships* (pp. 257- 274). Chichester, England: Wiley
- Bayer, A. (2018). Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri. *Antakiyat*, 1(2), 215-234. Bayrakçı, O. (2020). İşsizliğin Birey ve Aile Üzerinde Etkisinin Ataerkillik Bağlamında İncelenmesi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 1(2), 167-178.
- Becvar, D. S., Becvar, R.J. (1996). The structural approach. *Family therapy a systemic integration* (pp. 187-206). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Beder Şen, R. ve Demirkan, S. (2008). Türkiye’de aile eğitimi ve yerel yönetimler/sivil toplum örgütleri için uygulamalı bir model önerisi. V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, (s. 121). Ankara: ASAGEM.
- Berkey, K. M., Hanson, S. M. H. (1991). *Pocket guide to family assessment and intervention*. St Louis, MO: CV Mosby
- Bermudez, J. M. (1997). Experiential tasks and therapist bias awareness. *Contemporary family therapy*, 19, 253-267.
- Bertalanffy, L. Von. (1968). *General Systems Theory: Foundation, Development, Applications*. New York: Brazillier
- Bischof, G. P. (1993). Solution-focused brief therapy and experiential family therapy activities: An integration. *Journal of Systemic Therapies*, 12(3), 61-73.
- Bordin, ES (1979). Psikanalitik çalışma ittifakı kavramının genelleştirilebilirliği. *Psikoterapi: Teori, araştırma ve uygulama*, 16 (3), 252.
- Bowen, M. (1972). Towards the differentiation of a self in one’s own family. *Family interactions*. New York, NY: Springer-Verlag.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York, NY: Aronson. Bowlby J. Attachment and Loss. New York, Basic Books, 1982.
- Boyd-Franklin, N. (1989). *Black families in therapy: A multisystems approach*. Guilford Press.
- Burgess, E. W. (1926). The family as a unity of interacting personalities. *The family*, 7(1), 3-9.
- Canel, A.N. (2012). Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Carson, D. K. (1999). The importance of creativity in family therapy: A preliminary consideration. *The family journal*, 7(4), 326-334.
- Cihan, F. G. (2020). Aile Yaşam Döngüsü. *Konuralp Medical Journal*, 12(2), 313-315.

- Clyde, T. L., (2019). The effects of premarital education promotion policies on U.S. divorce rates. Yüksek lisans tezi, (s. 6-8, 17-22.), Brigham Young Üniversitesi
- Connell, G. M., & Russell, L. V. A. (1987). Interventions for the trial of labor in symbolic-experiential family therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 13(1), 85-94.
- Connors, J. V. (2011). Systems theory and interpersonal relationships. *Interpersonal Peacemaking Reader*, 1, 309-324.
- Corey, G (2016). Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. Cengage Learning
- Cox, C. L., Wexler, M. O., Rusbult, C. E., & Gaines, S. O. (1997). Prescriptive support and commitment processes in close relationships. *Social Psychology Quarterly*, 6, 79-90.
- Cullin, J. (2008). Method in the madness: The strategic uses of absurdity and the unexpected in psychotherapy. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 29(4), 191-200.
- Çağ, P., & Voltan Acar, N. (2015). A view of the symbolic-experiential family therapy of Carl Whitaker through movie analysis. *EDUCATIONAL SCIENCES-THEORY &*
- Çetin, M., Selman, Ş.B., Umur, Y.F. (2012). Evlilik ve Sağlık. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara. Çifçi Dumlu, K. (2019). *Evlilik*. İstanbul. TUEM Sanat Yayınları.
- Çopur, Z. ve Şafak, Ş. (2003). Ailede Gelir Kullanımına İlişkin Karşılaşılan Problemlerin İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*. 5(2).
- Dattilio, F. M. (2005). The restructuring of family schemas: a cognitive-behavior perspective. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31(1), 15-30.
- Dattilio, F. M. (2010). *Cognitive-behavior therapy with couples and families: A comprehensive guide for clinicians*. New York: Guilford.
- Dattilio, F. M., Epstein, N. B., & Baucom, D. H. (1998). An introduction to cognitive-behavioral therapy with couples and families. *Case studies in couple and family therapy: Systemic and cognitive perspectives*, 1-36.
- Davies, M. (1994). The Essential Social Worker. Aldershot: Arena
- Deniz, M.B ve Göral, Ö.S (2012). Aile Hukuk Rehberi. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, “Örnek Proje "Evlilik Okulu" Seminerlerinin Son Dersi Diyanet İşleri Başkanlığı Müşaviri Doç. Dr. Fatih Kurt'un Katılımıyla Gerçekleştirildi.” Erişim: 18 Haziran, 2024. <https://konya.diyanet.gov.tr/selcuklu/sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&ContentId=1658>
- Dinçer Set, E. (2019). Ergenlerin Benlik Algıları ve Aile Dinamikleri Temelli Evden Kaçma Nedenlerinin Koruyucu-Önleyici Sosyal Hizmet Müdahalesi Perspektifinde Değerlendirilmesi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Hizmet Uygulamaları ve Politikaları Programı (Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

- Dişli, B., Mecdi Kaydırak, M. ve Aslan, E. (2023). Evlilik Öncesi Dönemde Cinsiyete Göre Çiftlerin Eğitim ve Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi. *Sağlık ve toplum Dergisi*, 33(3). 105114.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, “Örnek Proje "Evlilik Okulu" Seminerlerinin Son Dersi Diyanet İşleri Duncan, S., Childs, G. ve Larson, J. (2010). Perceived helpfulness of four different types of marriage preparation interventions. *Family Relations*, 59 (5), 623-636.
- Duran, Ş. (2010). Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Dülek, A. (2023). *The Portrayal of Postmodern Society and Family Dynamics in April De Angelis' Play 'Jumpy': An Analysis Using Symbolic Interaction Theory, Attachment Theory and Structural Family Theory (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.
- Elmas, Ç., & Adak, N. (2023). Türkiye’de Boşanma Nedenlerinin Toplumsal Kökenleri ve Boşanma Sonrası Deneyimler. *İstanbul University Journal of Sociology*, 43(1), 84-97.
- Ergezen, F., Ersoy, N. (2019). Klinik Öğretimde Problem Yaratıcı Durumlar: Öğrenci, Eğitici ve Hemşire Perspektifi. Uluslararası 1. SABAK Kongresi. 17-19 Ekim 2019. 31-45.
- Erkul, Ali, “Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri”, Türkler, ed. Hasan Celal Güzel, Salim Koca, vd., C. III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 58-66.
- Günindi Ersöz, D. A. (2003). Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(6).
- Eskici, Y. (2014). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri. Adnan Menderes Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı. (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Falicov, C. J. (1995). Training to think culturally: A multidimensional comparative framework. *Family process*, 34(4), 373-388.
- Fırsıloğlu, H. (1992). Yapısal aile terapisi modeli ve bir vaka. *Psikoloji Dergisi*, 7(27), 10-14.
- Figley, C. R., & Nelson, T. S. (1990). Basic family therapy skills, II: Structural family therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 16(3), 225-239.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between husbands & wives: Communication in marriage*. Sage Publications, Inc.
- Fitzpatrick, M. A. T., & Badzinski, D. M. (1985). All in the family: Interpersonal communication in kin relationships.
- Fitzpatrick, M. A., & Ritchie, L. D. (1993). Communication theory and the family. In *Sourcebook of family theories and methods: A contextual approach* (pp. 565-589). Boston, MA: Springer US.

- Forder, A. (1976). Social Work And System Theory, British Journal of Social Work, 6(1): 23-42.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev.: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel). Ankara. Ayraç Yayınevi
- Gladding, S. T. (2007). *Family therapy: History, theory, and practice*. Pearson/Merrill Prentice Hall.
- Goldenberg, I. (2008). HERBERT GOLDBERG. *Family therapy: An overview*.
- Gross, N., Mason, W. S., McEachern, A. W. (1958). *Explorations in role analysis: Studies of the school superintendency role*. New York: John Wiley.
- Güleç, V. (2018). Aile İlişkilerinin Sosyal Medya ile Birlikte Çöküşü. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 2(2), 105-120.
- Gülsün M, Ak M, Bozkurt A. Psikiyatrik Açısından Evlilik ve Cinsellik. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Mart 2009;1(1):68-79.
- Gürel, B., Çopur, Z. (2021). Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesine Etkisi: Bir Dyadic Model Testi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(52), 631-668.
- Hallaç, S., Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Handel, G. (1985). Central issues in the construction of sibling relationships. In G. Handel (Ed.), *The psychosocial interior of the family* (3rd ed., pp. 367-396). New York: Aldine.
- Hare-Mustin, R. T. (1987). The problem of gender in family therapy theory. *Family process*, 26(1), 15-27.
- Hill, R., Rodgers, R. H. (1964). The developmental approach. *Handbook of marriage and the family*, 171-211.
- Hinde, R. A. (1987). *Individuals, relationships, and culture: Links between ethology and the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Impett, E. A., Beals, K. P., & Peplau, L. A. (2001). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology: Developmental-Learning Personality-Social*, 2, 312-326.
- İçli, G. (2015). *Sosyolojiye Giriş*. Anı Yayınları. Ankara.
- Jacobson, N. S. (1984). A component analysis of behavioral marital therapy: The relative effectiveness of behavior exchange and communication/problem-solving training. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52(2), 295.
- Jacobson, N. S., & Margolin, G. (1979). *Marital therapy: Strategies based on social learning and behavior exchange principles*. New York: Brunner/Mazel.
- Johnson, S. M., & Greenberg, L. S. (1985). Differential effects of experiential and problem-solving interventions in resolving marital conflict. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(2), 175.
- Johnson, S. M., & Talitman, E. (1997). Predictors of success in emotionally focused marital therapy. *Journal of marital and family therapy*, 23(2), 135-152.

- Kashy, D. A., & Kenny, D. A. (2000). The analysis of data from dyads and groups. In C. M. Judd & H. T. Reis (Eds.), *Handbook of research methods in social and personality psychology*. (pp. 451–477). NY: Cambridge University Press.
- Kavak, A.K. (2018). Evlilik Birliğinin Korunması. Yüksek Lisans Tezi. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı. Ankara.
- Kelley, H. H., & Thibaut, J. W. (1978). *Interpersonal relations: A theory of interdependence* (1st ed.). New York, NY: Wiley.
- Kenny, D. A., & Cook, W. (1999). Partner effects in relationship research: Conceptual issues, analytic difficulties, and illustrations. *Personal relationships*, 6(4), 433-448.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A., & Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. NY: The Guilford Press.
- Kılınçer, H. (2023). Ailelere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Aile ve Dini Rehberlik Büroları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21(45), 193-217.
- Kısa, M. (2023). Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XXI. Eğitim Yayınevi, Ankara.
- Kıbaroğlu, S., & Ersoy, A. F. (2019). Evlilikte Eşler Arası Yabancılaşma: Nitel Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 407-417.
- Köse, Z. Ve Koçak, H. (2015). Evlilik Öncesi Eğitimin Aile ve Toplum Mutluluğuna Katkıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*
- Kunt, H. (2022). Sosyo-Kültürel Değişme Bağlamında Evlenme Biçimleri: Beyşehir Örneği.
- Yüksek Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10(1), 37-57.
- Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Konya
- Macher, S. (2013). Social interdependence in close relationships: The actor-partnerinterdependence- investment model (API-IM). *European Journal of Social Psychology*, 43(1), 84-96.
- Mandaloğlu, Mehmet. (2022). Eski Türklerde Aile Ve Evlilik Anlayışı. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4(8), 481-98.
- Markman, H.J., Halford, W.K. ve Cordova, A. D. (1997). A Grand Tour of Future Directions in the Study and Promotion of Healthy Relationship. *Clinical Handbook of Marriage and Couple Intervention*, Halford K. and Markman H. J. (Eds.), John Wiley & Sons Ltd., England, pp. 695716.
- Martin, P. D., Martin, M. ve Martin, D. (2001). Adolescent Premarital Sexual Activity, Cohabitation and Attitudes Toward Marriage. *Adolescence*, 36(143):601-609.
- Mavili Aktaş, D. A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(7).
- McLeod, J., & Chaffee, S. (1972). The construction of social reality. In J. T. Tedeschi (Ed.), *The social influence processes* (pp. 50-99). Chicago: Aldine-Atherton.

- Minuchin, S. (1974). *Families & Family Therapy*. Harvard University Press.
- Minuchin, S. (1982) Reflections on boundaries. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), s. 655-663.
- Morgan, D.L., Morgan, R.K. (2008). *Single-Case Research Methods For The Behavioral And Health Sciences*. SAGE Publications.
- Okumuş, A. (2019). Orta Asya Türk-İslam Devletlerinde Evlilikler ve Evlilik Gelenekleri. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya.
- Ökten, B. (2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Evlilik Öncesi Eğitim Programlarının Evlilik Uyumu Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. (Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özburun, N. (2018). Derleme: Genel Sistem Teorisinden Etkilenen Aile Terapisi Modellerinin Karşılaştırılması. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 172-188.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özkan, R. (2001). "Aile ve Ailede Kadının Konumu", I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Paçacı, İ. (2008). Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslam Aile Hukuku (Evlenme ve Boşanma Örneği). *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 11, 59-92.
- Patterson, G. R., & Oregon, E. (1982). *A social learning approach, Volume 3: Coercive family process* (Vol. 3).
- Potter, P. A., Perry, A. G., Stockert, P. A., & Hall, A. (2021). *Fundamentals of nursing-e-book*. Elsevier health sciences.
- Raush, H. L., Greif, A. C., & Nugent, J. (1979). Communication in couples and families. *Contemporary theories about the family: research-based theories/edited by Wesley R. Burr...[et al.]*.
- Ritzer, G. (1975), "Professionalization, Bureaucratization and Rationalization: The Views of Max Weber", *Social Forces*, Vol.53, No. 4, s.627-634.
- Risch, G. S., Riley, L. A., & Lawler, M. G. (2003). Problematic issues in the early years of marriage: content for premarital education. *Journal of Psychology and Theology* , 31(3), 253-269.
- Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990). Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication research*, 17(4), 523-544.
- Robinson, E. A., & Jacobson, N. S. (1987). Social learning theory and family psychopathology: A Kantian model in behaviorism?. In *Family interaction and psychopathology: Theories, methods and findings* (pp. 117-162). Boston, MA: Springer US.

- Rodgers, R. H. (1964). Toward a theory of family development. *Journal of Marriage and the Family*, 262-270.
- Roloff, M. (1981). *Communication and social exchange*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Rugel, R. P. (2014). *Treating marital stress: Support-based approaches*. Routledge.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172–186.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101–117.
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of social and personal relationships*, 10(2), 175-204.
- Rusbult, C. E., & Van Lange, P. A. (2003). Interdependence, interaction, and relationships. *Annual review of psychology*, 54(1), 351-375.
- Sağlık Bakanlığı, “Evlilik Öncesi Danışmanlık Rehberi”. Erişim: 20 Mayıs 2024.
- Sariaslan, H. (1984). Sistem analizinin temelleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 39(01).
- Schwebel, A. I. & Fine, M. A. 1994. *Understanding and helping families: a cognitive behavioral approach*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Schwebel, A. I., & Fine, M. A. (1992). Cognitive-behavioral family therapy. *Journal of Family Psychotherapy*, 3(1), 73-91.
- Seçer, H.Ş. (2009). Mesleki Yaşam Modelinin Oluşturulması ve Mesleki Analizlerde Kullanımı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1). 35-56.
- Sevim, Y. (2018). Evlilik Öğretilir mi?. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), s. 606-610.
- Sevim, Y., Gezer Şen, B. (2009). Kadın Bakış Açısıyla Evlilik: Aile Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme. *Uluslararası – Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt*, 05 – 07 Mart, 525-536.
- Sezen, L. (2005). Türkiye’de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-195.
- Shardlow, S.M. (2015). Değerler, Etik ve Sosyal Hizmet. (Çeviri: Çağıl Öngen). A, R., D, L., P, M. (2009). *Social Work, Themes, Issues and Critical Debates*, Palgrave Macmillan.
- Stahmann, R.F., Hiebert, W.J. (1997). *Premarital Counseling: The Professional’s Handbook*. New York. Lexington Books.
- Süleymanov, S. (2009). Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. *Aile ve Toplum*, 5(17), 7-17.

- Sümer, N., Solak, N., & Harma, M. (2013). *İşsiz Yaşam...İşsizliğin ve İş Güvencesizliğinin Birey ve Aile Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sürerbiçer, F. S. (2008). *Boşanmış bireylerin gereksinimlerine göre evlilik eğitimi gereksinimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şeker, C. (2015). Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/ Ahlakı. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 44
- Şen, B. (2009). *Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik ve “Evlilik Öncesi Çift Eğitimi”ne İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
- Şen, B. (2015). *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Tadros, E. and Finney, N. (2018). Structural Family Therapy With Incarcerated Families: A Clinical Case Study. *The Family Journal*, 26(2), 253–261.
- Tarhan, N. (2017). *Mutlu Evlilik Psikolojisi*.
- Teater, Barbra (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş*, Çev. Ed. Abdullah Karatay, Nika Yayınevi: Ankara.
- Tellioğlu, F. R. (2021). 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu Ve Önleyici Tedbirler Ve
- Terzi İlhan, S., & Işık, Ş. (2019). Evliliğin İlk Yıllarında Evlilik Yaşamı Deneyimi ve Evliliğe İlişkin Algılar: Sorunlar, Zorluklar ve İhtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 14301448.
- Tevrat, Yaratılış 1:28
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*, Selvi Yay. Ankara.
- Toprak Gültekin, D. (2019). *Evlenme Biçimi ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Trask, B. S., Hamon, R. R. (Eds.). (2007). *Cultural diversity and families: Expanding perspectives*. Sage Publications.
- Tuttle, L. C. (1998). Experiential family therapy: An innovative approach to the resolution of family conflict in genetic counseling. *Journal of Genetic Counseling*, 7, 167-186.
- Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.
- Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8). <https://doi.org/10.21560/spcd.24524>

- Ünver Ş, İşcan G, Yıldırım Baş F. Aile Hekimlerinin Evlilik Öncesi Yapılan Sağlık Taramaları Hakkındaki Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2022;13(3):464-474.
- Üstündağ, A. (2015). Yapısal aile danışmanlığı ve bir olgu örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33).
- Vos, B. (1988). Guidelines for selecting experiential techniques in family therapy. *Family Therapy: The Journal of the California Graduate School of Family Psychology*, 15(2), 115-131.
- Walsh, F. (Ed.). (2012). *Normal family processes: Growing diversity and complexity*. Guilford press, 42-43.
- Wamboldt, F. S., & Reiss, D. (1989). Defining a family heritage and a new relationship identity: Two central tasks in the making of a marriage. *Family Process*, 28(3), 317-335.
- Weinberger, J. (1995). Ortak faktörler o kadar yaygın değil: Ortak faktörler ikilemi. *Klinik Psikoloji: Bilim ve Uygulama*, 2 (1), 45-69.
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationships behavior, and trust in couple relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 942-966.
- Yaka, A. (2011). Sosyal Değişme Temel Kavramlar, Kuramlar, Türk Modernleşmesi ve Bir Araştırma. Gündoğan Yayınları. İstanbul.
- Yaşar, M. (2023). Aile İçi İletişimde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları: İstanbul Örneği. Yavuzer, H. (2022). Evlilik Okulu, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yaşar, M. (2023). Aile İçi İletişimde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları: İstanbul Örneği. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya.
- Yavuzer, H., İşmen Gazioğlu, E. (2022). Evlilik Okulu Projesi. (İçinde: Evlilik Okulu). Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, R. (2016). Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bir Bakış, SHUDER Dergisi, 60-72
- Yıldız, R. (2016). Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bakış. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Dergisi. 60-77.
- Yılmaz T, Kalkan M (2010). Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumuna etkisi., 1893 - 1920.
- Yılmazçoban, A. M. (2008). Flört ve görücü usulü evliliklerde psiko-sosyal özelliklerin etkisi demirci örneği-, Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Ö. (2012). Hristiyan Mistik ve İslam Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 49-65.

Yılmazçoban, A.M. (2016). Türk Aile Yapısında Evlilik Öncesi Süreç Etkisi Görücü ve Flört Tipi Yapılanma. Journal of Turkish Studies, 11(2), 1317-1340.

Zastrow, C. (2010). Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People, (Çeviri: Gizem Albayrak ve Çağlar Karaca) 2010.

EK : ETİK KURUL ONAYI

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULLAR KOORDİNATÖRLÜĞÜ

PROTOKOL NO: 2024/31

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Bir Koruyucu Önleyici Hizmet Olarak Evlilik Öncesi Çift Eğitimlerinin İncelenmesi
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1-Yüksek Lisans Tez Çalışması 2-Nitel Araştırma
ARAŞTIRMACILAR	1-Sorumlu Araştırmacı : Hülya ALTUN 2-Tez Danışmanı : Prof. Dr. Bedrettin KESGİN
ETİK KURUL TÜRÜ	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULUŞ
KARAR	Etik Onay Verilmesine Karar Verildi.

TARİH
14.03.2024

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında girdiği İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden 2020 yılında mezun oldu. Aynı üniversitede Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünde yandal yaptı. Yandal eğitiminden 2021 yılında mezun oldu. 2021 yılından beri Yalova Üniversitesi. 2021 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitime devam etmektedir. 2022 yılından itibaren IBC Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı'nda Vaka Çalışanı olarak çalışmaya devam etmektedir.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN VE ESERLER

Altun, H. (2022). Evli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Belirlenmesi. Sosyal Sağlık Dergisi, 2(2), 67-84.

